

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ
ZAZA DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GENÇ ÇEVRESİNE AİT MASALLAR (METİN - İNCELEME)

HATİP ERDOĞMUŞ

122301104

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MUSTAFA KIRKIZ

BİNGÖL 2015

T. C.
BEŞÊ MAYZANISTÊ ZIWAN Û EDEBÎYATÊ ZAZAKÎ
YÊ ENSTÎTUYA ZIWANANÊ KE TIRKÎYA DE CIWÎYENÊ
YÊ UNÎVERSÎTEYA ÇEWLÎGÎ

TEZÊ LÎSANSÊ BERZÎ

MESELÊYÊ DORMALÊ DARAHÊNÎ
(METNE - TEDQÎQ)

HATİP ERDOĞMUŞ
122301104

Şêwirmend: Doç. Dr. MUSTAFA KIRKIZ

Çewlîg 2015

ONAY

Yaşayan Diller Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(imza)
Başkan :.....
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)
(imza)
Üye :.....
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)
(imza)
Üye :.....
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)
(imza)
Üye :.....
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)
(imza)
Üye :.....
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)
(imza)
Üye :.....
(Akademik Unvanı, Adı-Soyadı)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza

.....

Akademik Unvan, AdıSoyadı

Enstitü Müdürü

TEDEYÎ

TEDEYÎ	II
KILMVATE.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KILMNUŞTEYÎ	1
VATEYO VERÎN	2

DEKEWTİŞ

A. ZİWAN SER	4
B. MESELONÎ SER DI	6
C. WASIFÊ MESELONÎ.....	7
Ç. TASNÎFÊ MESELONÎ.....	11

1. BEŞA YEWIN

1.1. DARAHÊNÎ	15
1. 2. WASIFÊ MESELON DARAHÊNÎ	16
1. 3. ŞEKLÎ TOPBÎYAYÎŞ MESELON DARAHÊNÎ	19
1. 4. TASNÎF KERDIŞÊ MESELONÊ DARAHÊNÎ	19
1.4.1. TASNÎF BÎYAYIŞÊ MESELONÊ DORMALÊ DARAHÊNÎ DI HUMARÎ, TÎPONÎ, KILMVATEYÊ YÎN.....	20
1. 4. 2. MESELÊYÊ HEYWANONÎ	29
1. 4. 3. MESELÊYÊ ‘ESLÎ	30
1. 4. 4. MESELÊYÊ FIQRAYÎ	30
1. 4. 5. MESELÊYÊ RÊZÎLKÎ	30
1. 4. 6. MESELÊYÊ KI NÊKAWNÎ BEŞANI.....	31
1. 5. MALUMATÊ DERHEQÎ ŞEHSANÎ ÇİMÊ	31

2. BEŞA DIYÎN

2. 1. METNÊ MESELONÎ	34
1. MESELÊ LUY O, DÎK O, ZERENC	34
2. T'EFALÎ HÊMÎ	36
3. KORÇ KELÎJÊ	38
4. BÎN 'ERD.....	40
5. ÇAK Û KAZ	45
6. ÊLÎK Û FATÎK.....	49
7. HEŞ Û LÛY.....	51
8. PÎR Û PÎSÎNG.....	53
9. ŞERÎ'ET LUY.....	55
10. VERG HO ŞINU HEC.....	57
11. YO WAY Û HEWT BIRAYÎ.....	59
12. MAR, MERDIM Û LÛYE	70
13. YEW ŞONE	72
14. BÎRAYÊ KORUJAXÎ	77
15. YEW BAYÎ Û HÎRI LACÎ	80
16. MESELÊ, HER, KUTÎK, PÎSÎNG Û DÎKÎ	83
17. DÎK Û TELE	93
18. DOSTATIYÊ MAR	94
19. LAJÎ KE ÎNSONU DAWETÊ HOMAYÎ KENU	96
20. PADÎŞAH Û HÊSÎR	99
21. BAYÎ Û HÎRI KÊYNE	100
PEYNÎYE	104
ÇIMÊ	106

Kilmvate

Ziwanê ma Zazakî wext ra wext ho benu vîn. Ma en gure ser di eşkenî seker ke wa vînbîyayîş în ziwanî vineru, ma în ser vinertî, ma gelêk şîrowe kerdî. Ma va meselê ziwan di, kûlturê ma di muhîm î. En semed ra ma meselon ser yo xewat viraşt. Çîm(çünkû) ziwan xom û hol ho înan di. En holî ziwan înan di amîyo vatiş, înan di amîyo meydon. Mîyan vînbîyayîş în ziwan di meselê yo ca yo muxîm û zengîn depîşnenî. Meselê, kûlturê ma vîzer ra resnê êr, êr ra resnenî suwa.

En fikr ra ma kewtî cehde ma ena xewat ard meydon. Ena xewata ma di ma verciyu pêra meselonî di çî wasîf yîn estî ma ay ardî yo ca. Cu ra pê meselonî ma di çî wasîf yîn estî ma wunîyê ayno. Ma ferq meselonî umumîyo û meselonî ma ard yo ca, înan di çî ferqî vîrazyê ma vatî. Ma ena xewata xu di meselonî Darahênî ser têna vinertî. Ma dormalê Darahênî di ay meselê kê hame vatiş dê arê. Îno di çeku çî qêyde amîyê vatiş ma u qeyde ra ay çekû nuştî, meseloni di çita amîyo vatiş, meselê çitê ser amê yo ca, în meselon di kom estu ma înon ser vinertî. Yo zî ez qîymetî ziwan serdi vînera. Kom(toplum) di cay ziwan çito o, çendêk o; eq kom ziwan xu vîrakerdu se se benu, ma îno ser di zî vinertî. En ziwanî ma, ma çîqeyde eşkenî huncîna zê ver bi şuxulni? Ma gêrê cevabî ena pers. Cu ra pe ma, ay meselekê mîyan kom di hame vatiş ma dê aryê ard yo ca. Semêd ena xewat ma şî gelekî dewo, în dewo di kam în meselê vatî, înon ser di malumatî komî estu, ma aynon di qisê kêrdî. Ayno kê meselê zî vonê ma goşterîya ayno kerd, ma vatiş yîn qeyd kerd. Ma în meselê ard yo ca, yew-yew goş naser û nuştî.

Çequyê ke Meftêyî: meselê, ziwan, kûltur, meselê Darahênî, Zazakî

Özet

Zazaca zamanla yok olmaktadır. Bu dilin yok olmaması için neler yapılabilir? Bu soru üzerinde epey düşünüp kafa yorduk. Cevap olarak şu sonuca vardık: Masallar dil ve kültür içinde önemli bir yere sahiptir dolayısıyla dile sahip çıkmanın yolu masallara sahip çıkmaktan geçer. Bizler de bundan dolayı masallar üzerinde çalışmaya karar verdik. Çünkü dilin en saf ve katışıksız olanı bunların içindedir. Dilin en güzel hali bunların içinde oluşmuş ve kullanılmıştır. Dilin yok olmaması için masallar önemli bir yer tutmaktadır. Masallar, kültürü dünden bugüne bugünden de yarına taşıyandır. Bu fikirden yola çıkarak masallar üzerinde çalışmaya başladık.

Öncelikle masalın tanımı ve genel özellikleri verildi. Daha sonra da sadece Genç çevresine ait masallar üzerinde duruldu. Genç ile ilgili bilgi verildi. Genç çevresine ait masalların özellikleri verilip masallar incelendi. Evrensel masal tasniflerinde Genç masallarının hangi tasnife daha uygun olduğu tesbit edildi. Dilin toplum içindeki yerine kısaca değindikten sonra bu dilin yok olmaması için nelerin papılabileceğini de irdelemeye çalıştık.

Köylere giderek masal anlatan insanlara ulaşmaya çalıştık, bunların anlattıklarını kayıt altına aldıktan sonra yazıya aktarıp bu metinleri de tezin sonuna ekledik. Toplanan masallar, özellikle orijinallikleri korunarak aktarılmaya çalışıldı. Metinler yazılırken kelimelerin aslı korunarak kelimeler yazıldı

Anahtar Kelimeler: Masal, dil, kültür, Genç masalları, Zazaca

Abstract

The Zazaki language is slowly disappearing in time. What can be done to prevent this language from disappearing from the face of the world? We have considered this issue in detail. As a reply, we reached this conclusion: Tales have important roles in the language and culture and therefore tales must be preserved in order to preserve a language. We decided to examine the tales for this reason. Because the purest form of a language lies in tales. The most beautiful form of a language is formed and used within its tales.

Tales are important in preventing a language from disappearing. Tales carry the culture from yesterday to today and from today to tomorrow. Starting from this idea, we began to examine the tales. Firstly, the general definition and characteristics of a tale is given. Then, the tales around the town of Genç are examined. Information on Genç is given. The characteristics of the tales that are commonly told around Genç are given. The classification of these tales within the universal tale descriptions is determined.

After the place of the language in society is described briefly, we tried to examine the possible precautions that may be taken to prevent this language from becoming extinct. We went to the villages and tried to interview the people who told the tales, recorded the tales, wrote them and attached these tales in the appendix section of the thesis. The collected tales were preserved as original tales and then written. The original words in the tales were preserved.

Key Words: Tale, language, culture, the Tales of Genç, Zazaki.

KILMNUŞTEYÎ

AaTh : Aarne - Thompson

amd. : Amadekar

bn. : Bonê

c. : Cîld

çar. : Çarnayox

ç. : Çape

e.n.v. : Esero nomê yî vîyert

e.e. : Eynî eser

h. : Humar

o. : Omari

o.a.b. : O aye bînî

r. : Ripel

VATEYO VERÎN

Kom(toplum) bê ziwana nêşkena emîr xu bivîyarn, kom pê ziwani yena mêydo. Ziwana pabestê komu, kom çend bibu pîl ziwani înde qî benu pîl. Wext ziwana bibu vîn aya qom zî bena vînî, wext kom bibu pîl û war ziwani xu bîvecû se ziwani yaz benu pîl emîr derg vîyarnen o.

Komîq pe “ziwani dayî” qîsê nêker se çîqeyde ziwana yîn benu vîn yînzêna benîvîn. Ziwana dayî zexf mûhîmu ma gereka war yê vêcî. Qijon xu îna ziwana ser bîdîziwanayîş û wendîş. Eq ma en gurî ser nêvîner se çonênu war îna gure mûhîm ser nêvînen o. Gereqa ma war xu vecî.

Ena xewata xû di ez sêr meselanî dî vînera. Cay meselo, ziwani di zexf mûhîmu, ziwana înan di yenu mêydon înan di hol yenu vatîş, en samed ra mî en gure guretû. Ez qayîlakî ziwani xû rî yo xîzmeteq bîkî, ez ziwana xû rî bena yo xîzmîqarîz. Mesele zî xîznê ziwani, ay samed ra zaf muhîmî. Meselê mîyan mîlleta ma di gelek ca genî. Pîl ma pe meselo bî pîl ma zî bine nasîb dî meselanî ra, feqet ma ra pe qîjî ma înon ra gelek kotî dûr.

Ez ena xewata xu di meseleqî ma mîyan di amê vatîş ayno ser ez vînera. Vercû ez binek ser “ziwana” di vînera çim ena xewat samedî ziwani amîyawa yo ca. Yew zî ziwani ma Zazakî(Kirdkî-Dimilkî-Kirmanckî), ho benu vîn, en samed ra ez qayîlib ziwana ser bine qîsê bîk, fikîr xu temaşa bîk. Cura pe mî wasîf pera mesele mi de, mesele herg ca di ma'nê yîn yo wa, ez ay wasfo ser vînera. Wasîf meselo xu mîyan di mi kerdî di qîsim: Yo “muxtewa” yîn, yew zî “şekl” yîn. Cura pe ay meseleq dormale Darahênî di yêni vatîş yaxut amê vatîş, ez ayno ser vînera. Mi ay mesele etud kerdî. Vasîf îno çito, çito nêyu mî ay vatî. Yo kîsmîd mî kale Darahênî kerd. Darahênî ha ça di, cîron ya komî, zemonî ver çî haldîb, Darahênî dî cê meselo ho çad, mesele Darahênî en zaf çî bexsîd amye vatîş? Cu ra pe mî ay meselekî de

aryê mînuştî. Penîya ena xewati di mi yo “peynîye” (sonuç) nuşt. Ena tez di mi kom yo çîme di (kaynak) fayda dî, ez ser xewatîyawa mi ay zî penî di nuştî.

Ena xewata mi di çî kemî esta se şîma qusur nêwûnî. En gure di zexf yo yardima pîl da mi, ez seme dî enarî mamostê xu yo zexf qiymetin Doç.Dr. Mustafa KIRKIZ’îr zaf teşekur kena. Bayî mi Hecî Sıddık ERDOĞMUŞ’îr, ayîk ena xewati di mîr mesele vatî ez yîn îr zaf teşekur qena. Xewat ma ra teqdîr Hume ra...

Hatip ERDOĞMUŞ

Çewlîg - 2015

DEKEWTIŞ

A. ZIWAN SER

“’Erdo ‘ezmo bîyayîş yîn qede qede ziwanu rengî bîyayîş ayetî
Humê ra yo ayetî. Înîd merdîmê zonayon îr ayetî zaf nîşonê êstî.”¹

Eg komi ziwani xerdu vîn aw rî ‘erdo ser xu zî kenu vîn. Kom yo qom eg vona ke ez esta se ya pê ziwani xerda, ziwani ya bib û vîn se ya zî wext yênu bena vîn. Ziwani ze şîti dayî inson rî helal o. Ziwani ze dayî ma rî qiyetîn o, ço çiqêyde nêşqeno qiyetî dayî vaci çendê ko, ziwani îr zî ço nêşqeno bellî yo qiyet bidici. Dîyari di mî yo ayet nuşti, ena ayet di ma vînenî kî Huma zî zaf qiyet do ziwani. Ziwani ayeton ra yo ayet o, çew nêşqeno ziwani inqar biko, ço nêşqeno vaco yew ziwani îr en ziwani çîn o. Kam eg êna vaco vera ayetê Huma rî vêcyeno. Kam çiqêyde wazen se gerîka aw o qeyde qisê biqero.

Mêrdîş ziwani merdîş yo qom o. Qom (toplum) eg ziwani xerdu xu vîra se seke her çî xu, dequ xu vîra. Kam ke ziwani xerdu vînuke se seke xu vînkerdo. Aw ke ziwani dayî hol nêzonu se ay ziwano bînon zî hol nêmuseno. Ma tarîx de vînenî ke kam ke wêr ziwani xerdu nêvecîyo se zaf rehat bî parçe û bî vila. Wext ra wext hem xu, hem zî vîzêrê êr xu(dününü ve bugününü) kenî xu vîra. Kam kî wayire ziwani xerdu vecîyo se aw çendaye zulm vînuze hêna xu paweno, vîn nêbeno, ’erdo ser benu yo qoma ke pîl, tarîx de cay xu geno. Kam kî qayîl nîyo ‘esil xu vînuke aw gêreqa vercû wayer ziwani xerdu.

Ziwani ma eke ina şîyero beno vîn. Siba ina yew ziwani nêmoneno. UNESCO zî 2009 di vato ke çend ziwani benî vîn. În ziwani ra 15 hebî he Turkiye de û în ziwani ra yew ziwani zî Zazakî yo. UNESCO in vatîş 21 Sibate “ Dûnya Sera Ziwani Dayî” di vato. Sêr ina xeber ra çend serî vîyetî ma en gurê ser di hema zaf yo

¹ Qur’on-i Kerîm, Rum: 22.

cexde nê gureto. Tira gurê rind zî he benî feqet în bes nîyî. Mesela tira unîversîton de in ziwani ser xebat ha bena, înon ra yo unîversîtê (zanêngah) ma Çewlîg a. Yew zî aya Dersîm beşî Zazakî kerd . Çend hebî wendekar gurefî. Mardîn û Muş zî en gure ser de he gelek xebatî virazênî. Bê în gure tewîrna xebat zî he yenî meydon. In seron de ziwani ma ser di nuştîş zî ho bîyo zêyd.

Vînbîyayîş in ziwane ma gerêka vindero. Vinertîş în ziwani pê ma beno, eg ma wayêr ziwani xu nêvec çew nêyeno wayir ziwani ma nêvîcyeno. En semed ra en gure ma ser farz o. Ma he vînenî ke vînbîyayîş ziwani ma se gure ho asîyenu beno lez. Gerîka ma vernîye in gurê big. Heton ke ma ra yena ma sêr in gure de gerîka vindir. Ay verîno çîqêyde ke en ziwani pê vatiş ard û resno ma, gerîka ma zî wayir in ziwani vecî. Hem pê ziwani xu qisê bik hem zî nuştôn binus. Ay ke ma ra pe yenî ma in ziwani yîn îr verd, wa ziwani ma vîn nêbo.

Vercîyo ziwani ma zî, yo ziwani ke pîlib, her çî tede rehat amêne vatiş. Feqet wext ra wext zaf çekuyê tede bivîn. Çim ziwane ma erêy amîyo nuştîş. Ay vêrin ke hema he gonê, ma gerîka ayon de qisê bik. Çiqas ke çeku estî ma gerîka binus. Xu vîr ra nêker. In çekuyî pîyeron bîyar yo ca, inon qisekerdîş de ma bişuxulîn. Mekteban de eg in ziwane ma nêame wendiş lez beno vîn. Kam ke ziwane xu, xu vîrak pê ziwani şarî qisê biker aw xu ra xêr nêvînenno, 'edeton xu, 'esil xu, manevîyat xu, çerê nêşqeno muhafaza biko, kom bîn tesîr yewna ziwani û qomî, beno vîn şin o.

B. MESELONÎ SER DI

Kulturê her miletî de meselê yew cayo gird gênê û bingeyê edebîyatê miletî yê. Me'nê meselonî ser gelêk tarîf vîrazîyê, ez qayîla ke in tarîfan ra yew çend hebbon vacî. Meselê, manaya “masal” a kirdkî de ya. Kirdkî de versiyonê nameye *sanike* zaf ê. Vanê *sanike, estaneke, estanike, estoneke, estonike, vistanike, vistanceke, vistanceke, vistanike, şanike, sonike, sunîke, şonike, meselê...* Beno ke çend formê bînî zî estîbî la kokê xo tim yew o. Dormalê Dara Hênî di ti ra vonî *meselê*. En semed ra ma zî ena xewat di en nome şuxulnênî. Sanike, edebîyatê fekî ra yew qîsme ê. Hetê formî ra manenî hîkayan la hîkaye nîyê. Sanikê, hetê kesek yan zî çend kesan ra netîceyî tesawurêkê bi zanayîş û pîlankerdeyî de nêameyê viraştîş. Prosesê derg û dila yê tarîxî de bi hawayêko tebîî û bi xebatêka anonime virazîyayê. Mîyanê şarî de bi vatiş vila bîyê, fekan ra ameyê werêkerdiş û bîyê anonîmî. Beno ke fewqilade bê yan zî rastko bê, la sanikî heme xeyalî yê. Yanî, teqabulê çîyêkê rastikênî nêkenê. Goş nêdanê sehîhiye; sanikî mecbur nîyê ke goşdaranê xo bide bawerkerdiş.² Şemseddîn Samî, Kamûs-î Tirkî dî “mesel” ser dî êna vano: ”Adab û exlak û nasayîhe mûteallîk hîkayêyê qîlmêk.”³

Ferhenge ke TDK vetu ay di meselon ser vano kê: ”Tutan îr vacyênî û zafîna yîn pe mucîzo xemelyayî, hîkayeyê eleqê antîşanî.”⁴

Aye kê meseleyî Tirkan ser gelêk xebatî vîraştî, aynan ra Pertev Naîl Boratav derheqe meselonî ser di vano ke: ”Pê nesîr vacîyê înanerdişî dîntî û sîhîran ra û edetan ra xoserî, tope yîn memulatî xeyêlanî, raştî ra bê ‘eleqeyî û bawerbîyayîşî vatiş yîn çîn o, bawerbîyayîş ra durî, yew vatişo kilmekê.”⁵

² Kadri YILDIRIM (o.a.b.), *Edebîyatê Kirmanckî ra Nimûneyî*, Weş. Enstîtuya Ziwananê ke Tirkîya de Ciwîyenê, Mardin 2012, r.50.

³ Şemseddîn Samî, *Kamûs-î Turki*, Dersaadet Yayıncılık, İstanbul, 1317, r. 1288.

⁴ *Türkçe Sözlük*, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000, c. 2, r. 992.

⁵ Pertev Nail BORATAV, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayıncılık, İstanbul, 1969, r. 80.

Me'nê meselê: Mîyan kom ra vîcyê, komî vetî ço nêzonu. Feq ra feq ame vatiş. Pê fêkî mîyan însanon ra bî vila, ay gurek tede benî zafîn raştî ra durî, ayîk in guro tede kênî ay zî însanon ra durî, ma înon ra vonî “sonîk, vîstonîkê, estaneke ya zî meselê.” Ma vercîyu çen vasfon in meselanî umumî ser çend vasfon vacî:

Her sanike sey yew eserê edebî û estetîkî wazena eşkera yan zî nimitîkî mesajan bido goşdaranê xo. Beno ke zafê nê mesajan ra ma bi xo ewro zaf fehîm nêkîn yan zî ewro êdî zaf manaya nê mesajan çin bo. La eynî sey eseranê hûnere modernî sanikan de zî gelek mesajê cîya-cîyayî estê.⁶ Meselê wazêne ke yew fayda bidî însano, en fayda rê-rê c adi nênu dayiş la cura pê ma vînen ke yenu ca.

C. WASIFÊ MESELONÎ

1- Vercîyu warî meseloni bib o feqet cu ra pe, wext ra wext war îno nome yîn bivîn ay meselê kî mendî bî meselê peruna însano. War meselo çînu ma înon ra vonî mûşterêk(anonîm). Cura pe yew teni îno donu arê û nusnen o. Yanî yew arekerdoxê yîni est o.

2- Meselanî di tim holî-xirawî, 'edeletî-nêheqî o.a.b se în guro ra gurê tede benî xasîl. Tim holî ser benî t'emomi. Yew tede vîcyenu aya nêheqî donu wera, aw cura pe mîyonî însanon ya zî heywonon di benu yew tenê ke zaf pîl. Betunê qiymetî donî cî, cê yî zonî.

3- Meselanî dî hedîse zafîn raşt nî, tî ra mesele zurî ser yenî yoca. Ay gure kî tede yenî bîyayîş zafê ay guro zurî. Yanî raşt nê. Pe wext vêrenu û însanî pe hewê xu anî, însano donî wuyîyayîş.

4- Meselê rastikênan de qehremanî, karaktere tîpolojîkê mîyanê şarî yê. Ma vajîme eke yew zûrker yeno teswîrkerdiş, xora temaya sanike zî zûrkerî ya. Sanike bi xo zî zûran ser o ameya mûndîş. Cu ra dîyardi ma va ke ti ra meselon di zûrî zafî,

⁶ Kadri YILDIRIM (o.a.b.), e.n.v., r. 50

ti ra dî zî zûrkêrî zafî. În zûrkêrî însono donî wuyiyayiş, inson zî şewon dergon di, rojon zimistan di pe yîn wext vîyarnênî.

5- Meselê benî malî piyerê însono. Yo mîlet(qewîm) war yîn nîya, mîyan yew qewîm ra vecîye feqet aya qewîm ra şînî mîyan ay bînîno zî, ay bîn zî eşkenî ti ra îsfade vînî. Feqet ti ra zî estî kom yo qom ra vîcye se wasfon ayno gêni. Her çiqas ke eynî sanikî, zeman ke tede şî, mîyanê mîletan ra, welatan ra vîla bibê û temaya înan se pê bo zî sanikê her mîletî bineyke manenê ê mîletî. Yanî, propagandaya rasyonalîzmî nêkê zî, hetêk ra ters û endîşeyî, xulq û xûy, keyf û zewq, xeyal û waştîş, qabîliyet û meharet, erf û edetî; pîrensîbê exlaqî yê mîletî, xulasa cuya sade, cuya prîmîyîve ya mîletî mîyanê sanikan de xo nawnena merdimi.⁷ En semed ra meselê zafîn benî umumîyê mîlet. Ti ra zî estî kom yo ca ra vîcye se benî malî o cayî.

6- Meselê tim yew ders donî însonon. Ay semed ra terbiye kerdîş qijo dî meselê zaf şuxulyênî, zafîna meselanî dî pe kîjî benî terbiye. Raştî û çewtî pe înan meselo qîjî musênî. Meselê, tena seba domanan nîyê, her emr de, herkes; cinî-camerd, pîl-qîj; her merdim şêno sanikan goşdarî biko.⁸ Zafê sanikan şênê xîtabê herkesî bikê. Meselê estê ke merdim dane huyayiş, mîzahî yê. Beno ke nê mîzahî de yew hikmete estibo ke merdim ci ra derse bigîro la beno tena mîzah bo. Ti ra meselê dîdaktîkê, yew ders çu ti ra vecenu. In meselê zafîna yîn fablê yanî heywonî tede vîrenî la mesajî xu donî însono.

7- Aw kê meselo vonu sade yew ‘emir nêdonu ay karekero, sade ayno nêbesnenu yew bînon ra, bênatê yew bînondir nêdonu qisekerdiş. Aw kê meselo vonu pê înan karekero “ziwanê şarî xu do qisekerdiş, şênayîya yîn, derdî yîn, yarikerdişê yîn ge ‘eşkera ge mîyonek, qêde- qêde cexdon ra vatu.⁹

⁷ Kadri YILDIRIM (o.a.b.), e.n.v. , r. 51.

⁸ Kadri YILDIRIM (o.a.b.) , e.n.v. , r. 51.

⁹ Pertev Nail BORATAV, *Zaman Zaman İçinde*, Adam Yayınları, İstanbul, 1992, r. 17.

8- Pe “kayvate” yenî vatîş, hunca pe kayvate û dua yenî qednayîş. Exlebî meselo pe ena kal destpe kenî: ”Cek benu, cek nêbenu ya zî ‘benu nêbenu.’ ” Ti ra meselon di zî kayvatê çînî, ca di destpekênî.

9- Meselê vercû nuştê nêbî. Pe fêq amebî vatîş, cu ra pe yo ten dê arê, ardî yo ca. Aw ke yîn ardî yo ca ay ra vonî “arekerdox.” Aya ke meselo vona ek cînîwa ti ra vonî “daykê meselo”.

10- Meselanî dî gure xîraw, ’eyb, zurkerdîş çere nê vasîfeyênî, în guron serd tîm xîraw qîsê yenî vatîş. Tabî în gurê tede vêrenî feqet çerê nêwasifyênî.

11- Cak meselê tede verênî aw ca belû nîyo. Yo caykê ke xeyalîyo feqet ti ra meselanî di ca belîyo. Aya mesela ça di amêya vatîş cê ya zî uja ra yew cay o.

12- Zemon zî tim belû nîyo, kom wexti di amê peyda ço nêzonu. Ti ra zî meselon di wext ho bêlu. Feqet exleb yîn di “wextêk” yenu vatîş.

13- Wextê ke meselê tede verênî aw wext, demo vîyarteyo. ”Demo Vîyarteyo Nêdîyar” zaf yênu şuxulnayîş, ti ra “Demo Vîyarteyo Dîyar” zî yênu şuxulnayîş. Meselanî di çi gurê est se ay gurê bî, qedyê.

14- Sanikî, beno ke tena heywanan ser o bê la nê heywanî wayîrê hîsanê însanî yê. Cuya înan manena cuya însanan. Zafane, nê tewir sanikî kilmek ê. Mesele û bîyayîşê ke nê tewir sanikan de qewimîyenê, heme wayîrê yew mana yê, derse dane însanî, pedegojîk ê.¹⁰Ay ke meselanî di estî ay nêmonenî xîsono, wasîf ayno xîsonon ra gelêk zexfî. Xîsonon ra hîna dîyarî. Meselonî fewqiladeyan de însan û heywanî, cin û perîyî, dêw û pîrebokî estê. Beno ke dar û ber, kerm û kêz, her çi ganî bo. Qeyde-qeyde wasîf yîn estî. Meselanî id; xeyon qise kênî, tede cîn, kawus, dê, qerwaşî, paşê, axê, begî o.a.b. estî.

¹⁰ Kadri YILDIRIM (o.a.b.), E.n.v. , r. 51.

15- Meselanî dî ay ke holî ay 'emir derg kênî, 'emîr hol vîyarnenî, herg çî se yîn benu.

16- Meselê hîrê qîsîm ra yenî meydo. Qîsma'ewîl kayvateyî, cu ra pe meselaya 'esîl verena, aya peynî di zî pe dua u kayvate yena qednayîş.

17- Ziwan meselo zaf rahatu, herkes eşkenu tîra fehmm bîku.

18- Xususîyetêkê muhîm yê sanikan, motîfê milî û dînî înan di çin ê; eşkereyan zî nimitikî, propagandaya yew fikrî yan zî îdeolojî nêkenê. Tena behsê cuya tebîî xasîyetanê însanî kene.¹¹

19- Edebîyatê anonîmî ra, yê ke tewr zaf fek bi fek zemanan ra, welatan ra vila bîyê, sanik ê. Coka mîyanê zaf mîletanê cîya-cîyayan de eynî sanikî, bi eynî tema la bi ferqanê qijkekan qisêy bene. Xora xususîyetêkê edebîyatê fekî no yo ke, yew eser di rey eynî, se pê nêno qiseykerdiş.¹²

20- Kam gama ke sanikî ameyî nuştiş, qeyd bîyî, êdî benî wayîrê yew formê standardî. Tabî nuştiş û qeydkerdiş de zî versiyonî zaf ê. Her vatoxî de, her keye de, her dewe de, her mintika de yew versiyon esto. Zêdebîyayîşê versiyonan xususîyetê edebîyatê fekî yo, xususîyetê folklorî yo.

21- Qismêk zî estê, tede mesela mîyanê mesela de ya. Bîyayîşî sey rezile têpey de pêrabeste rêz bene. Formê nê tewir sanikan sabît nîyo. Vatoxê înan her tim aktif o, şêno goreyê keyfe xo ra îlaweyan biko yan zî kemî biko.¹³

22- Meselê, qij kê hema nêşî mektew û ay kê hema newe he şînî mektew gelêk wêşî yin ra şînî. Heyalê qijo kenî zêd, rehma qijo kênî zêdi. Eg qijon rî tim meselê berî vatiş se qilî ziwanê dayî lezi musenî. Qijî meselon ra zaf çîk fom nêkerîz

¹¹ Kadri YILDIRIM (o.a.b.), e.n.v. , r. 50.

¹² Kadri YILDIRIM (o.a.b.), e.n.v. , r. 50.

¹³ Kadri YILDIRIM (o.a.b.), e.n.v. , r. 51.

se uncîna faydê meselo resenu yîn. Çunkî meselê wuxteka berî vatiş çekuyê yîn lezi kona hîşa qijo. “Pê meselo qijî çekuyî, zonê dayî musenî, çekuyê çi qeyde şuxulyênî musenî, hewesî wendiş kewnu qijo zere, ay ke meselo vonî heskerdiş ayno konu qijo zere. En semed ra pîl û qijo anî yew ca.”¹⁴

23- Pertew Naîl Boratav, derheqê tesîrê meselonê ziwane di vonu ke: “Qijon ir ziwane dayîyê yîn, zê destê yew karker di alet çiqeyde şuxulyêna se aw qeyde musnenê. Tewirna tewir hünere zengînî, nermî, înan ziwane di mocnênî înan qijo. Çoy aw kê en ziwane kisê kenu kenî nîzdî, ay kê en ziwane qisê nêkenî aynon ra zî dur finenî. lorîkê, kilamê û kayvatonê ra hêna zêdi yew hîs erzenî ço zere.”¹⁵

Ç. TASNÎFÊ MESELONÊ

Meselonî ser di zaf xebatî ame vîraştîş. Semedî ke meselonî rehat berî peser ay semed ra merdimê zonayî meselan di ser zaf vindertî. Ti ra merdimanî zonayo meselanî beynate xu di tewur-tewurna cîya kerdî. Ez ay merdimanê zonayon ra di teno, qayîla ke tîya di tasnîfan yîn ser di vînderî. Inan ra yew Antî Aarne (1867-1925) yew zî Stîth Thompson o.

Antî Aarne, tasnîfanî yî heyna ma ra nîzdîyî. Tasnîf kerdişî meselanî Darahênî rî tasnîfanî Antî Aarne heyna hol kewnî. Antî Aarne, yew zonayêko pîl o. Tasnîfî xu di panc beşan di meselanî ano pêser. Beşa yewîn heywono ser ameya yew ca. Ina beş meselanî Darahênîr zaf kona. Çîmkî Darahênî di meselanî ke heywono ser vacyê zafî. Cu ra pê tasnîf kerdişê A. Aarne, Stith Thompson kerda hîra, çendna wasifî kerdî ser û ena xewat serra 1928 di “Tîpê Meselonî” (The Types of The Fokltale) en nome ra çapkerda.¹⁶ Beş kerdişî Antî Aarne en qeydew o:

¹⁴ Enver Naci Gökşen, *Masalın İmkani ve Anadile Hizmeti*, Türk Dili Dergisi, c. III, h. 33, r. 549.

¹⁵ Pertev Nail BORATAV, *Zaman Zaman İçinde*, Adam Yayınları, İstanbul, 1992, r. 14-15.

¹⁶ Özkul Çobanoğlu, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, r. 126.

a. Meselêyê Heywanonî

1-99 Heywonê Wehşî

100-149 Heywonê Wehşî û Cayî

150-199 Însonî û Heywonî Wehşî

200-219 Heywonî Cayî

220-249 Teyrî

250-274 Maseyî

275-299 Heywonî Bînan û Çîyan

b. Meselêyê ‘Eslî

300-749 A.Meselêyê Sêhrî

300-399 Duşmenanê Mucîzevî

400-459 Mucîzevî ya xud Mêrdeyo Sêhrîn, Xonîma Sêhrîn û Merdîmanî

Bînan

460-499 Wazîfeyê Mucîzevî

500-559 Ardîmkerdoxî Mucîzevî

560-649 T’ef-Talê Sêhrînî

650-699 Quweto Mucîzevî û Zîwanayîşo Mucîzevî

700-749 Meselêyê Mucîzevîyanî Bînan

750-849 B. Meseleyê Dînanî

850-999 C. Meselê ze Hîkeyanê Qîlmekî

1000-1199 D.Meselêyê Dêyo Xînt

c. Meselêyê Fiqrayî

1200-1349 Bê Edeb

1350-1439 Latîfeyê Zewejnayo

1440-1524 Latîfeyê Yew Kêynaya Qareman

1525-1874 Latîfeyê Yew Camêrdo Qareman

1640-1674 Tesadufê Şansînî

1675-1724 Merdîmo Xînt

1725-1849 Yarıyê Samedî Papaz û Tarîkatê Dîntî
1850-1874 Samedî Grubanî Şarî Bîn îr Anekdotî
1875-1999 Meselêyê Zuranî

ç. Meselêyê Zencîrînî

2000-2199 Meselêyê Zencîrînî
2200-2249 Meselêyê Depîşteyîn
2300-2399 Aye Bînî

d. Meselêyê ke Nêkawnî Beşan

2400-2499 Meselêyê ke Nêkawnî Beşan¹⁷

Stîth Thompson(1885-1976),1932-1936 di cîldîn “Motî Index of Folk Lîterature”(Motîf Îndeksanî Edebîyatê Şarî) en name dî yew xebat vîrazenu. Ina xebat en gure ser di yew xebateka zaf hîra û pîla. S.Thompson, 23 sername di in motîf ardî pêser. Ina xebat 1955-1958 di hewe diyin çap bena. Ina xebat mudeko derg bînate zîwanayon di zê yew xebate ke numune mendîb. Sernameyê “Motîf Index” en qeyde ra vîrazyabî:

e. Sîstematîke Tasnîf Bîyayîşê Motîf Index of Folk Lîterature:

- A.Motîfanê Mîtolojîkî
- B.Heywonî
- C.Yesaxî(Tabuyî)
- D.Sêhîr
- E.Merg
- F.Mucîzevîyanî

¹⁷ Özkul Çobanoğlu, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, r. 127-128.

- G. Dêyî
H. İmtîhonî, Cerîbnayîşî
I. Aklîn û Xînt
K. Xapnayîşî
L. Çep Tadayîşê Qederî
M. Tayîn Kerdîşê Ameyîş
N. Talîh û Şens
P. Şar (Kemel)
Q. Muqafatî û Cezêyî
R. Esîrî û Qaçaxî
S. Zulmanê Bênormalî
T. Cînsîyet
U. Tabîatê Heyatî
V. Dîn
W. Wasfanê Qerekteranî
X. Mîzah
Z. Qeydêna Grûbe Motîfanî¹⁸

¹⁸ Özkul Çobanoğlu, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007, r. 129-130.

BEŞA YEWIN

1. 1. DARAHÊNÎ¹⁹

Tarîx û bajar Darahênî, zaf kehen o. Wext Urartu ra heyo êka Darahênî yo bajaro muhîm o. 1514 Herb Çaldiran ra pe besyawa eyaletê Dîyarbek. 1848'id bena qêze Dîyarbek. Cu ra pe 1868'id bena bucak î Licê.1878'id bena sancak, besyena vîlayet î Bîtîs ra.1924 ra heton 1927 bena bajr. Çevlîk, Pasur(Kulp) besyen Darahênî'r.1927'di besyena Xarpet'ir,1929'id besyena Muş'ir en penî di 1936'di besyena Çevlîk ra.

Mintiqe kê Darahênî ha tede zaf muxîm yo mintiqa wa. Dormalê ya di: Palu, Arıcak, Henî, Lîcê, Çevlîk, Bongilan, Muş estî. Darhênî bajaron ra zaf tesîr dîyu. In bajaron ra wexteka pe astoro tucarî amenî tîcaret kerdene. Tucarî bîyamene bişene het Çevlîk ra, hetî Erzurum ra mutlaka gêreka Darahênî ra biverî. Cak înar tucar ti ra vertene re re ay dewon'id bar xu nêneru uca di mendêne. In semed ra bînate hîn û ay dewijon id yo samîmîyet û dostî virezyawa, xu mîyan di kêyne de yobînon. Merdimatî viraşta. Kom ca di bimenden se aya şew dîwon nîyene ru peru amene yo ca dîwon kerdêne, yo bînon re hewadîs ardene berdene, şewon dergon id suhbet nêneru ayik weş kal kerdene perun goş nêne ayno ser. In suhbeton id meselez amene vatiş. In tucarîk semed tîcaret amêyêne zafî hetî Dîyarbek ra Lîce ra, Henî ra ekserî amêne. In semed ra mîyan ma di tesîr kûltur yin zî virazyo. Ay meselê ke mîyan yin di amê vatiş mîyan ma di zî amêy vatiş, ayi ke ma mîyan amê vatiş mîyan yin di zî amê vatiş. Şarî ma Darahênî vercû tîcaret xu tim Dîyarbek ser kerdene. Zimiston di çi erzak lazim bibene şêne uca ra gurêtenê. Darahênî ha ser cexde Bêrtijon di (Berîtan). Bêrtij wesar dîyene amêne şîyen het deştonî Erzurum ra, Kanîreş ra, kuyon Çevlîk ra. Payiz id amêne şîyen het Dîyarbek ra, ti ra şîyene resene hetanî Sîverek, Urfa zî. In Bêrtijî hem pêş xu berdêne, hem zî xudîr yo kûltûr iz berdêne. Cehdê

¹⁹ Kovarê *Veng Darahênî*, h. 1, r. 41, Dîyarbekîr, 2010.

http://www.genc.gov.tr/?page_id=85. (Ci resnayîş: 10 Êlule 2014)

Çevlîk u Dîyarbek Darahênî ra vêrenu. Tira zî Darahênî ra şînî hetê Tetwan, Wan. In semed ra Darahênî bînate di se yo pirtîb.

Şarî Darahênî zaf heywon kenu wêye. Pê heywon îxtîyacîya xu vînenu. Heywonon ra bizê, mêşin û gayin kênî wê. Tabî se vêr heywonî zaf nêni wekerdiş, ti ra zaf bîyo kêmi. Ti ra însan zî zebze nonru. Xele, kurêk, cew iz nonîru. ‘Erd ya awinu. Çemê Murad tede vêrenu. Be însan çemê gelêk derê, çimê tede estî. Xo ra nome xu zî “henî-yêne” ra gêna. Kuy tede estî, însan ra Kuy Sipê, Çotla muhîmî. In hurd kuyon id aminon zî vor esta. Zergunê aminon di zî tede kêmi nêbena, tede zafa. Ti ra heywonon xu aşmê amnono di berdêne însan cayon di çernênê. In aşmon di mêş engemîn zî tîya di mendêne, vil tede zafa ay ra engemîn weş tede vîcyenu. Dar-ding gemî zî tede estî. Dar mazî, valêr, kawax, gendar tede zafî, dar çomi zî tede estu, bê ino darî fekî zî tede zaf estu.

1. 2. WASIFÊ MESELONÊ DARAHÊNÎ

Kulturê her milletî de meselê yew cayo gird gênê û bingeyê edebîyatê milletî yê. La kulturê ma de cayê meselanî hîna gird o. Çunkî yê ma mektebî ma çin bî, ma bi meselanî ziwanê xo bi qijanê xo da musnayîş û heskerdiş. Ma de meselanî tena ziwan nîyê, eynî wext de aqil, terbiye, tecrûbe û şîret ê. Ma pê vistonikan, pê a dinyaya xeyalî dinyaya rastîne şinasna. Vistonikê ma xemlê xeyalanê ma bî. Mesela, wexto gi vatoxî vatên “cêk ben cêk nîben...” eynî wext de goşdarê xo girewtên berdên yewna zeman, mekan û dinya ra çarnayên. La çî heyf ke serranê peyênan de kulturê ma bine tesire yew asîmîlasyonê zaf bêînsafî de nişka ra bi vînd, însanê ma kulturê xo ra herimîyayî, kewtî dûrî. Milletê ma senî ke ziwanî xo kerd xo vîr ra, eynî şekil kulturê ma yo bingeyîn zî orte ra bi vînd. Vistonikê ma zî orte ra darîyayî we. Ew cayo ke ma bi vistonikan şîyen ci, ci ra geren, ge biyen qral ge biyen heskerdox ge biyen qehreman, herinda ê cayî bî veng. Xeyalê ma bî vînd, dinyaya xeyalanê ma rijîya,

bîye yew xirbe. Eke ino nesle ma zî vistonikanê ma arênêdo û qeyd nêkero, xora a xirba ma zî bena vîndî şina.²⁰

1- Meselê mîyan mîletê ma di zaf amê vatiş. Wextek cêyron çînêbu şona şon înson amêne yo ca dîyon kerdêne. In dîyonon di ti ra însono ayê kê amê yo ca ayno rî meselê vatêne semedîk wext vêru, pe hewê yîn bêru. In dîyon zî ekserî zîmîstan di bênê. Çîm zîmîstan di gûre zaf çînê û şewî gelêk dergî feqet ay wexton bînîno di înson ma wext nêdîyene în guronîr. Karî gurê xu dîbî. Exlebe kijo în meselonî ra zaf heskerdêne.

2- Meselonî exlebe pîran vatêne, ay extîyaro vatêne. Şar înan ra vatêne “pîre meselo.” In pîron ra mîyan di herg dew di muheqeq yok bîb. Kîjo roj u şew dî amene dormale înan gurêtene tîra meselê waştêne. Ek gure înan bîbêne vercû pe în qîjo guron xu kerdene. Qîj zî semed meselo çî gure bîbene kerdêne. In guron ra pê, soba koten ta, eg şewîb çîlê qazî kotêneta u qîjon dormale ayak meselanî vatêne guretêne, goşterîya ay meselo kerdêne. Ay meselê bîşêne ça qîjîz seq aynodîr şîyêne.

3- Çîqak ma vacîk în meselê qîjo goşterî kerdêne la rê rê pîlon zî goş nîne în meselanî ser. Weş yîn ra zî şîyêne, pe wext vîyarnêne.

4- Darehênî dormale xu ra zaf tesîr bîya. Meselê Hênî di, Lîcê di ame vatiş aynon ra ti ra ame mîyan Darehênî zî.

5- Meselonî ma di heywon zaf ca gênî. Zafîn meselonî dormale xeyon di vêrenî. In heywon: pîsîng, verg, luy, xeş, her, dîk, bizî, zerenc, arweş... Ay heywonîk vêren ekserî ayno ser ‘erdon ma di zaf estî. Feqet ti ra heywon zî est ke tay vêrenî anyon ra yew zî qutîk o. Çîm şar ma semedîk qutîk herom ay semed ra zaf pe e’mel nêkenî. Herin de kutîk pîsîng gena, zafîn meselanî di vêrena. Yew zî meşna meselanî dormale Darahênî di zaf nêverena, meşna ca duz’id bena weye herinde meşna bizî gêna, ay meselê ke meşna tede verenî ay ekserî Deştê Dîyarbêk ra ame ma mîyan. Deştê Dîyarbêk ra zafîn pesî xu wesar u payîz di ardêne Darahênî ra

²⁰ Îsmet Bor, *Vistonikê Dadiye Mi*, Weş. Roşna, Dîyarbekîr, 2013, r. 7.

vîyarnêne en semed ra yo tesîre kî vîrazyo. Her zî meselanî di cay ke muxîm gênu. Şarî mîntîqe Darahênî zaf pe herî kar-gure xu dîyene. Çî barî bêne pe her amene kiriştiş.

6- Meselonî Darahênî di re re ca belî o. Uca ra yo cayk di mesela vêrena. Feqet ay meselê kî mîyan qomon bînon di verenî ayno di ca belû nîyo.

7- Meselê hîrye qisim ra yenî meydon: “ ‘ewîl, mîyan, peyîn.” Feqet meselê ma bînena qilmî. Daha zaf sêr “mîyan û peyîn” ra yenî peser. Tor muhîm qismî in hurdi qisimî. Çî gure kî zaf muhîmu aw yenu vatîş.

8- Tî ra meselê ma, sêr hadîson raşto ser yenî yo ca. In wasîf meselanî ma di tena estu. Ma di ay mesele ke behs axo kênî ay zafin yo meselêka heqîqî serdî yenî vatîş. Ma mîyan di axa zaf muxîmî, ay semed ra meselanî di zî yenî vatîş. Mintiqê Darahênî vercu peru axon dest di bî, eka hema zî ca ca ho axon dest di.

9- Meselanî ma di aw, dere, rû(bexr), çem zed ra verenî çim ce Darahênî awîn o. Çemî Murad, Kupar, Bîrçîlên...He Darahênî ser di. Feqet yo yo name inon nênu dayîş.

10- Ma yewna çî meselonî Darahênî ser vacî. Wextog meselê vacyêne gozî, tûyî, bastêq amene werdîş, însôn kêf kerdêne. Şar ma zexîrê zîmîston wext dekerdêne se muheqeq îno zî gurêtene dekerdêne. Ti ra cayan di in bîbî, ti ra zî tewera wextek bîyamene rotîş guretene dekerdêne. Inon ra basteq ekserî Lice û Hênîra amîyêne rotîş.

Mi des hebî wasfî meselonî Darahênîye umumî cor di vatî. Labelê ço eşqenu inon biko zêd.

1. 3. ŞEKLÎ TOPBÎYAYÎŞÊ MESELON DARAHÊNÎ

Wext ez en gurê ser fikîryawa û mi qararda kê ez en gure serd xebetîyena, kîtabîkê meselanî serd nusyayî mî wendî. Cu ra pe mî semedî în gure xu rî yew rayer belu kerdî: Vêrcû gereka ez ay kê meselanî vatî û hema zî xu vîra nêkerd, vîr yîn dî meselanî estî mî ay tesbît kerdî. Kam dewan dî ay vêrînan ra kam mendo, ay kê mêndî he çadî? Ez în persan ra kewta rayer. Mî muxtarî, axtîyarî, ay merdîm kê mîyan şar dî cayî yîn estu tesbît kerdî, mî tek tek yîndîr qîsê kerdî. Ay kê meselanî zîwanenê, ay kê pîlan verînanî qîse kerdî, goştariya yîn kerdîb û vîr yîn dî meselanî mendî mî goştariya ya înan kerdî. Yew makîne kê sewt qeyd kena mî guret û mî tîra ay meselanî qeyd kerdî. Tîra zî mî defter û kelema xu guret nuştî.

Ay kê în meselêyê zonênê zafîna yîn dewan di mendênê, cîwîyayêne, en semed ra ez şîyawa dewan mi ay merdîm dî. Tî ra dewan zî zaf durîb, ay dewan dî ez şew menda. Mî goşna ay kê meselanî vatênê la tîra zî qayîl nêbî ez sewt yîn qeyd bikerî. Ay kê qayîl nêbî mî qeyd nêkerdî, mî goşna yîn ser û cura pê mî nuştî. En pêniya ena xewatîd mî ay meselanî kê qeyd kerdîb nuştî. En nuştîş dî meselanî çî qeyde amebî vatiş mî êna nuştî, ez qarîş çekuyanî û vengî nêbîyawa.

1. 4. TASNÎF KERDIŞÊ MESELONÊ DARAHÊNÎ

Tasnîf kerdişî meselêyê Darahênî rî tasnîfê Antti Aarne heyne hol kewnî. Antti Aarne, tasnîfê xu di panc beşan di meseloni ano pêser. Beşa yewîn heywono ser di ameya yew ca. Ina beş meselanî Darahênî rî zaf kona. Meselê ke Darahênî di amê vatiş ay meselon ra zehfîn dormalê heywono di vîrenî. Beşa diyin di *Meselêyê 'Eslîni* amê vatiş, aya hîrini di *Meselêyê Fiqrayîn* amê pêser, aya çarin di *Meselêyê Zencîrîn* amê pêser, aya poncin di *meselêyê ki nêkawnî beşan* amê pêser.

1.4.1 Tasnîf Bîyayîşê Meselonê Dormalê Darahênî di Humarê Tîponî, Kilmvatayê Yîn:

Meselê kê Darahênî di dîye arêye, gorê tasnîfkerdişê Aarne tasnifi bî. En teksîmkerdişî di ma êna yew rayêri depîştî:

1. Nomê Mesela
2. Katalogî Aarne di humarê tîpî meselonî.
3. Ay kê aya mesela vata nomê yî.
4. Mesajî aya mesela.
5. Kilmvatê aya mesela.

Meselaya Yewin

1. Meselê Luy o, Dîk o, Zerenc
2. AaTh: 100-149 (Meselê Heywono)
3. Sıddık ERDOĞMUŞ
4. Holî ver ra hesudîtî û xirawî vînayîş.
5. Betuna heywono xu mîyon di yew sulh viratîbî û lûy en semed ra vêşoni monena. Şina dîki wena û ay heywonî bînî pê hesîyênî, lûy anî şerî'et. Lûy uca di zerenc kena şahît û pê xu xelesnena. Cu rap ê zerencî zî xapînena û wena. Zerenc xu-xu di vona “mi kerdi mi dî...”

Meselaya Diyin

1. T'efalî Hemî
2. AaTh: 850-999
3. Sıddık ERDOĞMUŞ
4. Pê xayîntî waarî serwet bîyayîş û cu ra pê bedelî aya xayîntî dayîş.
5. Yew axa wextêka yewna axê kişenu. Aw axa ki kişyab yew lajê yî bibu. En laj benu pîl û pê hesîyênu kê bayî yî axê kiştu. Tifîngê xu gênu şinu heyf bayî xu bîgu. Wa û aw kê bayî yî kiştib Seîd Axa donî peyur. Peyîna în perdayîş di T'efalî

Hemî Seîd Axê kişinu. Aw mal ki Seîd Axa gurêtibu ay pêru têpîya gênu. Benu axê aya bajarî...

Meselaya Hîriyin

1. Korç Kelîjê
2. Zeki ÖZDEN
3. AaTh: 1675-1724

4. Kar ki merdim saxek biku ay kar ra merez vêcîyenu.

5. Çar biron ra yew saxeku. Bira saxek yew roji şinu heywonondi, dar ra alimço kenu war, heywonon ra vonu şima ay alimçonî mi borî se az şima birnena. Heywonî zê yî nêkenî ay semed ra be yew kelîjê ay betuno birnenu. Mîyon korçonê ay kelîjê di yew helkoşê alimço monenu ay semed ra ay kelîjê nêbirnenu. Şoni dîyenu aw kelîjê xu nonu perû cexdê kîyê depîşnenu. Birê ena hewer eşnawênî pêra nonî bire saxêkî dim la gure gure ra vêrenu.

Meselaya Çarin

1. Bîn'erd
2. AaTh: 300-399
3. Rahim MUTLU

4. Hesudîtîyê biro, feleket an birê kijî ser la bira kij pê cuwatîyê xu ay feleketon ra helesîyênu.

5. Yew bayî serê mêrgî xu di lajonî xu anu pêser wesîyê xu kenu. Wesîye yî enawa kê badî mergî xu di wazenu ki lajê yî kebre yî di newet depîşnî uca di yew siyer esta aya ra herg yew birerî yew say ha pa. Laji pîl û aw mîyonîn şînî newete yîn di yew dû yenu aya saya yîn wenu la yîn nêafterenî vêngî xu vecî. Dor yena lajî kijî, şinu sêr kebrî unîyenu yew dê vecîya, kalme donu peru hewt saron yî ra yew sare pernenu la dê remenu. Birê şînî maxar ki dê şû de birê kijî ti ra kênî war. Bira uca di kêynonî dê vînenû yîn ra alîkarî gênu dê kişenu. Ay kêno gênu ki bû dîyari la birê yîdir bêbext vêcîyênî semede ke aya kêyna kij xu rî bîg ay semed ray î nêoncênî dîyar. Bira kij aya maxara di gêrenû yew cexde la pêynî di vînenû. Çend serî badî pê

alîkarîyê yew têr uca ra vêcîyenu. Aya waştîyê yî ek hema zî ha bayê yî. Bira ay hurdî bironê xuyo bêbexto kişenu. Aya kêynadir zewecîyenu...

Meselaya Pancin

1. Cak û Kaz
2. AaTh: 460-499
3. Rahim MUTLU
4. Pê xayîntî ço cêk nêresenu.

5. Di birê benî la înon ra yew bine akil ra kêmu. Yew pîrê rî şonetî kênî. Bira kij rojê ke ay heywononê betuno birnenu en semed ra uc ar remênî. Şînî yew paşê rî xewetîyenî. Cak vêr paşêdi monenu Kaz zî kênî vêr heywono bîn axor di monenu. Kaz en semed ra Cak ra xu kenu, gêrenu sarê yî vînkeru la herg hew di Cak xu xelesnenu. Kaz ena hew Cak û aya pîrê kî yîn heywonî ya birnê anu têver. Pîrê ay bajari di betuna ay merdimo kişena yêna resena Cakî. Cak aya pîrê kişenu benu vêşnenu wela ya anu kenu ay merdimon îr betu benî göne bê Kazî. Kazê nêkenu göne. Badî ena mesela paşe anu kênê xu donu Cak î.

Meselaya Şeşin

1. Êlik û Fatik
2. Sıddık ERDOĞMUŞ
3. AaTh: 850-999
4. Domrî pê xayîntî nêresena muradî xu.

5. Yew merdim cînîye yî mirena ti ra di hebî kijî monenî. Merdim şînu yewna cînî mare kenu la ena cînî kijon ra hesnêkena. Gêrena sarê yîn vînkeru en semed ra yew bela ana yîn ser. Kijî zî pê hesîyênî û wurzênî we remenî. În hurdî kijî şînî yew bajari di cuyêyênî, benî zengîn. Aya domrî ra zî qijî nêbenî. Benî feqîrî, yew roji şînî aya bajarê ki yin he tede. Fatik yîn vînena, şînasnena. Ana kîye çî-mî dona ci, sarê çimonî yîn şona, kena pak. Meselê xu yîn ra vona, xayîntîyê domrî bayî goştari kenu. Bayî herbenu wurzenuwe kenuk domrî bikişu. Domrî en gure ra pê zaf bibî poşmon. Domrî û bayî afkenî. Pîya emire xu vîyarnenî.

Meselaya Hewtin

1. Heş û Lûy

2. AaTh: 1-99

3. Vahibe ATAŞ

4. Lûy, yonî ha sarê heşî kena vîn la pa sarê xu kena vîn

5. Yew heş benu axtîyar, kîye ra heredîyenu, kîyê terk kenu. Cexde ra raştî yew lûy yênu. Lûy yî ra vona ma xu rî bira û waytî kênî la bîn ra çala mergî yî kenena. Pê fendonî xu urdî çimonê heşî vecena wena, pişkil zî gêna erzena heşî feki. Yewni ha cexde mocnena heşî la heşî bena yew kerera erzena war kê pê bikişu û boru. Heş benu lîrê kewnu zêrê yew derî. Lûy vazdona şina ki heşî boru. Vêrcû gaz bena mîyon palon heşî la heş ca di palonî xu kenu pît, lûy fetesnenu. Çimomî lûyê gênu erzenu xu çîmî, çîm yî benî weş...

Meselaya Heştin

1. Pîr û Pisîng

2. AaTh: 2000-2199

3. Ahmet YÜREKLİ

4. Pisîng vêrcû kiymetî holî nêzonena, feleko ana xu ser.

5. Yew pîre yew pisîngî gêna xu hetî pîya kîyedi cuyuyênî. Pisîng yew şew bena vêşoni û mastî pîrê wena. Uca ra pê felekî yênî ya seri. Pîr hers bena pisîng ana boca ya ti ra kena. Pîrê vera boci di mastî xu wazena. Pisîng kewna cexde vêrcû şina hetî monga ra, uca r aşina hetî mergê ra, uca ra zî şina hetî yênî ra, uca ra zî şina hetî kêynon ra, uca ra zî şina hetî soldar ra, uca ra zî şina hetî kergê ra, uca ra zî şina hetî kore ra, dalpa ki sêrî korê ra amêne aya pêsnena û ay wazîfo ana yew ca. Şitî gêna bena dona pîrê, pîre zî boca ya dona ci.

Meselaya Newin

1. Şerî'et Luy

2. AaTh: 2000-2199

3. Vahibe ATAŞ

4. Gure ki gurê çoy nîyo, ço gêreka ti ra durî vineru.

5. Yew mari duşmen ra remenu raştî yew merdimî yênu. Mar merdim ra alîkarî wazenu, merdim zî marî erzenu xu feki. Mar duşmen ra xelesîyênu, merdi kenu nêkenu mar yî fek ra nêvêcîyenu. Raştî luyê yenî merdim luy ra vonu bê ma rî şerî'et biki. Luy, marî merdim fek ra vecena, marî dona kiştîş. Bênete ra gelêk wext vêrenu merdim şinu ki ena hew luye bikişu. Luye xapînenû kişenu. Luy zî hewer ra xu peyîn dona: “ Mi rî şerî'et çi lazim o.”

Meselaya Desin

1. Verg Ho Şinu Hec
2. AaTh: 100-149
3. Mehmet DARGIN
4. Verg, vergîyê xu ra nêkewnu.

5. Yew verg tobe kenu vonu ez şina hec. Katir, her, ga, meşin vêrg ra ena hewer eşnawenî la benî şaş. Pe keyf kênî semedi ki vêrg ra xelesîyênî. Verg cexdê hecî depîşnenu la cexde ra benu vêşoni, tepîya gêrenu a. Heywon çimi gînenî vêrgî benî şaş û tersênî. Verg yîn betunon ra yew-yew vera vonu. Ez amêyawa ki şima ra vacî şima mi ra hec ra çita wazenî. Yîn îno kênî la ver yîn yew- yew wenu. Dor yêna katir, katir yî ra şûphe kena. Verg şinu pêniye katir, semedi ki gazî bidu perû. La katir yew paskul dona vêrg îr verg erzîyenu aw bindi konu...

Meselaya Yewindesin

1. Yo Way û Hewt Birayî
2. AaTh: 400-459
3. Rahim MUTLU, Îsmet BOR
4. Kêyna ki gêrena bironê xu, duşmentîyê veyvo, sarê veyvo wena.

5. Yew kêyna eşnawena ki hewt hebî birê ya estî. Kewna cexde hetî bironê x ura şina. Cayê bironê xu vînena, herg roj yîn îr ay zero kena pak, şina xu nimnena bire zî en gure ra şaş monenî. Newt depîşnenî dê komi yenu en guro yîn îr kenu. Kêyna ca kênî, kêyna vona ez waya şimawa. Birê pe keyf kênî. Ya ra vonî to çita werdi se ti gêreka bidî ena pisîng zî. Kêyna yew eskij wena la pisîng nêdona. Uca ra pê felek yenî ya seri. Pisîng adirî ya kena hona, ya kona cexde xu rî gêrena adir. Raştî yew pîre hewt sarê yêna. Pîre warî hewt kêynona, pîre nîmik adir gêna la pîr ya

ca kena. Pîr adir ver ra kiştê ya sipena, birê pawenî pîre, pîr yêna bira kiji pîre kişenu. Kêynonî pîre zî mare kenî. Keynê pîr wayî ra xu kenî, gêrenî ki sarê ya vînkerî. Îftira erzenî ya. Birê ya benî ki bikişî la yew yawune di verdenî. Ya zî zot dona birê kij îr. Bire kijî lingi d yew sizêr yena. Bêenate ra gelêk serî vêrenî. Ya bira kijî vînena, linge yî kena weş xu dona şinasnayış. Halî mesele xu yîn ra kali kena. Birê şîni ay cînîyonî xu kişenî, pîya emir xu vîyarnênî...

Meselaya Duyesin

1. Mar Merdim û Lûye
2. AaTh. 150-199
3. Mehmet DARGIN
4. Mar, martîyê xu ra; însan, însontîyê xu ra; lûy, lûytîyê xu ra nêkona.

5. Yew merdim yew marî mîyon adir ra xelesnenu. Mar besîyenu yî ra von, ez to wena. Merdim vonu vêr werdişî mi di ma ena mesele xu beri hîri hebun heywonon ra persi. Şîni hetî ga û katir ra hurdî zî mar ra vonî, pê ma gurê xu kenî, hekî ma zî nêdonî en semed ra bori. Penî di şîni hetî luy ra la luy vona, nê maro bê şo buk mîyon telî hema ez fikrî xu vona. Mar senî şînu mîyon telî lûy merdim ra vona bivêşni. Merdim adir erzenu telu û remenu. Lûy şîna adirî kena hona marî mîyon ra vecena. Lûy mar ra vona ma ek ara pê way û birê yî. La mar von ez ena lûy gêreka bikişî. Yew roj xu besnenu lûy ra yon ho ya kişenu la luy yî xapînena, yî kişena...

Meselaya Hîriyesin

1. Yew Şone
2. AaTh: 460-499
3. Ahmet YÜREKLİ
4. Şone pê zerra weş benu wayêr herg çî.

5. Yew şone zer konu kêynê paşê la paşê kêyna ci nêdonu, Yîn zî hewera xu kênî yo, von ma remenî. Şew dîyena kêyna bayê yî vinena, aya şew zî yewna şone yênu bîn koşk di monenu. Kêynê paşê xelet ra vona dê waştî yawu, ya wo aw şone remenî la şonêzî vêng xu nêkenu. Cu ra pê wextêka îsrahat kênî pe hesîyêna la gure gure ra vêrenu. Kêyna yî bena sarê çîmonî yî kena pak, yew bajari dî monenî. Kêyna wayerî aya bajarî rî yem hedîye şirawena, şone aya tepsî ra elmaso vecenu herne yîn

di yew kerayê ki yî mîyon aw di dîbî aya nonuru. Wayêr aya bajarî zî pê hesîyo ki aya kênê paşê zaf hola, çim verdenu ci. Semedi ki sarê ay şonê vîkeru ay semed ra vera çî- mî zor ti ra wazenu la wa zî herg çî anu ca. Şonê ra ena hew yew gemî wazenu la şone pê alîkarîyê ejno aya zî an uca. Wayêr aya bajarî kijonî xu gênu, vênenu şarî aya bajarî zî konî aya gemî gêrenî. Sere ki yêni war, ejnê aya gemî bat kênî, yîn zî tede mirenî. Aw bajarî zî yîn rî monenu...

Meselaya Çaresin

1. Birayê Korujaxî

2. AaTh: -

3. Zeki ÖZDEN

4. Kom xu zer ra çî biwazû se waştîşî yî yênu ca

5. Yew axa û hîri birê benî, înon ra kijî nêbenî. Şînî sêdi yîn ver ra yew merdim benu en cexde mocnenu yîn. En cexde dî yew kêna esta gêreka axa aya di bizewacû la bayî kayîlnû laji tede bizewejû. Şînu hetî Sebê Hecî ra ya ra yardimê wazenu, Sebê Hecî yî rî yardimê kena. Wa û aya kêyna yobîno vînenî û hewt rocî, hewt şewî vêwe nonîru...

Meselaya Poncêsin

1. Yew Bayî û Hîri Lacî

2. AaTh: 850-999

3. Vahibe ATAŞ

4. Lacî ki hewera bayî nêkênî, ay xu ra xêri nêvînenî.

5. Bayî laconî xu rî wesî kenu vonu, ek ez merda se şîma herg yo yew şew kebra mi di newet depîşênê. Bayî mirenu la bêlacî kijî ço wesî yî nîyanu ca. Laj kij hîri şew şînu sêr mezêl herg yew şew zî yew merdim astorin yênu kebrê bayî yî ser û wazî aw merdim kişenu, astorê yî pa cilonê yî gênu. Laj kiji yew roji yênu bironî xu ra vonu Delala Dorêş amîyawa wevêr aw, kom resa cise xu rî ya gênu. Bire şînî astoroanî nuşenî ci la bire kij erd verdênî. Bira kij zî şînu ay astorê ki yî ay merdimon ra guretîb anu herg hew nuşenu yew şînu aya kêna gênu. Bire nêzonî laci kij u. Laci kij bironî xu ra vonu aw ezîb, bene ez herg kêna ra yew dona şîma zî la birê kêyna kijî wazênî, ser di donî peyûr. Laci kiji kalme donu yîn îr, yîn kişenu...

Meselaya Şîyesin

1. Meselê Her, Kutîk, Pisîng û Dîk

2. AaTh: 100-149

3. Faruk ÇAKIR

4. Dostatî û pîya karkerdiş ra gurê holî vêcyênî.

5. Wayêr în heywono pê îno gurê xu kenî u yîn fetelnênî. În heywon zî yêni yew ca, xu rî gêrenî yew kîye. Şînî mîyon dariston di yew boni vînenî la aw bon diz î sêdar monenî. Anî xu bête di yew plon virazenî ay sêdaro uca ra fetelnênî. Xu bête di kar kênî bari. Dîk û her şînî gêrenî xele, raştî yew merdim axtîyar yêni ti ra xele wazenî, merdim zî vera xelî di yîn ra vonu în kolîyoni mi bikirîşenê kîye. Kolîyo kirîşenî ver ra xelê xu gênî. Ena hew şînî hetî ardoncî ra semedi ki bikî ardo. Ardoncî zî yîn ra texnayîş ver ra vonu ardonî mi berene. Yîn hewera yî kenî. Şînî kîye ek bonî yîn vêşo. C adi yêni yew ca xu rî yewna boni vînenî. Aw zimistonî uca di vîyarnênî. Konu wesar herg yo hetêka şînu...

Meselaya Hewtêsin

1. Dîk û Tele

2. AaTh: 2000-2199

3. Sıddık ERDOĞMUŞ

4. Dîk pê qurnaztîyê xu însone xapîneni la pê cêk nêresyênu.

5. Yew dîk sêrî sîlî di çî-mî donu arê, yew tele şînu lingid. Şînu yew pîre het pîre yî ling ra tele vecena gêna pê no pojena. Çend rojî badî dîk şînu pîre ra telî xu wazenu. Pîr ra telî ver ra yew toqe nonî gênu. Cexde ra raştî yew şonê yênu vonu şit bîyar bê ma pê ena noni bori. Şitî xu û nona xu wenî, dîk xu nonu bela vonu ton ona mi werda ti gêreka ver ra yew bize bidî mi. Bizêye xu gênu şînu raştî vêwe lacî axê yênu. Vonu aya biza mi bîyarenê, bibirnene, bidene şarî. Yîz anî bize birnenî, wenî, dîk xu nonu bela yîn ra bize xu ver ra vêwi wazenu. Vêwi gênu şînu cexdera raştî yew merdim yênu ek merdim ho zel cenenu. Yî ra zel gênu ver ra vêw doni ci. Cexde ra nêşkeni zel bicenu, c adi aya zel donu ‘erdir şîknenu...

Meselaya Heştêsin

1. Dostatîyê Marî
2. AaTh: 2000-2199
3. Faruk ÇAKIR

4. Hetanî mar di aya boçe kol, merdim di zî dejî lacî bibu yîn nêbenî dostî.

5. Yew merdim û yew mari xu bêname di yew dostatî virazenî. Merdim herg roci yew tasê şîfî donu yî wa zî yew zerd donu ci. Merdim benu zengîn, benu axtîyarî. Mar ra vonu êka ra pe lacî mi tor î şita nu, ez hîn bîya axtîyar. Mar kawul kenu. Laci tamah kenu vonu ez î marî bikişî û ez şî ay zerdo yo hewdi bîgî. Şinu vêr kulika marî, mar yênu hetî şî ra, wa ca di wuyê xu donu mar îr la mar erzîyênu wuye gînenû boçê yî ri boci bena kol. Xu erzenu donu lacî ri laci mirenu. Axtîyar cu ra pê yênu mar ra vonu bê ma hêna zê veri bibu dostî. Mar vonu, ti hetanî bonî mezeli laci ez hetanî bonî ena boçe xu kol ra dostatîye ma zê vêrî nêbena...

Meselaya Newêsin

1. Laji Ke Însono Dawetê Homayî Kenu
2. AaTh: 750-849
3. Faruk ÇAKIR

4. Cexdê Homê ra, ço nêşkenu çoyî biagêrnu.

5. Yew qral û yew zî sîhîrbazî yî bibu. En sîhîrbaz benu axtîyar qral ra vonu yew bîyar mi hetî ez zonayê xu bidî yî. Ena kal ra pê qral yew laji donu yî. En laji rocêk wext şinu sîhîrbazî hetî cexde ra yew axtîyar ver ra benu en axtîyar herg roci yî rî we'ezu nasihat kenu. Rocêk yew heywon cexde di kona ra, rayêr çoy nêdona, însônî lacî anî ke yîn ena heywon ra bixelesinu. Lacî dest kenu a Humê rê du'a kenu, cexde benu a. Ena hewer herg ca ra bena vila. Yewna merdime rî du'a kenu aw merdim zî benu weş ena hewer şina resena qralî la qral vonu mi to kerdi weş, Rabi to ez a. Yîn aya mesela ra pê vera qralî vêcîyênî. Qral zî şinu ay laci anu ke bikişu. Feqet sere kişîşî laji di laji Humê rî du'a kenu xelesîyênu. Laci qral ra vonu, ti vacî se "pê nomê Rabbî lajêk" ay wext ez mirena. Qral êna kenu laji mirenu. Aya bajari di hetanê kê însônî estu se ena mesela ra pê îmon kenu...

Meselaya Vîstin

1. Padîşah û Hêsîr
2. AaTh: 850-999
3. Faruk ÇAKIR
4. Ti ra zurrî estî benî sebebi holî, ti ra zî raştî estî benî sebebi xirawî.

5. Yew padîşah badî yew herbi di gelêk hêsîr tepîşna bî, îno denê aleknayîş. În esîron ra yew teni tim-tim padîşah rî kufir kerdêne. Padîşah vênenu wezîr xu vonu aw ho vonu se, wezîr yî zî rehm tede bibî, yî ra vonu: “Von kom yo merdim bieşku hêrsî xu, encax aw înono afkenu.” Ena kal ser padîşah ay esîr afkenu la yewna wezîr zoni ki ay wezîr zurkêrda. Şinu padîşah ra vonu ay to ra raştî nêva. Padîşah vonu: Yî semedî conî merdimi zur kerdi, ti zî semedî merdişî merdimi he raştî vonî. La aya zurrê yî hola zê ena raştîyê to...

Meselaya Vîstoyewin

1. Bayî û Hîri Kêynê
2. AaTh: 2400- 2499
3. Mahmut SEKİN
4. Pêynîyê bawer kerdiş di bêbextî vêcyena.

5. Yew merdim û hîri kêynê yî benî. Yew şone vonu ez şî xu rî în kêynonî merdim ra yew biwazî. Merdim kêynê xu pîl donu ci. Şone rocêk yênu vonu ma mêşnê kesnê çew çîn o cînîdir yârdim bikeru vona wa waye mi bû mi di alîkarî biku ma cu ra pe pîya yênî. Şone wayî gênu şinu bête ra çendna roci badî heyne yênu. Ena hew vonu wayî he zero kêni pak vonî wa wayê ma kij zî beru ma lezi biqedîni, ma pîya biagêri. Bayî şüphe konu zere qawil kenu la mereq kenu, konu yîn dim. Şînî kîye kêyna kijî unîyena ek hurdî wayê ya he birnayê, qîjî nona xu ser, soti şinu bayî, bayî pê bon ra vêcîyênu unîyenu ek çî bunu. Ca di kalmê xu donu şonê sare ri, yî kişenu...

1. 4. 2. Meselêyê Heywanonî

În meselê bête heywanon di vênênî. Heywonî zê înono bête xu di qîsê kenî. În meselon ra vonî *fabl* zî. În meselon ra betuna înonî xeskênî, tuton ra heyw pîlo betu ti ra heskênî. În meselon di ay heywon kê vênênî zaf

yîni; lûy, heş, verg, dîk, kutik, katir, bergîr, munga, her û pîsîng ê. Mîyonî meselonê Darahênî di în meselê zafî estî. Mîyanî meselon di çari hebî în meselon ra estî În meselon ra semedî numune: *Her Kutik Pîsîng û Dîk, Meselê Luyo Dîko Zerenc, Heş û Luy, Verg Ho Şin Hec...*

1. 4. 3. Meselêyê ‘Eslî

În meselon dî çî gure benu se en gure mîyan şar di raştâ bîyo. Sêr yew hewadîsa raştîn di yêni vatiş, ena mesela ke vacyêna mîyon şar di amêya meydo. Zafê în meselon di karakter; axa, padîşah, dizd, şone (şivan), citêr, qerwaş û kole o. Mevzûyê în meselo; heqsiztî, feqîrî, zulm û xirawî a. Mîyonî meselonê Darahênî di en zaf în meselon ra est î. Semedî numune: *T’efalî Hemî, Laji ke Însonu Dawetî Homayî Kenu, Padîşah û Hêsîr, Bîrayê Korujaxî, Bayî û Hîri Kêynê.*

1. 4. 4. Meselêyê Fiqrayî (Huyayîşî)

În meselê zî mîyan şar di zaf yêni vatiş. În zê fikrayon ê, çoy donî wuyayîş, pê xeyê çoy yêna. Zafê în meselo nêzonayîş ser di amê meydoni. Mîyonî meselonê Darahênî di înon ra zafî çînê, yew mesela esta. Yew mesela zî hem monena îno hem zî monena meselêyê heywanoni (*Meselê Her Kutik Pîsîng û Dîk*). Semedî numunê: *Korç Kelîjê.*

1. 4. 5. Meselê Rêzîlkî

Ti ra meselê zî estî benatê heywonon û însonon di vênên. În meselon ra ma vonê kê meselêyê rêzîlkî. Înon di însonondir heywonî zî qisê kêni. Cehdî ke bênatê heywonon û însonon di amê yo meydon dormalê ay di yêni vatiş. Mîyonî meselonê Darahênî di înon ra ponci hebî mesele est î. Semedî numune: *Pîre û Pisîng, Mar Merdim û Luyê, Dîk û Tele, Dostatîyê Mar.*

1. 4. 6. Meselê ki Nêkawnî Beşan

În mesele nekawnî yew beşi. În meselon ra zaf çînyê. Înon ra mîyoni meselonê dormalê Darahênî di, di hebî estî: Semedî numune: *Bayî û Hîri Kêynê, Birayê Korujaxî.*

1. 5. MALUMATÊ DERHEQÎ ŞEHSANÎ ÇIMÊ

Ay kê mi goştarîyê yîn kerd û ti ra mesele guretî, ti ra yîri tenî mektew wenda. Ay bînî mektew nêwenda la ti ra cu ra pê wendiş û nuştîş musê. Wazîfê yîn zî; çar tenî citêrî, di tenî karkêrî, yew ten zî mehlîm o, yew zî xonima kîyê (kebanî) ya.

Ay merdim kê mi meselê yîn ra dê arê derhêkê yîn di malumatê en qêde rayo:

1. Nome û pênome.
2. Bîyayîş û bîyayîşê serrê yîn.
3. Wendişê yîn.
4. Kom ra goştarî kerda.
5. Gurê yîn.
6. Kom yew mesela vata (humarî aya mesela).

1. Zeki Özden
2. Darahênî, 1936
3. Wendişê yî çîn o.
4. Bayî xu ra goştarî kerdîb.
5. Citêr
6. 3, 14

1. Vahibe Ataş
2. Darahênî, 1955
3. Wendişê ya çîn o.
4. Pîrikê xu ra goştarî kerda.
5. Kebanî (Xonima Kîyê)

6. 7, 9, 15

1. Sıddık Erdoğmuş
2. Darahênî, 1942
3. Mekteb nêwenda la xu xu wendiş muso.
4. Kijîye xu di umbazonî xu ra goştarî kerdîb.
5. Citêr
6. 1, 2, 6, 17

1. Rahim Mutlu
2. Darahênî, 1984
3. Unîversîte wenda.
4. Pîrike xu ra goştarî kerdîb.
5. Karker
6. 4, 5, 11

1. Mehmet Dargin
2. Darahênî, 1962
3. Mektewa ‘ewîl wenda.
4. Pîlonê xu ra goştarî kerdîb.
5. Karker.
6. 10, 12

1. Ahmet Yürekli
2. Darahênî
3. Mektew nêwenda
4. Pîlon ra goştarî kerdî
5. Citêr
6. 8, 13

1. Faruk Çakır
2. Darahênî
3. Unîversîte wenda
4. Pîlon ra goştarî kerdî
5. Mexlim
6. 16, 18, 19, 20

1. Mahmut Sekin
2. Darahênî
3. Mektew nêwenda
4. Pîlon ra goştarî kêrdî
5. Citêr
6. 21

BEŞA DIYÎN

2. 1. METNÊ MESELONÎ

1. MESELÊ LUYO, DÎKO, ZERENC

Wextek pêra heywono amêb yoca. Xu mîyan di yo umîşe viraştib. En semed ra ti ra heywono çî wêr nêdîyene, zafîn veşon mendib. Inon ra yo zî luyîb. Luy çak gêrene nêgêrene çîk nêdîyene, veşonî ra bîb aste u poste. Gêrena gêrena peynî di xu ser kona, unîyene eg êna şû se veşonî ra mirena. Vona “ez sek se nêk.” Bîn yo lemid xu kena derg. Unîyena ek zerenc ha yo bonîd mîyan lemond “qip qip” a yawa ek ha venena, çî dona arê wena. Keyf ya ho cad pîzê ya ho dekerde u ters sêr zere yad çînu, ze xu gêrena ze xu wena. Luy unîyena ek sêr sulîd dîk ho venenu çî mî don are wenu. Luy ge wunîna dîk ra ge unîyena zerenc ra zere ya ya wenu. Unîyena xu ra ek veşonî ra nêşkena xu bileqnu. Vona: “ina nêbenu.” Çîk konu vîr wurzena hetî dîk ra şîna.

Dîk unîyenu ek luy ha yena nêtersenu von ma xu mîyand yo umîşe viraştu ay semed ra luy nêşkena mi ra çîk vacu. Sêr sulî ra dîk nêşînu, luy yena resana yî. Dîk unîyenu ek luy zaf hers asîyena, xirab xirab unîyena dîk ra, nîyet ya qet hol nîyasenu. Luy yena resena ver dîk hers ra vona:

- Ero dîko to qey ser sulîd venene, to dêr kerdene qelom vatene, to vatene luy ha veşonî ra mirena ma ti ra xelesyenî. Dîk vonu:

- Emo yemo..! To ina çara veta, mi semedî to çîk nêvatene la ez bîya gej ez ina vona. Mi xur sêr sulîd sule şene a çî dene are, kerg mi ra xeredyabî mi semed ya deyr vatene, semedik xered ya vêru. Luy vona :

- Ee... Ti mi bixapîn dîko! Dîk unîyenu ek nîyet luy zaf xirab asîyenu. Kenuk biremu feqet luy lez kena xu erzena ser dîkî dîk erzîyenu we nêşqenu fir bidu. Nat wet perenu nêşkenu mîyan pencon luy ra bixelesû. Luy dîk fetesnena wena. Luy pîze xu kena de, marakonî kena “weq weq” nona xu ser.

Heyon bînê betun ena hawadîs şinawenu, peru yenî peser, venenî luy semedik îfade ya bîg u ya bikîşî. Luy unîyena ek pêra heywon ya ser ame yo ca, tersena xud vona:

- Ez eka mîyan înon de xur se kena se nêkena! Mîyan heywonon ra heş hers ra persenu:

- Luye qey ma ameb yo ca ma xebera xu kerdîb yo ma va eke ra pe ço kariş çoy nêbenu feqet ti ameya to dîk kiştu. Luy vona:

- Mi zere guretîb ez şîya bîn yo lemid qeldiyebra ez bîlate xubî u dîk unîyenu mi ra vênene pê mi xel kerdene vatene luy ha mirena ma ti ra xelesyenî, êr suwa îşalla mirena ma ti ra xelesyenî u ling dene erdir kay kerdene. Ez amêya mi va ero dîko ti qey êna kenî ma bira u wayî yo bînonî e'yb nû ti he ena kenî. Dîk pera mi va îşalla ti veşonî ra mirena, ti yîn nêşkena mi borîz. Yî mi merêzdar kerd ez nêşkawa xu ez pera ci mi kişt. Heş vonu :

- Ti zur kena, ma çara zîwanîk dîk to ra êna vatu. Luy vona:

- Şahîd mi estu. Ay heywonik ameb yo ca betu mat benî vonî:

- En şahîd to komu? Luy vona :

- Zerenc..! Zerenc mat bena fêk ya akerde monenu tem yon ha vona “nê” luy ti ra çim kena u vona :

- Waye mi to pe çimon xu dî, dîk sekerdene mi, înon raz vac wa bizîwanî. Zerenc unîyena luy ra nêeftuna çîk vacu. Terson luy ra vona:

- Ee, luy raşta vona, eyni ze yawa. Luy xu xeklî vecena u xu xelesnena peru benî vila şînî.

Sêr ena mesele ra gelek wext verenu. Luy hena bena veşon u veşonî ra xu ser kona. Unîyena ek zerenc keyf ya ho cad, ek vînena çîk xemî ya nû. Luy donara het zerenc ra şîna. Zerenc unîyena ek luy ha yena xud vona:

- Mî ay rojon id luyir yo holî kerdîb u luy mîr teşekur nêkerdîb, qey ha semed aya yena mîr teşekur kena. Luy yena resena zerenc lewonî xu kena derg u rî xu kena tîrş vona:

- Ere zerenc to ujara wunîne mira to vatene luy ha veşonî ra mirena, bêne ma eka ra mezel ya biken. Zerenc vona:

- Emo yemo ti qey êna kena, mi to merg ra xelesna, mi tora çik nêvatene lîr mi bîy vîla mi venene yîn mi ardene peser. Luy perena zerenc, zerenc tepîşnede. Zerenc qale xu peyîn vona:

- Mi kerd, mi dî...!

Vatox: Sıddık Erdoğan

2. T'EFALÎ HÊMÎ

Yo wexti di di hebî axê bibî. Inon ra yo ra vatene Xêmid Axa ay bîn îr vatene Seîd Axa. Bînate in wûrdîno xerîpyenu, yobîno gelec anî benî welhasîl penî di Seîd Axa Xêmid Axe donu kiştîş. Xêmid Axe ra yo lac yoz kêna bibî. Yoz wayî Xêmid Axe bibî. Wextek wu yenu kiştîş in hurdî hema newe bibî. In hurdî benî pîl laj benu yo xortek, kêna'z amebî zewajî. Feqet xebere inon çik ra çînebî yîn nêzunayenê bayî yîn amo kiştîş. Sêid axe çim vîsnenu ena keyna zer konu cî, kêna'z zer kotîb yî.

Lacî Xêmid Axe yo lacek cîyatîb ço nêşkêne yî verd vîneru. Şar ti ra vatene "T'efalî Xêmi" en leqmatîqa yib. Rojek wa û yona te donî peur T'efal Xêmi ay laci konu, sarê çimon yî şiknenu. Laj bermenu hetî kîyi ra şinu, dayî wunyena eg sare çim yî he şikte u ho gunîd. Vona:

- Hero lawem sebû to! Lac von:

- T'efal Xêmi mi kua. Dayi vazdona kuçe hetî Tefal ra şina. Resena ci vona:

- Hero kutik, ti madem indek yemoni ti qey nêşînî heyfon bayî xu nêgênî, awig bayî to kiştu aw erîz çim verdo waye to. T'efal mat benu hetî kîyi ra vazdonu. Şin kîye eg ço kîyed çînu vazdonu hetî'eme xu ra şinu. Von :

- E'me, raşt vaj, bayî mi kom kiştu. Ya vona :

- Lawem ço nêzinu kom kiştu. T'efal vonu:

- Ti gerêka mi ra raşt vacî, nêxnê ez to kişena. E'm wunîyena durum xirab esenu. Her çî T'efala vona.

T'efal şinu şar ra persenu, kuenu Seîd Axê dim semedig vînuq heqî bayî ti ra bîgu. Şar ti ra vonig Seîd Axa yo axeg zaf pîlu, merdim yî zafî, muhafiz yî û qerwaş yî nêni hesab, oqedeg zafî. Vonî bezîrgon yî estî, wext ra wext yenu filan ca ra vereni

şinî bajaronî durid tîcaret kenî. T'efal pawenu Seîd Axe, dê çi wext yenu şinu ez vernîye yî bîg.

Rojek xeber şina wenuk filon roj Seîd Axa yenu şinu. T'efal vazdon şinu kîye von:

- Daye xoz kot mîyan dexle ma, çîk nêverdo tîfingi bayi bîyar ez şî xozi bikişî.

Daye vona:

- Lawêm tîfing meber ti çêy çîk kenî xu. T'efal kenu înad welhasil tîfing genu şinu, şin cag yin yenî ti ra verenî wunyênu eg yo kervoneg pîl u qelebalix ha yena, gelekî astorî, muhafizî, xizmikarî eg he yenî. Def ho kuyenu, zel ha cenîyena însônî he deyron vonî ti ra he ling donî erdir kay kenî.

T'efal şinu yo mewzî virazenu xu erzenu de bezîrgon yenî resenî ci xu erzenu vernî tîfing oncenu, von:

- Vinerêne, nêxne ez nona şima ra! Vinenî T'efal şinu vernî vonu:

- Venêne axe wa bîyur ma dehwe xu kenî safî. Venenu pîl qerwaşo Wus yenu T'efal yi kenu ra hetî axe ra. Axez wunînu eg ay astor verîn vinertî persenu vonu en çitaw. Ti ra vonî hal mesela inawa. Axa vonu:

- Şima nêşkenî binî pa bikişî sêqote sewurî Xemî yenu vernîye ma. Wus verçû qerwaş Xemib, wext Xem hami kiştîş wa şû bû xizmikarî Seîd Axe. Wus Seîd Axe ra qet hes nêkerdêne. Vonu:

- Axem T'efal Xemî zaf xidaru, zoru ma nêşkenî yî. Axe vonu

- Hero çiqede şima yenî êna vonî. Axe erzîyenu tîfing xeqwara vejenu, astora xu erzenu war, T'efal non pa, gûle ver kuel yî ra verena, axe xu erzenu 'erd non pa, qerwaşon ra von:

- Şimaz panên, bikişên. Wus qerwaşon ra von:

- Hero mar çi, viner wa binî yo bînona, komik kom kişt ma şinî ver awig monenu. Ço qarîş yîn nêbenu.

Çen saet verenî, şar bajaronid pe hesyenu. Xalî T'efal Xem şinawen, nuşenu bergîr kuenî cehde hetî Tefala şinî. Bayî Seîd axe Temur Axez şinawenu, waz hetî lac xu ra şinu. Venenu muhafizo,tîfingo sîla gire donî konî cehde.

Seîd Axe vênenu vonu:

- Hero T'efal dê xu bimocin mi ezhe aw rî to vînî de ti sinî yo têng, ti indek wextid he mi ver vîcyenî. T'efal qure(qelaw) xu kenu ser yo bira non hewa. Seîd Axe cad non pa gule nîyenu qûr ra. Tefal venenu von:

- Hero ena be bextîwa, ti he xîle kenî von eg ti camerd ti îz xu bimocin mi. Seîd Axe vonu:

- Ti çiqêde êna vonî. Senî xu kenu berz Tefal mîyan hurd çimon yîd nonpa û Seîd Axe kişenu. Heqî bayî xu ti ra genu. Het bînd xali tefal şinu vernîye Temur Axe gênu Temur Axe kişenu.

Ena mesele ra pe T'efalî Xem benu axe ay bajarî. T'efal, Wusî kenu ra bajarî Xemîd Axe'd kenu axê uje. T'efal zeweşyenu, ay bajarid çores roj u çores şew vêwe nîyen ru pîyerê însone dîyena are yenî vêwe. T'efalî Xem, ay bajarid yo e'mir derg kenu, benu war qijon.

Ma ra zur, Humê ra raşt...

Vatox: Sıddık Erdoğan

3. KORÇ KELÎJÊ

Cêk ben cêk nê ben. Yo dewid çar bire benî. Yo dewe zaf gozid mendine. Dayiyê yîn yo pîrek zaf extîyarîy lingona seqetîy nêşkene wurz bigeru. Çar hemi laj pê kef xizmikarî dayîyê xu kerdêne. Kêne ya çîney çi çî keyî bîbene ay lajo xu mîyanid kerdene. Pakî, wer potîş, xebata tewer yîn kerdene.

In çar birona yo bira bine akla kemib. En bira nomeyî Ehmed'ib bira kijib. Ehmed tim şêne newete diwar ina pêra heywonon dib. Ay hîrî heme bire bînîz şêne hega boston cad xebetînyene.

Rojono yo rojid Ehmed heywonon xu genu şinu bîn dewid cak ti ra vonî Solson Peh'id çarnenu ca holod welginid heywonon xu çernenu. Nîmeroj dîyen, ben germ heywoniz yo xeluw ayra dew nê berdene gên şinu mexel cad heywonon mexelnen.

Mexel cad yo alimçerêk zaf pîl bib. Alimçî ya bibî zerd se şemaray, ço qayiluk bun tira. Zereyî şî alimço alizyenu dar peru kon dîyar, şin kom gilik alîmç hol he pa şon têra. Alimç tepu rep kon bîn dar. Dara bine wetid heyon mexeldîb sînîk çim gînen ay alimço wazdon bîn dar sek şîy sêr sol.

Ehmed ser dar ra “hê” kenu “ho” kenu bîlesewa. Hetok alimçik bîn darid biy yîn ha we ha kê bin lingon. Hetono yenu war çîk nê monenu yo xelkoşek weş tena kotîw sêr sare kelîje mîyan qorçon yîd aleq yaw.

Ehmed pirak hers benu darê genu kon mîyan ay heywonon zafinon birnenu. Aw qelîjek mîyan qorçon xu di yo xelkoşe verdawu qarîş ay nê benu.

Alimçon xu genu wenu des kenu ay kelîje sarir, keyf kenu genu rayir dew tepîşnenu dêron xu zî vonu hetî kêye ra şinu...

Bire yî wunyenî Ehmed ek ho yenu la heywon tedir nî, yo qelije(tuşk) tena ho dima. Bire şîn yî het von:

- Birem ay dawar bîn he çad. Ehmed von:
- Alimç mi yin werd, mi ti ra va meweren yin xebera minêkerd mi dare guret betu birne, in tuşk mir yo xelkoşe verdab ay ra ez kariş nê bîyawa.

Bire wunyenî yo bînon ra mat benî, non Ehmedî dimî, Ehmed remenu.

Vatox: Zeki Özden

4. BÎN'ERD

Cek benu cek nêbenu, yo kalo hîri lac benî. Kal extîyaru ben nêweş kon bîn ce vendenu lacon xu von:

- Hulen ez hîn ha mirena şimar yo vasîyet mi esto. Yo dar ha aw dered, hîri heb say he pa în sayon ra her yo aya yo tena, şima gêreka miqat aya dar bib, şima herg yo miqat aya say xu bib. Sersû dîyenu babî mirenu babî benî defîn kenî yenî, roj bîn şon dîyen laj pîl wurzenu têrkemon xu gire donu şinu ver dar xu erzenu bîn puş, şew dîyena benu serd ti tif bik erd cemediyenu, benu germ ti hak ronî peşenu. Yo dew vîcyenu dê hot sarewu 'era keson u kerkincon wenu, hewa ra qelon u qerpilaso wenu benu say lac pîl tira kenu wenu. Lac pîl ti ra tersenu genu xu bin, sersû dîyenu şinu ver derî xu şonu şin kîye. Bire yenî von:

-To çi dî, çinê dî. Wa vonu:

-Mi çik nêdî. Ez sersu wurişta ek sey mi dara nîya.

Roj bîn laj miyanîn wurzenu têrkemon xu gire donu şinu ver dar, xu erzenu bîn puş, şew dîyena benu serd ti tif bik erd cemediyenu, benu germ ti hak ronî peşenu. Yo dew vîcyenu hot sarewu 'era keson u kerkinco wenu, hewa ra qelon u qerpilaso wenu; benu say lac mîyanîn ti ra kenu wenu. Lac mîyanîn ti ra tersenu genu xu bin. Sêrsu dîyenu şinu ver derî xu şonu şin kîye. Bire yenî von:

- To çi dî, çinê dî. Wa vonu:

- Mi çik nêdî. Ez sersu wurişta ek sey mi dara nîya.

Şon dîyenu laj kij wurzenu têrkemon xu gire donu, şinu ver dar, xu erzenu bîn puş, şew dîyena benu serd ti tif bik erd cemediyenu, benu germ ti hak ronî peşenu. Yo dew vîcyenu hot sarewu 'era keson u kerkinco wenu, hewa ra qelon u qerpilaso wenu benu say lac kij tira kenu wenu. Lac kij têrkemon xu erzenu sarê dew yo sare dê tira kenu dew remenu şinu. Sersu dîyenu şinu kîye, bire yenî von:

-To çi dî, çinê dî. Wa vonu:

- Mi yo dew dî, ami say mi werd mi têrkemon da sareyîr yo sare yi mi perna dew hot sarebu rema şî kot yo mixara. Von, bene ma şî gune yî bîg dim şî tepîş ma bikiş.

Hîri bire terkemon xu gire donî şinî gun genî şînî resen zere mixara. Laj pîl vonu:

-Resne bibesnen mi ra mi warkerên. Yîn hîn yî kenî war laj qerenu von:

-Hewar ez vêşawa, mi lez kaşkenî dîyar yîn yi kaşkenî, en hew laj mîyanîn von

- Mi warkerên. Yîn hanî yî kenî war laj mîyanîn von:

-Hewar ez veşawa, lez mi kaşkenî dîyar! Yîn cad yi kaşkenî dîyar. Laj kij von:

-Mi dekeren war, mi çiqas va hewar mi boncen dîyar, şima mi warkerên mi çiqas enava şima endena mi warkerên. Yîn von temom, yikenî war wa von:

-Hewar ez veşawa mi boncen dîyar yin verayi kenî war. Laj kij şinu şinu wunyênu ek kenek ha ujad nêkiş kena. Şin het von:

-Ti koma. Ya vona:

-Ez kêne dêwa, dew yo sareyî yoten kerdu tira, hamo ho zered eka çim bigîn to cad to kişenu. Laj kij von:

- Ti in gure ca verd ti mi ra vac gon bayî to ho çitad. Ya vona:

- Gon yi ho tîrkemon yid ho sera, ti ay hanî war ti yo hew donî peru wu vonu “ti yona perud”, ti peru med vaj kar kêy ma yo hewu. Laj kij şinu ber kenu a şinu şinu wunîyenu ek yo kêna ha ujad yo kipe arweşo ha hetid. Kêna ra von:

- Ez ha gerena yo dew. Kêna vona:

- Dêbaya mino ez, kênawa mîyanîna, xef mi yenu to bayî mi eke ti vîn cad to kişenu. Wi von:

-Ti aye ca verd, ti mi ra vaj gon yi ho çitad. Yaz’eyn se kena pîl ti ra vona. Vona

-Ek to yona da peru bayî mi benu xort hot sere. Laj kij şinu şinu wunyenu ek yo kena ha ujad keneka zaf rinda, yo kipe zerenco ha veryad. Şin het, ya vona:

-Ez kene dêwa, kena qija bayî mi ek to vîn ca di to kişenu. Laj kij von:

-Ti in gûre ca verd, ti mi ra vac gon bayî to ho çitad. Ya vona:

-Gon yi ho tîrkemon yid, ho sera ti ay hanî war, ti yo hew donî peru, wu vonu “ti yona perud”, ti peru med vaj “kar key ma yo hewu.”

Laj kij şinu şinu ber kenu a wunyenu ek dew ho ucad laj erzîyenu de tîrkemon yi han war don peru dew kon war von:

- Ez qirbon deston ti bî yona perud. Laj kij von:

- Kar key ma yo hew. Dew vonu:

- En tinî, en gurêkênon mi qebraxon. Dew kon war mirenu. Laj kij kêno u ay zerdo genu şinu ver qulika mixara. Zerdon kêna pîl u kij besnenu kindira yin oncenu dîyar.

Kêna kij vona:

-Ti vêr mi, şo dîyar hema ez yena dîyar wi von:

-Nê, ver ti şina dîyar. Kêna vona:

- Ez şîr dîyar bire to çim gînenî mi to nêncenî dîyar. Laj von:

-Nê xer ti gereka şîr. Kêna ana giştone xu dona yî aye yî gena kêna xu dest. Vona:

- Eg bire to bêbext vîcye şo di heb katir bayî mi est. Yo sura yo boza. Eg ti xu heşt ser sur ya to erzena ser ‘erd, ek ti xu berz ser boz ya to hot kat erdir kêna war.

Kêyna şina dîyar laj pîl u mîyanîn çim gînenî kêna ek kêna pirak rinda şok dona.

Kindir nêkenî war kêyna kij vona şima key bire xur bêbextî kenî yî şima xelesna.

Yin goşterî aye kêyna nêkenî, ya erzenî xu wer, genî şînî. Laj kij vinenu nêvinenu yîn kindir war nêkenî, keyna heqlî vejîyena. Laj kij şinu ver haw wunînu hurd katir hame ser haw. Xu erzenû xu berz ser katira sur, katira sur perena laj kon ser katira boz. Katira boz yi bena hot kat erdir kena war.

Laj kij ‘erdi pe xincera xu kenu qul yo qulik kona ci wunênu ek yo bajaru gelek înson ho tede şinu şinu wunyenu ek yo pîr ha ujad. Şin pîr ra von:

- Pîre ti dîye mi, ez laj to ti qawil kena. Ya vona:

- E, ez qawil kena. Şin zere ek bîn zerî pirç pisîngon u pirç mirçikon, ay zerê perû pîsîwa, pero don pîr von:

- Qerwaşo tepîşîn in zeron pakir. Pîr qerwaşa tepîşnena ay zero kena pak. Laj yenu von:

-Pîre, de yo sukrek aw bid mi, ez bîya teşo. Pîr şina ver munga bor vona:

- Bore şîr, bore şîr. Bor mîz kena de ana dona laj, laj tif kenu von:

-En çitaw, mi ti ra yo tasa aw waşt ti şîya en çito to ard do mi. Pîr vona:

- En bajar de aw çîna. Yo çime aw estu ser ay çimed’iz yo ejderha ho serd ço nîyaftên şûr ser aya aw. Serid hek Padîşah yo kene xu xemelnenu, borono tepîşnenu gen şin ser çime erzenû ejderha ver ejderha xu bine leqnenu kom rese aya aw eg ti ra guret be aya aw hîn çîk en bajarid çînu. Laj von:

-Pîre, çi wext yîn şî ser aw xeber bid mi. Pîr vona:

- Temom. Rojon ra rojî verênî pîr yena vona:

- He şîn ser aya aw. Laj şîn, wunyenî ek kêne paşe ha xemelnaye, boron he tedir însone peru dîyo are he şîn. Waz kon mîyan yîn, şînî ser çime aw, ver borono erzenî ejderha ver ejderha yo hewd ayno wena. Serek yenu kêyne paşe wa tîrkemon xu vecenu don sare ejderir ejder kon mirenu. Kêne paşe dest xu kena gûne ejderir sawena pašta yîr. Însone peru kef kenî aw von mi kişt, aw von mi kişt. Kêna vona:

-Mi nîşone xu kerdu belu, paşte peruno kena berz wunîyena çe çoyid nîşone çînu.

Kêne paşe vona:

-Kom mend. Yîn von:

-Yo laj pîr estu, la ayraz çik ma sare nêkon wa nêskenu in gure bik. Kêyna vona:

-Şêne, mîr ayiz bîyaren. Yîn şîn yî an kêyna paşte yî kena berz ek e nîşone ho pa. Vona:

- Awik ejder kiştu inu. Paşe von:

- Ti çita mi ra wazen biwaz ez dona tu. Wa von:

- Ez çik nêwazena, yo çik ez wazena mi berz rî'erd. Paşe von:

-En çik ti wazen en zaf zor, la yo teyr esta herg ser lîro ana lîron ya yo mar yen tim wen. Ek ti ay mar bikiş mar ber berz ver lîron ya bela ya to wej ser erd. Von feqet wext eg teyr amê wa to nêvînu, çi wext ya va:

- Kom eg in mar kişt çita mi ra wazen ez dona ci, ay wext vec vaj ez a.

Laj şînu xu bîn darid nimnen wunîyenu mar ami ho darir kon dîyar. Cad şîn qalme don marir mar kişenu, benu kenu ver lîron teyr, şîn xu nimnen. Ter yena wunîyena ek yo mar kiştu eştu ver lîro, lîr bî ser he wen. Vona:

- Kom in mar kişt mi ra çita wazen ez dona ci. Laj cad mîyan puş ra vîcyen von:

- Mi kişt. teyr ti ra vona:

-Ti mi ra çita wazen, wi von:

- Mi berz rî'erd. Teyr vona:

- Rî'erd zehmetu, ez hîn bîya extîyar, ez nêskena to ber berz rî'erd. Wa von îlem ti gereka mi ber. Ter vona:

-Temom, şo hot xeb zerenc u hot xeb levaşo bîyar maşîn. Laj şîn hot zerenc u hot levaşo anu. Ter vona:

-Ez cehde ra verîya bena rencon, ti vera yo levaşo pa zerenc berz mi fek. Kon cehde ter vera bena rencon wa vera zerenc u levaş erzenu ter fek. Yo zerenc laj destr a kona. Sere yenu zerence peyin teyr hîn qefelyena wa wunînu teyr nêşkena şû, cad erzenu linge xu birnen u peşen levaşra erzen ter fek. Ter wunîyena en goşt, goşt zerenc nû, en monenu goşt înonon. Levaş wena, goşt nêwena gena erzena bîn zîwan xu. Şîn şîn, resen rî'erd. Teyr yî ana war vona:

-De şo, wi wext şinu ya wunîna ek wa ho lengenu. Teyr şina ver yî bîn zîwan xu ra ay goşt linge yi vecena dona linge yîr, ling bena weş u ter xatir wazena gerena a.

Laj kij şinu hena raşt yo pîr yenu. Von:

- Pîre ez xerîba en bajarid çi est u çi çînu. Pîr vona, xal mesele enawa:

-Itad hîri heb bire bib, di heb bire bire kijid bêbext vîcye, sare yi kerdu vîn, yo kêna arda kêna çendaye ser şîya nê no wena nê aw wena, en memleketid laj paşe no berd ya nêwerd, laj kazi berdu ya hunca nêwerd. Wi von:

- Pîre ti mîr yo tasa mast bîyar. Pîr şina munga oncena yo tase şit hana umî kena dona ci. Wi kiştone xu erzenu de pîr ra von:

-Ti xer xu ena tas mir ber bid aya kêyna. Pîr vona:

-Hero gejo, ço nêmendû, çî berd do ya ya nêwerd u eka yena mi dest ra mast wena. Wi lekewe kenu von ti înn ber. Pîr gena şina dona kêyna kêyna nêwena. Pîr vona:

- Qe hesrê çimon xu ti yo kuçik tad. Kêyna sinî kuçik dona ta wunîyena yo giştone vîcya, wunînak ek en giştone yaw. Erzîyena pîr ra vona:

-Wahar in giştone kom u ho çad. Pîr vona:

-Aw laj mib. Kêyna vona laj to nû la wa laj to bu. Kêyna vînena înonon vona:

-Ez, yo laj estu, ez yi dir zewajyena. Yin şaş benî von:

-Endaye te to waşt to çoy nêguret ti eka laj pîre leşinid zewajyena. Ya vona îlem şima gereka mi aydir bizewejin.

Vêwe nonîru zome xu xemelnenu xu kenu degiş pe ço yî nêşinasnu. Şewa vêwe di peru yênn pêser u bire ti bêbextiz yen uca. Laj kij ca di vîcyenu meydo vercû xincer don bire pîlir yî kişenu cura pe bire xu mîyanînnîz kişenu. Von:

- Xal mesela enawa, ez bire înon bira kija, înn mid bêbext vîcye. Kêynaz vona:

-Raştâ von en bira kiju. Waştî min o.

Yin murad xu kerd şenaye u mi ucad verda ez îtîya ra amîya....

Vatox: Rahim Mutlu

5.CAK Û KAZ

Cêk ben, cêk nêben. Di xebî birey benî. Yo nomeyî Cak yo zî nome yî Kaz o. Cak akil yî temomu la Kaz bine aqil ra kêmo. Xu rî gerenî kar-gure gelek ca şînî şînî resenî vêr bonî yo pîre. Pîre zexf xidar a komik amîyo yarî xewetyo gure nîmcet verdo, remo şîyo. Pîre yîn ra vona ez war heyona, heyonê mi zaf o, ez hîn bîya axtîyar şîma benê mi rî şenê în dawardir. Hurdê bire kawûl kenî û xu mîyan di kenî newet, herg roj yo şîn tedir.

Rojê ke neweta Kaz'a, Kaz heyono gênu şînu ku. Şînu wunînu ke ek yo dara baliker ha uca di, herg yo balik dusyawa pa se goz ra yî û ço kayil kenûk bunî ti ra. Kaz bizon ra vonu:

- Bunêne ez ha şîna sêr ena baliker, în baliko kena war, nêwnê şîma în balikon mi borî, ez ca di tek şîma ra nêverdena, ez şîma pêruno geêa birnena. Dar ir konu dîyar şînu ser ya. Baliko şon ru balik tap rap konî war. Biz sinî çim gînenî baliko vazdonî bîn dar, xar benî ay baliko. Kaz heta ek kenu war yîn vera bin di wenî. Kaz yenu war ek çi bîyo war, bizo teka baliko nêverdawa. Mîyan bizon di yo tuşk korçin mîyan di korçon yi di çen xebî balik mendî. Şînu verî ay tuşkê dest kenu mil ir von:

- To têna to xewe ra mi kerda ê to în balik mi rî verdê. Verdîyenu ay bizonê bînîni pera yîn gênu birnen o. Aw tuşk ke balikî mîyon korçon yî di mendî ay zî non peru, cexdê dew gênu.

Şon dîyenu, Cak wunîyenuk heywonî nêamê, mereq kenu von:

- Wullê en be "hewal" nû, kon cexde şînu hêtî Kaz ra. Wunînu ek Kaz ho yenu yo tuşk zî noperu. Mât benu von:

- Hero birêm en çito, ay biz bînî he ça di. Kaz von xal mesele ênawa:

- Mi bizon ra va karîş balikon mi mewenê yîn xewera mi nêkerdi bê în tuşk. Mi zî yîn peru guret pe darê birnê, hêşt uca. En tena xewer a mi kerdî, bare mi mi rî balikî verdê û ez karîş în nêbîyawa. Cak vonu:

- Heywax heywax! To sekerdi to kêma şara! Dest don çakon xu îr wax wax wax kenu. Cak von:

- În tuşk bîyar ma ber berzi zerê axorî wa xewera pîr ti ra çînewu, ma şew birem şî. Tuşkê benî herzenî axor, pîr vona:

- Şima amê, şima heywonê kerdî zerê axorê. Yîn vonî:

- Êêê. Şew dîyena Cak û Kaz remenî şîn. Şînî şînî Cak vonu:

- Yo hawi esta, pîre tobedar ra aya hawa, ek ma aya haw vêrtse ma hîn xelesyênî. Pîr şew id wunîna ek yo bex-bexa heywonî yena, vênena vona:

- Hero Cako! Kazo! Dê şêne bunêne axor ri aya çi bex-bexa. Wunîna ço nêwurzenû şîna axor eq yo tuşk tênawo, yêna wunêna bîn cê, nê Kaz nê Cak ho uca di. Vazdona tewer kona cexde şîna resena hawe tobedari wunîna ek Kazo pa Cak hê haw ra konî wever. Vênena vênena yîn remenî, xu herzenî wevêrî haw, pîr ra vonî xal mesela ênawa. Pîr merezdar bena nat şîna wet şîna hewawa. Vona:

- Herên ena şîma rî nêmonena, şîma ek bukî mi dest.

Hurdi bire şînî şînî resênî vêr yo koşka pîl. Şîn vonî:

- Ma rî yo îşekê bidenê ma şîmar rî bi xewetî. Paşa vonu:

- Kazo dê şo bîn axor rî ti wunênî xeyono, cê xu zî ber uca. Ti êkara pê uca di konî ra. Cak ra zî vonu:

- Ti zî zerê koşk di vinenî ti mi dest ra gêrenî. Mudêk derg vêrenu, şeytoni kon bîn Kaz, Kaz xapînenu. Kaz rojêk vonu:

- Ez ha mîyon silî di, Cak ho kate sêr di, ca germin id. Vonu ez sêk, ez sarê în Cakî vînîk. Serîsu dîyenu kon dîyar şînu vêr paşê. Paşe çîm gînenu ci qerenu vonu:

- Mey zere, to în cê heteknê. Kaz vonu:

- Viner ez bî zere, ez yo xewadîse ke mûhîm dona to. Paşe vonu:

- De bê, ti vonîse. Kaz vonu:

- Yo pîre ke esta pîra hot sarêwa, ha yo xon id, yo konzê ya esta konza zerîna ti bîyar îta roşt dona en wade, en wade tim benu roştî. Ena xeweri weşî paşê ra şîna, paşê vonu:

- La ma çi qêyde eşkênî aya bîyar. Kaz vonu:
- Encax Cak eşkenu aya bîyar îta. Paşe vênenu Cakî ti ra vonu halê mesele ênawa:
- Ti şînî mi rî aya konzê pîr anî îtîya. Cak vonu:
- Emo yemo! Kazî bizî aya pîr birnê, pîr mi tebişnde se ca di mi birnena. Paşe vonu:
- Nê, ti sekênî biki, ti gêreka şî mi rî aya konzî bîyarî.

Cak, şinu cilon cîno don xu ra sarê xu têmernenu şinu vêr berî pîre. Vonu:

Pîre ez “xecacon ra” wardi menda şew dîyawa ti xer xu di emş mi bîg zere ez sêrsu ro wurzena şina. Pîre vona:

- De beri, ez emş to bikî misafir. Cak şinu zere şew dîyena pîre konara wa şinu hêt konz ra dest herzenu konz konz vona:
- Cak... Cak... Cak! Pîre vona:
- Herê çi cak caka towa ay feqî xu biqefeln, hon mi yenu ez kona ra. Konz ra veng biryenu, Cak ya gênu şinu aw ra kon wever, tîj vîcyena. Pîre wext wurzena eq aya cînî şîyawa wunîna wade bîn zî eq konz uca di nîya, vazdona tewer nat wet wunîna eq Cak amîyo ya xapita û konz zî gurêta şû û aya awa tobedar zî vêrtu. Pîre hend merezdar bena la çîk dest ra nênu.

Cak konz gênu şinu köşk, perû serdi yenî pêser vonî:

- En çi qêyde yo konza ke êna roşt dona. Wêş paşe ra zî şinu en gure, Cak ra vonu:
- Ti hîn eka ra pê kar-gure mêker, vêr mi di viner. Kaz hêna merezdar benu xu teqnenu von:
- Ez sekerî ez sarê in vînîk. Kaz hêna konu dîyar şinu hêt paşê ra paşa vonu:
- Mey zere, ay lêş xu mîyar îta! Kaz vonu:
- Mi tor yo xewedîse ka zexf mûhîm arda. Paşe vonu:
- Dê vaci aya hewedîsê to çitawa? Kaz vonu:
- Ti aya pîrê wârî ena konzi bîyarî ena köşk se betuna ena köşk bena roşt, şar qiymet zêd ra donu tu. Paşa xu-xu di vonu:
- Mi ena konz ard, yo wadê kerdi roşt, îfîbar mi indêk bi zêdi, ek ena köşk betu bibu roştse ço hîn nêşkenu mi di korçbiku. Paşe vonu:
- Kom şinu mi rî aya pîre anu. Kaz vonu:
- Bê Cakî ço nêşkenu şû bîyaru. Paşe vênenu Cakî ti ra vonu:

- Ti şîni mi rî aya pîre anî. Cak vonu:
- Ez seni şina aya pîre ana, mi konza ya ardi ya mi tepîşnde se ca di mi kişena. Paşe vonu:
- Nê îlem ti gêreka şî mi rî aya bîyarî.

Cak kon cexde şinu yo tuşk anu birnenu, postê yî oncenu xu, çingilo mingilo û zing besnenu xu ra şinu sêrî bonî pîre. Sêr bon di gêrenu zing-zing non xu ser pîr wurzena vona:

- Şima komî şima he ucadî. Cak vonu:
- Ez ‘Ezraîla ez amêyawa con to gêna. Pîre tersena recef kon bedênê ya, çerê ya nêtersêne la ena hew zexf tersena, vona:
- Ez seke rî ti gonî mi nêgênî. Cak von:
- Şo xu berzi aya kutîya asnîn û qufle bik meftê quflê zî berz tewer ez karişî to nêbena. Pîre, zê Cakî kena, şina xu erzena kutî, mefte kena û mefte zî erzena tewer. Cak kutî non peru konu cexde, şinu aya awa ke pîre tobedar ra aya zî vêrenu vonu:
- Pîre mi to awa tobedar ra zî vîyarna. Pîre vona hero Cako xinzîr tiy, ti mi destûk ti vînenî ez sekena to.

Cak kutî gênu benu vêr Paşê, paşê ra vonu:

- Kutî a ker la mi berên berzêne pê hot hebî bero, ay bero zî mefte bikerên, ber peyîn betu mêx bikerên hema qutî akerenê. Paşe zê Cak kenu, Cak benî erzenî pê hot hebî bero, yenî kutî kênî a. Seni qutî kenî a pîr ay peruno kişena, gêrena Cakî hot “duwelon di ”gêrena ay cayon di çita ke vînena kişena. Yo pisîng remena pîre aya zî tepîşnena pisîng vona:
- Ti mi ra vona se, aw merdim ke to ard îta ti qêy nêşina ay nêkişena. Pîre vona:
- Ti mi ber vêr ay, ay bimonc mi ez to afkena. Pisîng pîre bena vêr bero vona:
- Cak ho pê în hot beron di. Pîre hêrs ra pisîng erzena, ay bero şiknena şina resena ay berî hotin pîre qêrena vona:
- Cako...! Ez to rî amêya. Cak vonu:
- Pîre lêxe. Pîer seni sare dona berîr mêx şîni ya sar ri uca di erzîyena kona mirena.

Cak cê xu ra vîcyenu pîr benu vêşnenu welê ya benu ay ke ya kiştî kenu aynorî. Peru benî gone feqet bire xu Kaz nêkenu gone vonu:

- En bibu gonese hêna yo feleke ke anu ma ser. Paşe kêne xu don Cak. Cak vêwe nonru hot roj hot şewî dawil û zurna cenenu. Çores hebî xeyono birnênî lêno nonser goşt û pîlawa birincî pojenî hetona ke hîson estu yêni pêser.

Yîn mura di xu kerdi şenî, mi uja di verda ez îta ra amîyawa...

Vatox: Rahim Mutlu

6. ÊLIK Û FATIK

Cek benu cek nêbenu yo cînî u yo merde benî. Inon ra di heb kij benî yo lac u yoz kênawa. Nome lac Êlik nome kênaz Fatik a. Dadîyê inon mirena babî şinu yona cînî mare kenu. Ena dumurî in hulon ra hes nêkena vona ez çi qede sare inon vînkerî. Payiz wext xelon romitiş yenu şina xelek merde benu nonru ay xelî pernena. Merde xebe benu nonru wesar dîyenu xebe pera dewijo yenu xebe yîn nênu. Di hîrî ser in qede dewom ken cînî xebe yîra mîyan bena pernena wa benu nonru u xebe nênu tewer. Rojek cînî ti ra vona merde de şo ser zîyar zîyar ra vac bela ma in bela ra xelesyenî. Sersu dîyenu cînî kîlîncî pojena xeqwe merdî kena de merdî erzena cehde. Yaz vazdena merdî ra mîyan şina xu erzena mîyan zîyar kona bîn hors puş kena xu ser. Merde yenu von:

- Zîyare hal mesele enawa vonu ez seker ez îna bela ra bixeles. Zîyar bena vacor vona:
- Kijon xu Elik ber ser heged Fatik'iz ber bîn hegêdi bibirn wa gûne yîn bires yobîno o wext hîn xelê to yenu. Don ra şinu keye ho verginahe cînî ti ra vona:
- Ti şî ser zîyar zîyar tora va se. Wa Vonu:
- Zîyar mi ra çîk nêva. Cînî vona:
- Senî zîyar to ra çîk nêva, siba ez hena kîlîncî pojena ma hurd pîya ma şîn ser zîyar de vona se. Merde wunîyenu nêxelesyenu cînî ra vonu:
- Halî mesele enawa. Cînî kona bîn merdî vona:
- Merêq mek, ez hema cona ez to rî qijon ana be ma inon bibirn nêxne ma gesver mireni.

Elik û Fatik he u meclîs bîni di sot şin yîn, vonî:

- Wille ena domrî sarê ma kena vîn. Fatik vona:
- Sersu ti bib mi mil ra muron mi bîg biremî ez kona to dim ma şînî remenî. Sersu dîyenu domrî cimliko kîlîncu pojena kefyina vênena qijo vona:
- Benî mi şimar çî potu. Elik dîyenu muron Fatik ra muron ya gênu remenu. Fatik'iz kona dim vazdonî şînî. Domrî dim ra venena vona:
- Berêne ez to rî muron newe gêna. Yîn şin xu kenî vîn.

Elik û Fatik şînî şînî yo arî raşt yîn yenu şin xu erzenî zere. Şew dîyena wunyenî ek mîyan çu ra yo dêw vecîya. Dêw vonu:

- Ti komî ti he gerenî çita uja di. Elik vonu:
- Tîrkêmon bayî mi bi vîn ez ha gêrenaci. Dew ti ra tersenu remenu şinu. Aya şew yîn uca di monenî sersu dîyenu donra Elik keron arî genu von:
- Ma şî. Fatik vona:
- Ti în keron benî ça. Kena nêkena Elik vonu:
- Nê ez înon iz ana. Şînî şînî qefelyenî Fatik vona:
- Be ma şî sêr ena dar id bine rahatuw, ço zî serî ena dar id ma nêvînenu. Şîn ser dar Elik ay keron arî zî benu ser dar. Karî zî yenu bîn aya dar id nonru. Elik von:
- Mîze mi yena in keron tepiş. Fatik sînî destî xu erzena ay keron kere konî war gînenî ay karîyonir karîyo di peru mirenî. Xu dar ra erzenî war wunyenî ek peru merdî. Xeqwon karîyon id gerenî ek xekwe ti ra zerd he tede tira zî bastêq u mişlulî he tede. Fatik zerdo gêna Elik'iz mişlul u basteq gênu. Fatik vona:
- Ti qey zerdo nêgenî ma zerdo ber dek werdi ma pe gelek în basteq u mişlulo ma genî. Elik vonu:
- Nê nê ez xu rî îno gêna. Genî donîra gelek ca şînî cehde ra benî vêşo ay basteq u muşlilo vera wenî. Şînî şînî şînî resen yo bajarekê pîl. Uca di monenî, ay zerdo kenî werdi û benî zengîni. Elik kêne paşedir zewecyenu, Fatik'iz lac mufîdir zewecyena.

Rocêk Fatik ha ser holîd wunyena ek yo cînî u yo comerd he kuçe ra şîn ek bayî ya u domrîya yayî. Şina vênena yîn yîn ana zere sare çim yîn he pir leş yîn şona cî rî cilon newe gêna dona pera. Yîn ya nêşinasnenî la ya yîn şinasnena. Rocek he ronîşte Fatik vona:

- Lîya şima komî, şima çara yenî şînî ça. Bayî vonU:
- Halê meselê ma ênawa, di heb kij mi bibî, xele mi nîyamene ez şîya ser zîyar zîyar mi ra va în qijon xu bibirn, yon ma he yîn benî birnenî hurdî zi reme şî bîvîn. Ez ena çendaye serra ha gerenî yîn ez nêvîna. Ez zaf poşmona mi tobe kerdu. Ena cînî yon mi rî qij ardêne, qij ma zî hîn nêbî ma êna be qijo mendî. Fatik'iz qale xu kena koma, komca ra amewa, çita amo ser peruno yîn ir qal kena. Vona:
- Domrîya ma xele pernêne denê babî, babî berdêne nêru, çere xele perneye amo tewer. Rojek babî mi şinu ser zîyar domrî zî şina xu erzena bînî zîyar babî vatenê:
- Qey en xele mi nênu tewer domrî zî bene vajor vatene:
- Ti gêreka hurd qijon hu bibirn. Babî hîn fom kenuk ek kêne yîwa. Babî erzîyenu cînî kenuk ya bikişu. Fatik nêverdena,vona:
- Mi şima af kerdi, bay mi ti zî ena cînîya xu afkenî. Yo bîno af kenî yo ca di monenî emir xu vîyarnenî. Mi yîn uca di murad xu di verdê ez amîyawa tîya.

Vatox: Siddık Erdoğan

7. HEŞ Û LÛY

Cêk ben, cêk nêben. Yo heş ben o, heş bibu axtîyar, çimon ra bibu kor, dinonî fek di nêmendîb. Nêşkenê goşt tawî çî boru, tim tim şorbay werdêne. Wext ke şorbay werdenê qij yî pe yî yârî kerdenê, wuyêne. ‘Elejgê heşî fek ra amenê war, ço nêşkêne het di vineru. Heş vonu:

- La xu ra şima yârî kenî, ço wext bibu axtîyar kutik zî pê çoy yârî kenu.

Heş yo roj merezdar benu, sarê xu don wera kîyera şinu. Ben tarî wunênu yo lûy ha yêna, lûy yêna resena vêr heşî vona:

- Hero heşo, qey ti ena şew he teherdi gêrenî, kîye to çînu hîn şo kîye. Heş von nê, kîye mi çîn o, ez bê kîyê menda. Lûy vona çîk nêbenu, mereq mêk ez wayê to lûya mi dim be ma şînî kîyê mi. Wurdî kon cexde şînî, lûy cexde ra fêk xu şêlpnena yonî pêqêst ha çî wena. Heş wunînu vonu:

- Wak lûy aw çitawu ti ha cawena, de binê tira bid mi ez buer. Lûy vona:

- Birakê min heş çitawu, zukkum ez ha wena, mi xu rî çîm xu raştî vetu ez ha cawena, la çîk mi di bibênê me senî to nêdene. Heş von:

- Wak lûy de xêr xu di mi rî en çîm mi vej, êz xu rî borî. Lûy dîyene çîm heş ra vecena herzena xu fek u yo pişkil ‘erd ra gêna herzena heş fek. Heş von:
- Wak lûy en çîm çend êna t’alu. Lûy vona:
- Heşo heşo la çîm xura t’alu. Binena şînî lûy hêna fêk xu bena hana, celp celp cawena. Heş hêna vonu:
- Herê wak lûy aw çito ti ha wena, de tira bid mi êz bîya vêşon. Lûy hurdî çimon xu cona peur vona:
- La çito, mi çîm xu çep zî vetu ez ha wena. Heş von dê xêr xu di mi rî çîm mi zî vec berz mi fek. Lûy dîyena çîm heş ra vecena herzena xu fek û ‘erd ra yo pişkil gêna herzena heş feki. Heş von:
- Herê wak lûy en çîm mino çep zî se ay raşt çend t’alu. Lûy vona:
- Heşo heşo la çîm o çîm, xura t’alu.
Heş wurdî çimon ra benu kor von dê lûy zî se yîra bîya kor. Vonu:
- Wak lûy ez kor ti kor, ma senî en cexde ra şînî. Lûy vona:
- Heşo ti qet mereq mêk ez buy honcena û hîs mi zaf holî, ti mi tekîb bik ma şîn.
Heş vonu:
- Huma to ra razib o wak lûy. Ça duzewu se mi ra vaj “heşo lok bilok” çak kenalu kuş se mi ra vac “heşo pa pa.” Lûy vona:
- Temom. Şîn yo warî lûy vona heşo “pa pa”. Heş von dê cexde zaf xirawu, hedî hedî şînu. Lûy yî bena ser yo kerî vona:
- Heşo lok bilok. Heş von dê duzewu, vazdonu kera ri ben leyri gînenû zerê derîr. Lûy keyf kena vazdona şîna zerê derê, ek lîng heş he qêmekerdê, fek yî ho akerde, paser ho kote. Bine vinena wunêna sot ti ra nêvîcyenu, vona “heş merd.” Heş zî ho gone pêkêsti xu nonu merg. Lûy vona:
- Ez çe yî vêrcû borî, vona hakê yî nermî viner ez vêr ayno borî. Sênî fêk xu bena mîyon palon heşî, heş lingon xu an pê kenu pît, kenu pît, lûy fetesyêna. Heş dest xu sarê lûy ra çarnenu wunînu ke ek çîm lûy he pa. Ca di çimon lûy vecenu herzenû xu çîm, çîm yî benî wêşî, wurzenu dêro vonu keyf kenu, şînu hêt kî ra....Mi ra zur Humê ra raşt...

Vatox: Vahibe Ataş

8.PÎR Û PISÎNG²¹

Cek benu cek nêbenu, yew pîr û pisîng benî. Yew zî mongayê pîrî bena. Pisîngê ena pîre zaf nêrahat a. Pîre şina adir kenawe semedi ki şit poşu la pisîng şina mîz kena ay adir îr, kena hona. Karî pisîng û pîre tim ênawa la pîre hîn ena pisîng ver elemo kerdîb. Pîre rocêk şina mungêyê xu çir kena, şitê xu ana gîrnena, amîn kena, nona sêr quşxanî, vona wa bibo mast. Pisîngî şina ayê şitî şimena. Şina wade aya şew rêx kona ay zero zî heteknena. Pîre roca bîni şina ewnîyena şit çîn o. Vendena pisîngî vona:

- Pisîng to şitê mî werdo?

Pisîngî vona:

- Nê! Mi nêwerdi.

Roca bîni pîre heyne şina munga ra şit çir kena, şit ana amîn kena, nona sêr quşxanî, vona wa bibo mast. Pisîngî hunca şina şitî wena. Şina wade aya şew rêx kona ay zero zî heteknena. Pîr roca bîn şina unîyena heyne şit çîn o, quşxane ho veng. Vênena pisîngî vona:

- Pisîng to şitê mi werdu?

Pisîngî vona:

- Nê! Mî nêwerd.

Pîre roca hîrêyînî zî şina munga çir kena, şit ana amîn kena, nona sêr quşxanî vona, wa bibo mast. Pisîngî reyna nêvîndena dona peru şina şit şimena. Şina wade aya şew rêx kona ay zero zî heteknena. Beno sêr suwe, pîre şina unîyena kî ha ho! Quşxane heyne ho veng. Vênena pisîngî, persena vona:

- Pisîng to şitê mî şîmîto?

Pisîngî vona:

- Nê! Mi nêwerdu.

²¹ Na sanîke rehmetîya emike mi Zeynep Mutlu mi rî wextek vatîb, na sanike bajarî ma di zaf yena vatîş. Na sanike çendna ca yo di ameya vatîş:

-Şermîn Kanhan, "Newepel, Rojnameyo kulturî, h. 54, Dîyarbekir, Tebaxe 2013, r. 6" de weşanîyaya. Mîntiqe Hêni ra aredîyawa. Na sanike Xeyrî Yaşar zî aredawa:

-Xeyrî Yaşar "Newepel, Rojnameyo kulturî, Hûmare 24, Dîyarbekir 01-15 adare 2012, r. 7" de weşanîyaya.

Pîr vona:

- Ez şîya ay wade ena hîri roca uca ho hetekyênu, pere rêxe towa. De şo mî rê yew dare bîyari.

Pisîngî şina darê ana dona pîre. Pîre vona:

- De peynîyê xo tadi mi.

Pisîngî peynîyê xo tadona hetê pîr ra, pîr dare dona boça pisîngî re, boça ya tira kena.

Pisîngî mîyaw mîyaw nona xu ser perena nat u wet şina yena bermena zirena pîr ra vona:

-Pîre key xatir Humê ti boça mi bid mi en hew mi afik.

Pîr vona:

- Şitê mî bîya ez boça to bidî.

Pisîngî şîna munga het, vona:

- Bore bore! Şit bîde mî, ez berî bidî pîre. Pîre wa boça mi bîdo.

Munga 'Edi vona:

- Vaş bidi mi.

Pisîngî şina mergê ra vona:

- Mergê mergê, vaş bidi mi, ez berî bidî 'Edi. Wa 'Ede şit bido mi, ez berî bidî pîre, wa pîre boça mi bido.

Merg vona:

- Awi bidi mî. Ez borî wa vaş mi ser bîyo u ti ber bidi munga.

Pisîngî şina yêni ser vona:

- Yêne yêne, awe bidi mi, ez berî bidî mergi. Wa mergi vaş bido mi, ez berî bidî 'Ede. Wa 'Ede şit bido mi, ez bera bida pîre, wa pîre boça mi bido.

Yêne vonu:

- Wa qijî dew bidiy arê bî mi ser di kay bikî, ez awe bidî to, yi aw berî bidî merg.

Pisîngî şina yînon ra vona, yê zî vonî:

- Ma rî solonî sûron bîyari, ma biki xo pay, hema ma şêrî serê yêni de kay biki.

Pisîngî şina soldar het, vona:

- Soldar, soldar, kijon rî solonê sûro biderzi, ez berî bidî yîn, wa şêrî yêni ser di kay bikî. Wa yêni awe bido mi, ez berî bidî merge. Merge vaş bido mi, ez berî bidî bor. Wa bor şit bido mi, ez berî bidî pîre. Pîre boça mi bido.

Soldar vonu:

- Mi rê hako bîyare.

Pisîngî şina kerg het, vona:

- Kergê kergê, hakon bidi mi, ez berî bidî soldar. Wa soldar solanê sûro biderzo, ez berî bidi kijon. Kij zî şêrî serê yêni de kay bikî. Wa yêni awe bido mi, ez berî bidî merge. Merge vaş bido mi, ez berî bidî bor. Wa bor şit bido mi, ez berî bida pîre. Pîre boça mi bido.

Kerge vona:

- Mi rê qut bîyare.

Pisîngî şina korê het, vona:

- Kore kore, binêk qut bidi mi, ez berî bidî kerge. Kerge hako bidi mi, ez berî bidî soldar. Wa aw zî solonu sûro biderzo, bido mi, ez bîyar bidî kijo. Wa kijî şî serî yêni di kay bikî. Yêni awe bido mi, ez awe berî bidî merge. Merge vaş bido mi, ez vaş berî bidî bor. Wa bor şit bido mi, ez berî bidî pîre. Wa pîre boça mi bido ez şêrî. Kore vonu:

- Temom ez qut dona.

Pisîng kore ra qut gêna bena dona kerge, kerge ra hakon gêna bena dona soldar, yi ra solonê sûro gêna bena dona kijon. Êy şîni yêni ser di kay kenî. Yêne aw donu. Pisîngî awe bena dona merge. Merge ra vaş gêna bena dona bor. Bor ra şit gêna bena dona pîre. Pîre ra boça xo gêna şina.

Vatox: Ahmet Yürekli

9.ŞERÎ'ET LUY

Rojon ra yo roj id yo merdim şinu kîber, kîber aw don şin von ez şî dol biqefelnî u şî kîye. Şinu vêr çime dol wunînu ek yo mar ho lez kenu cor yen dîyar. Merdim von:

- Maro sebû, ti he êna perenî şîn ça. Mar von:

- Ez war duşmenona, duşmen ho mi dim, ti sekên bik mi binimni. Merdim von:

- Ez senî to binimnî. Mar von:
- Fêk xu aker, ez kona to fek, wa duşmênî mi beru verû ez to fek ra vîcyena. Merdim vonu:
- Temom. Fêk xu kenu a mar kirikê yîr xu kenu war şinu kon yî pîze.

Merdim wunînu ek yo xort ho yenu yo zî wuye ho destid, xort yenu resenu merdimi, merdim ra vonu:

- To çey yo mar sîya û derg dî. Wa vonu:
- Mi dî yo mar sîya haça ra şene. Xort şinu, merdim mar ra vonu:
- Duşmên to şî de hîn be vecî. Mar von:
- Ez bîya gêji, mi ca hol dîyo û çî-mî tîya di zafu, la ez çira îtîya ra vecyêna. Merdim von:
- Emo, yemo ti qey ena kenî, mi to rî holî kerda, ti qey bêbext vîcye. Aya xel uja ra yo lûy verena wunê na ek merdim ho xu- xu di xewêr donu, vona:
- Hero merdim ti bî gêj, ti he xu- xu di xewêr donî. Merdim von halî mesela ênawa. Lûy vona:
- Ek şîma qawul kenî ez şîma rî şerîat kena. Merdim vonu:
- Temom, mar zî vonu:
- Temom ma senî şerîat ver vecyênî. Lûy vona:
- Maro la gêreka ti vecî uja ra, ez hema şerîat kena, la ti heklî vécî se ti uncîna şîn yi pîze. Mar vîcyenu tewer.

Lûy vênena hurdîyo, ana yo meydona merdima vona:

- Aw çito ho to dest di. Merdim vonu:
- La ti kora, en wuyewu. Lûy çim kena hetî mar ra merdima vona:
- Ti qey nêdon peru. Merdim sarê wuyê don mar ir mar kişenu. Merdim keyf kenu, vonu:
- Wak lûy ez bîn ena holîya to di gêreka nêmonî, ti mi ra çita wazena ez dona to. Lûye vona:
- Mi rî çik lazim nîyo. Merdim vonu:
- Nê, îlem ti gêreka vacî, ez to rî sekêrî. Lûy vona:
- Ê de temom, yo roj mi rî bine asto bîyar ez xu rî bikoçî.

Bînate ra gelêk wext vêrenu, yo roj merdim wurzenu yo belate gênu, çek sîlê xu gire don, tîfing xu gênu, tonzî zî gênu erzenu bîn palto xu şinu. Şin şin resenu fêk berî lûy vênenu vonu:

- Wak lûy ti ha ça di ez amêya, mi to rî çî ardu. Lûy yena tewer wunîna halê merdimî qet hol nêyasîyenu, ek tîfing ho kolkerde, boçe tonzî bîn palto ra amîya war. Lûy şeqetîyena remena, xu ay kaşon ir kena war. Merdim ca di tonzî vera don tonzî lûy dim perena, zerê derî di lûy tepîşnena. Luy sarê xu kena berz vona:
- Herê lûye to rî şerîat çî lazimu wa hurdî çîm to vecî...

Vatox: Vahiye Ataş

10.VERG HO ŞINU HEC

Cêk ben cêk nêben. Yo verg benu en verg rojêk vonu:

- Ez hîn bîya axîyar, ez ena dînya ra fek veredona, bine aya dînya rî xebetyena. Kon cexde von ez şina hec. Şinu cexde di yo katir vere bena, katir sinî çîm gînena vêrg perena remena şina. Verg dim vênenu vonu:
- Katir mêrem, mi tobe kerd ez ha şina hec, ez kariş to nêbena. Katir vindena vênena vergî vona:
- Kek verg, ti hol kenî, ena dînya hewawa, Huma hecê to qawul biko. Verg şin yo ga vere benu ga senî çîm gînen vêrg qor qor non xu ser remenu. Verg dim vênenu vonu:
- Bira mêrem mi tobe kerd ez ha şina hec. Ga vonu:
- To zexf hol kerdi, Huma hecê to qawul biko. Verg şin yo heri vere benu, her sinî çîm gînenu vêrg zirî non xu ser ay kaşonir xu kenu lîre remen şinu. Verg dim vênenu vonu:
- Bira mêrem mi tobe kerd ez ha şina hec. Her vinenu von:
- To zaf hol kerdi, Huma hecî to qawul biku. Verg binena ca şinu ena hew yo mêşin vera bena. Mêşin sinî çîm gînene vêrgî bexî nona xu ser, verdena xu bin û remena. Verg dim vênenu vonu:
- Wake mêrem, mi tobe kerd ez ha şina hec. Mêşin gêrena a vona:
- Huma hecê to qawul biko, ti zaf holî kenî.

Verg şinu şinu nızdî hecî, benu vêşo, zere gênu, gesver xu ra konu. Xu-xu di vonu:

- Hero gêjo to ri hec çi lazimu. Gêren a şinu, mêşin çim gîna ci vona:
- Vergo ti lez amê. Verg vonu:
- Wake mi xu vîra kerd ez to rî hec ra çita bîyar, ez semedî ena gêrawa a. Ya vona:
- Bira mi rî yo secde bîyar ez xu rî ser di nimaj kena. Verg von:
- To va se, dê binê beri nati, ez goşon ra bîya giron, veng nênu mi. Mêşin yêna vêr vêrgî, verg erzîyenu mêşin, mêşin wenu. Verg binena şinu vera her benu. Her vonu:
- Heci ra ti çendî lez amê. Verg vonu:
- Birem, mi kerd xu vîra mi to ra nêva ez to rî hec ra çita bîyar. Her kêf kenu vonu:
- Mi rî yo palon bîyar. Verg vonu:
- De bêri nata, ez ulçi to bîyerî. Her yenu verî vêrgî goşo kenu bel, boç non hewa kêf kenu. Verg şin penîye hêrî gaz benu hakon her ir, herî kişenu. Verg binena ca şinu, ga wunînu ek verg ho yenu, von:
- Hecî ti çendî lez gêre a. Verg von:
- Birem mi kerd xu vîra mi to ra nêva ez to rî hec ra çita bîyar. Ga vonu:
- Mi rî citê tîzbo bîyar. Verg vonu:
- Ez goşan ra bîya giron, bine bê nata to va se. Ga yenu vêr vêrgî, ver perenu hakon gê, gê wenu. Verg binena şinu katir vera bena. Katir vona:
- Vergo ti çend lez amê. Verg von katir mi xu vîra kerd ez hec ra to rî çita bîyarî. Katir vona vergo mi rî nal bîyar, nal mi bî kohoni. Verg vonu:
- Dê beri nat ez bunî bîn lingon to, ulçi to bîyer. Verg şinu penîye katir, goşon xu kenu bel, bin ra wuyênu. Katir wunêna en xalê vêrgî qet xêr nêyasîyenu, katir vêngî xu nêvecena, verg şin hetî bîn katir gaz bidu peru, katir xu herzena we yo paskul dona vêrgîr, verg ay çir ir kon war, benu lîre şinu resenu zerê derî, sare çimon yî ra guîn yena war, aste yî şîke. Çimon xu ken a vonu:
- Hero ehmek to endaye çî werd, hema zî çîm to veşonîb, bunî ena veşonî ra xu ra ti kot çi hal...

Vatox: Mehmet Dargın

11. YO WAY Û HEWT BIRAYÎ²²

Cêk ben cêk nîben, yo kênek bena.

Kênek û çendnê kênêk hê sêr bûnî ya kay ken, ûhû a yo tîz kena.

A yo vûn:

- Sêr sarê biray min o pîl a mi nîkerd.

A bîn vûna:

- Sêr sarê biray min o qijî ya mi nîkerd.

Welhasil pîyor birayûn xwu ser sûnd wûnen, kênekê ma biray ye çînîk, ya z' vûna:

- Sêr sarê gûelîk ma wo çarî ya mi nîkerd.

Kêne bîn vûn:

- Wulay biray ti çînîk, aye ra ti tîz kerda.

Kênek qêrena şina keye, dadîye ye ti ra vûna:

- Kênem ti qê ha qêrena, se bîyû?

Kênek vûna:

- Dayê, kênûn tîz kerda û birayûn xwu ser sûnd wend, mi îz sêr sarê gûelîk ma wo çarî ya sûnd wend, yi vûn, biray ti çînîk, sûnd ti qebûl nîben, ti tîz kerda. Dayê qê biray mi çînîk? Bo biray mi biben, kênûn tîz nîkerdîn û mi ser ra nîkerdîn.

Dadîye ye vûna:

- Kêne m' biray ti îz est, o yo nîyû di nîye, howt biray ti est, hê pey howt kêyûn a.

²² Na mesela dormalê Dara Hênî di zî zaf vacyawa. Îsmet Bor zî na mesela kîtabê xu di nuşta. Mıntıqa ke Îsmet Bor tede bû pîl mintiqê "Az" o. Voni ke "Şarî az wexteka Miston ra bar kerdu amê en cayo ke eka he tede. Mi ena mesela kîtabê Îsmet Bor ra gurêta: Îsmet Bor, Vistonikê Dadîye Mi, Roşna, Diyarbekir, 2013.

Kênek vûna:

- Dayê ez qayîl a şîyer vêr birayûn xwu. Wa ez bizûn biray mi est, wa hûne çow tehdâyî mi nikir.

Dadîye ye vûna:

- Şûer kêne m'. Ez ti îr herr ra yo her virazen, ti nişena ci şina. Lakim ti gera hêr xwu tim çu bikîr, egi ti her ra vaj, hooşi, her ti pixmîyel ben. Ti hetûn vêr kueşkê birayûn xwu meşîyer, ti her xwu ra mevaj, hooşi.

Dadîye ye ûna zowdê ye kena de, awkê ye kena de, ye naşnena hêr ye û finena reyar.

Kênek zaf tay çî şina, şina raşt yo rûe yena, xu vîr a kena, hêr xwu ra vûna, hooşi.

Hêr ye pixmîyel ben. Kênek hûne peyatî dûna ra yena keye. Dadîye ye vûna:

- Kêne m' ti gêrawa a, ti qê nîşîya?

Ya vûna:

- Dayê, mi xwu vîr a kerd, mi hêr xwu ra va, hooşi, hêr mi pixmîyel bi, qe Ella ya ti mi îr yûne her viraz.

Dadîye ye ci îr yûne her virazena, hûne temîye kena vûna:

- Kêne m', bo xwu vîr a mekîr, hêr xwu tim çu bikir, hetûn ti şîya vêr kueşk birayûn xwu.

Kênek vûna:

- Wa b' day, ez ina hew xwu vîr a nîken.

Dadîye ye hûne zowde ye kena de, awkê ye kena de, naşnena her û fina reyar.

Kênek hêr xwu çu kena û şina. Zaf tay çî şina cêk çîm ye kuwen yo mûrawa zaf rind a. Kênek mûra vînena, eşqûn mûra ra hûne xwu vîr a kena, hêr xwu ra vûna, hooşi.

Hêr ye hûne pixmîyel ben, kênek qêrena, gêrena a şina keye.

Dadîye ye vûna:

- Kêne m', ina hew se bi, ti qê gêrawa a?

Kênek vûna:

- Dayê, mi hûne xwu vîr a kerd, mi hêr xwu ra va, hooşi, hêr mi pixmîyel bi.

Dadîye ye hûne ci îr yo her herr ra virazena, ye naşnena ci, dadîye ye vûna:

- Ina hew a peyîn a, hûne hêr ti pixmîyel ib ez hîn ti îr her nîvirazen, de ciniş şûer, la xwu vîr a mekîr, tim vaj, çu, çu, çu. Bo ti mevaj, hooşi!

Kênek nişena hêr xwu çu kena, howt derûn û howt kûeyûn vîyerena, rasena vêr yo kueşk, hêr xwu ra yena war, vûna, hooşi. Hêr ye pixmîyel ben. Şina zeri çow zeri d' çînîk, ey zerûn gezi kena, kena pak, pawêr yin pojena û şina pey estûn id xwu nimnena.

Şûn dîyen, biray ye seyd ra yen, egi ay zerê pîyor pak gezi kerdê, sifrê yin ho rûnayı, nûn yin ho powti. Nat gêren, wet gêren çew nîvînen.

Yo rûej, di rûej, hîrye rûej, hîn îhna her rûej biray yen, keyê yin ho pak kerdi, kînc yin hê şite, pawêr yin, nûn yin ho powti. Xo xo vûn, şima vûn, in kûm yen in gurê ma ken.

Biraw pîl vûn:

- Bîyerîn ma newet gen, her rûej ma yo ten keye d' vinden, pawen ci, de in kûm yen in gurê ma ken.

Biray bîn qebûl ken, newetê rûej ewîl birawo pîl tepişen.

Biraw pîl hetûn nîmrûej pawen ci, çêw nîvînen, hûn yi yen, kuwen ra.

Kênek ûnîyena ci biray ye kowt ra, ya ca d' pey estûn ra vejîyena, ey zerûn kena pak, nûn-mûn yin powjena, pawêr yin powjena, sifrê yin nûna rû o şina pey estûn id xwu nimnena.

Biraw pîl hûn ra ben aya, egi her gûri ho kerdi, la wûerti d' kes nîesen.

Rûeja bîn o biraw bîn, her rûej yo bira newet gen, lakim çew nîvînen.

Doer yena biray qîj. Birawo qij vînden nîvînden gêren nigêren, çew nîvînen. Venik zûar dûna ci, ûn giştê xwu wa qîj pê kardî ya birnen, sûal ken darbê xwu wa pê ranîkûr. Pê qestikîna xwu nûn xûwn, hend vînen yo kênek pey estûn ra vejîya, her guri kerd û şî pey estûn id xwu nimit.

Biraw qij şin ye pey estûn ra vejen ûn vûn:

- Ti çî ya, çî kesî ya, ti çî îtya gêrena?

Ya vûna:

- Ez waye şima wa, kênûn tîz kerd û na mi ser a, va, ti biray ti çînik, ti tîz kerda. Dadîye mi va, howt biray ti we, ez ûmeya vêr şima.

Biraw qij ben şa, waye xwu ken xwu varar, lew nûn pa, şûnd biray bînê z' yen, biraw qij vûn:

- Birayen, ina waye ma wa.

Biray pîyor ben şa, waye xwu ra hes ken. Ê ti ra vûn:

- Waye ti xêyr ûmeya, sarî çimûn ser ûmeya.

Biray way temîye ken vûn:

- Waye, bo yo pisînge ma esta, ti çita g' werd, ti gera barê ye z' bîd, xwu vîr a mekîr, çî ben wa bib' barê pisîng xwu vîr a mekir.

Way vûna:

- Wa b'.

Hîn yi her rûej şîn seyda ya z' keye d' gurê keyî kena.

Rûejêk kênek ha ey zerûn gezi kena, yo eskîj vîna gena erzena xwu fek wena, barê pisîng nîyedûna, xo xo vûna, de ez çitay ina eskîj bari bikir.

Pisîng vîna ye eskîj werda barê ye nîyedawa, pisîng şina mîz verdena adir îr, adir kena hûn a.

Kênek şina pawer powj, ûnîyena ci, pisîng mîz verdawa adir îr, adir kêrd hûn a.

Ser kûe yaz yawûnî yo, nîye der nîye cîrûn, kênek şaş mûnena, vûna, la ez înce bê adir se ken.

Kênek vejîyena sêr kûeşk, ûnîyena ci, cêko dûrî d' yo dûn bari vejîyen. Kênek rîyeştê xwu kena xwu dest, pûrt xwu sawena û het ay dûnî ya şina. Şina, şina, zaf tay çî şina, rasena vêr yo kueska howtqat. Şina zeri, egi yo pîra howtsarî ha rakowtî, yo adir ho wûkerdi, howt pîskênê adir hê bîn yo lîy de, howt kêne hê vêr adirî d' rûniştî û her yo sarê pîr ho sêr çaqê yo kêna wa.

Kêne çim ginen kênek, vûn:

- Weh, ti aqîl xwu werd ti ûmeya îtya? Dadîye ma înkê xwu hesîyo, ti pa pirç a wena, lez şûer îtya ra!

Kênek vûna:

- Wayen, mi îr adir lazim, tay adir ina astûmîye mi kirîn ez xwu ir şin.

Kênek vûn:

- Bo, ho ti ra êsen, pîskênê adir hê ûmarte, howt pîskênê, howt pîskênûn ra yo z' vînî b' dadîye ma, ma z' wena. Şûer îtya ra!

Kênek vûna:

- Wayen, ez bîye adir nieşkîyen îtya ra şîyer. Bîyarîn her yo piskeni ra, yo binek adîr ti ra bikîrîn, sêr astûmîye mi kîrîn ez xwu ir gen û şin.

Kêne pîr ûn, meqes erzen ci, her yo piskeni ra yo binê ti ra ken û adir dûn ci kênek gena lez û bez kuwena tever.

Fêk bêr kueşkê pîr id gindê lay ye vêr pîyeş ye ra kuwena ard, lêfîyena yo teli wa. Kênek pê nîhesîyena gindê lay ye ginawa ard ro, ya şina, la ye dima kaş ben, ya şina, la ye dima kaş ben.

Pîra howt sarî hesîyena xwu, kênûn xwu ra vûna:

- Îtya d' bûeye mehmelîyûn yena!

Kêne ye vûn:

- Dayê, çi mehmelîy ti vûna? In kûewo yaz yawûni wa mehmelîy çi gêren?

Pîr bûey gena, bûey tehqîb kena, şina fek bêr, egi serê yo lay ho yo teli wa bestî.

Pîr la kena we, pîyeşena xwu dest a, şina, şina rasena vêr kueşkê kênek.

Kêneki dûr ra vînena pîr ha yena, şina zurbi erzena pey ber, pîr yena dûna ber ro, nîyedûna ber ro kênek ci îr ber anîkena. Pîr verdîyena bêr, ber anîben.

Pîr vendena kênek vûna:

- Kêna, ez hem ken, gim ken, howt tîzûn ken, howt berûn asinînûn şiknen, yen ti pey d' wen, nû îz ti mi îr giştê xwu wa qûel, qulikê zûrbî ra kena tever, ez sipen.

Kênek tersena, giştê xwu wa qûel qulikê zûrbî ra kena tever, pîr gûnîye ye sipena, sipena, hîn gûîn kênek id nîmûnena, kênek xemîyena, gurm ginena ard ro, pîr hama ye ca verdena şina.

Hîn pîr her rûej yena vûna:

- Ez hem ken, gim ken, howt tîzûn ken, howt berûn asinînûn şiknen yen ti pey d' wen, nîyû z' ti mi îr giştê xwu wa qûel zurbê berî ra kena tever, ez sipen.

Kênek îz giştê xwu wa qûel kena tever, pîr sipena, kênek xwu ra şina xemîyena, pîr hama ye caverdena şina.

Biray kênek ûnîyen ci, waye yin her rûej yûne binê bena zeîf, helîyena yena war.

Waye xwu ra pers ken vûn:

- Waye, qê ti hend bîya zeîf, çê dêrd ti est, dadîye ma kowta ti vîr, ti nîweş a, in çi hal ti wo?

Kênek nîeftûna vaj, pîra howtsarî yena, gûnîye ye sipena, tersena vûna, cê pîr birayûn ye wena.

Biray ûn, waye xwu ra nîmtikî keye d' newet tepişen, vûn ma hew bipaw ci, de çi dêrd waye ma est.

Rûej ewîl birawo pîl newet tepişen, helê nîmrûej yena, hûn zûar dûn ci, wû kuwen ra. Pîr yena, gûnîye waye yin sipena û şina wû pê nîhesîyen. Otir pîyorê birayûn newet tepişen, çow pîr nîhesîyen, doer yena biray qîj. Birawo qij vînden, nîvînden, veng-vaj çînîk, bena helê nîmrûej hûn zûar dûn ci, wû ûn gişte xwu wa qûel birnen sûal ken de û vînden.

Bena helê şûn, yo veng yen ci, yo ten ho vûn, hem ken, gim ken, howt berûn asinînûn şiknen yen ti pey d' wen, nîyû z' ti mi îr giştê xwu wa qûel zurbê berî ra kene tever, ez sipen.

Birawo qijl ca d' dîyen kalmê xwu ra, ber ken a, pîr sarê xwu bênatê berî ra kena zeri, biraw qij kalmi erzen ci, tira ken, ya sarê xwu wo bîn kena zeri, wû ay îz ti ra ken, îhna howt hemi sarûn ye z' ti ra ken, sey yo lod erzen pîyeser.

Waye xwu ra pers ken vûn:

- Waye in çi hal, ina çi pîr a?

Hîn way vûna:

- Birayê m', wulay hal-mehal îhna wo, mi rûjek yo eskîj dî, mi barê pisîng nîyeda, pisîng mîz verda adirî ir, adir kerd hûn a, ez şîya keye ina pîr ra adir bîyar, gindê lay mi ûja d' gina ard ro, pîr ginda tehqîp kerd ûmê ez ca kerda, îhna her rûej yena vûna, hem ken, gim ken, howt tîzûn ken, howt berûn asinînûn şiknen yen ti pey d' wen. Ez tersûn vêr giştê xwu wa qûel zurbê berî ra ken tever, ya sipena, hetûn gûn mi d' biqedîy, hama şina. Hîn mi d' gûn nêmendîb ez aye ra bîbîya zeîf.

Û vûna:

- Pîr howt hewî z' kêne ye est.

Hîn biray şîn ay kênûn pîr îz ûn, her yo yo kêna d' zewjîyen.

Kênek bena sermîyûnê kênûn pîr, hîn ya xûnimê keyî ya. Kûj adirî d' nişena rû û emir kena.

Way zaf bena delalî. Ina zûar kênûn pîr a şina. Kêne pîr xwu mîyûn id xewerê xwu ken yo vûn, ina bîya sebêb kiştîş dadiye ma, û înce z' ma ser bîya sermîyûn, ma yo dûwari inê bikir, heq dadîye xwu û heq xwu pîya ti ra bîg. Kêne pîr ûn, yo lîyr mar tepişen erzen zerê destê awk û ye berzîn a nûn rû. Xwura way xwu ir kerd edet, her şew wurzena, veyvûn xwu ra awk wazena.

Way şew hesîyena xwu vendena vûna:

- Veywen, şima ra kûm ho aya, de yo çilkê awk bidîn mi, ez bişîm!

A yo vûna:

- Xûnim, de ti çi hîn ma rihatsiz kena, destê awk hûnîk ti berzîn a, bîg xwu qirrik pîyeş.

Kênek destê awk gena pîyeşena xwu qirrik, lîyr mar qirrik ri şin war, ya vûna:

- Hû ûhû, wulay yo çik mi qirrik ra şî war.

Yi vûn:

- Xûnim, de towe nîben. Çitawo g' est-çînîk ti ra qijkek, ti pê nîmirena.

Lîyr mar pîyezê way id her rûej yo binê ben gird, pîyezê way her rûej yo binê masen.

Kêne pîr mîyerdûn xwu ra vûn:

- Şima ra nêsen, pîyezê waye şima her rûej yo binê masen. Şima qê namûs xwu pak nîken? Hûma bizûn bînc kûmî yo, ho ye pîyz id' o!

Biray ûn xwu bènati d' qerar gen, waye xwu teslîm biray qîj ken vûn, ber sêr yo kûe ya saribibirn, wa veng ye ma nîyor, ma nîqehrîy.

Biraw qij waye xwu ra vûn:

- Waye, bîye ma şîn dadîye xwu vînen û yen.

Way kuwena sari, ya û biray xwu şîn, şîn, rasen pê howt kûeyûn. Biraw qij vûn:

- Waye hîn bîyo tarî, ma emş îtya d' rakûr, ma sêr siway dewûm ken.

Way vûna:

- Wa b' bira.

A şew sêr ay kûe ya kuwen ra, biraw qij, nîme şew wurzen we, qêymîş waye xwu nîben bikiş, hêdîka, dest xwu bîn sarê ye ra vejen û waye xwu sêr ay kûe ya caverden şîn.

Way sêr siway wurzena, nîye biraw, nîye îns nîye z' cîns.

Way zowt dûna biray xwu îr vûna:

- Birawo, birawo, senî g' ti ez hend tengzar kerda, sêr în kûe ya têna ca verdawa, ti xwu ra xeyr nivîn. Ti şîyer fek bêr kueşkê xwu kûîr, wû yo telê sûnzîyer şîyor ti ling a, wû o teli ristim bigîr, yo sûnzîyer ti ling a bîyor, sûnzûn bigîr, ti kûmca g' şîyer qîj kerrûn sûnzîyer a kûer, sûnzûn ti ra bikîr, wû darî dermûn ti derzîne mi b'!

Birawo qij rasen fêk bêr, rašta z' yo telîyê súnzîyêr şin yi ling a, ristim gen, yo súnzîyer pa vejîyena, súnzûn gena, qîj kuwen dima kerrûn kûwen pa, súnzûn ti ra ken.

Bira çê hekîmûn nîverden ti ra gêren, çow çari lingê yî r' nîvînen.

Kênek îz şina, şina, şina nîzdîye yo dew id ûnîyena ci yo cîtyer ho cit ken. Kênek zaf bîya têşûn vûna:

- Xalo, ti nîşkîyen yo çilkê awk bîd mi, ez teşn vêr helak bîya.

Cîtyer awk dûn ci, kênek awkê xwu şimena, ha kişte yegayî d' arisena, a hel yo mar mîyûn yo telî ra vûn:

- Qaqibo, qaqibo, qaqibo, kûm bizûn, yo biz sari bibirn qowirmi kir, qowirmê yi zaf sûalin kir, o qowirmo sûalin bid ina kênek, ina kênek bûor, yo rûej û yo şew awk ina kênek med, rûeja bîn lingûn kênek yo dar a best, lingûn ye het cûarîya kîr, sarê ye ûnvar kîr, yo legen awk îz bîn sarê kênek a. Yo mar ho pîyezê kênek id, aw mar îz ben têşûn pîyezê kênek ra yen tever, ina kênek ben weş xwu ir xelisîyena.

O maro g' ho pîyezê kênek id aw îz vûn:

- Qaqibo, qaqibo, qaqibo, kûm adir berz in teli, in teli bivêşn, in mar tedi bimir, o cawo g' mar ho tedi ûja biken, yo lîyo howtqulp ho kekatî ra zerd, ey zerdûn xwu ir vejen, heta g' emr yi wo, bûor nîqedîyen.

Cîtyer hêverî adir erzen teli, teli vêşnen, cawo g' leşê mar ha tedi, ûja kenen, eh, egi yo lîyo howtqulp ho kekatî ra zerd.

Cîtyer zerdûn xwu gen şin keye, yo biz saribirnen, gûeşt ye ken qowirmi, yo bûergê sûal erzen mîyûn qowirmî dûn kênek, kênek wena, kênek ben ken yo wadi, kênek awk wazena nîwazena awk ci nîyedûn. Rûeja bîn lingûn kênek besten yo dar a, lingûn ye qeymi ken, sarê ye ûnvar ken, yo legen awk bîn sarê kênek id nûn rû, zaf tay bênati ra şin, yo mar zindar qemifîyen kênek fek, sarê xwu ûn tever, xwu kaş ken awk, gêren awk bişim.

Cityer yo qelbi dîn mar sari r' mar kişen, kênek dar ra ûn war, awk dîn ci, kênek bena weş.

Cityer marê kênek laj xwu ir birnen. Hîn kênek ha ûja d' ci îr hîrye qijî z' ben.

Qîj ye ben pîl, şîn mîyûn dew id hê kay ken, hend vînen yo mîyerik ûmi, yo sûnzîyer ha ling a, sûnz hê sûnzîyer a, qîj kerrûn kuwen sûnzîyer a, sûnzûn ti ra ken gen û şîn keye, dadîye xwu ra vûn:

- Dayê, de bo în sûnz çend weiş?

Dadîye yin çim ginena sûnzûn ir, ca d' şikîyen ye qelb, vûna, nîye b' biray mi cê bîyor îtya. Qijûn ra pers kena vûna:

- Qijîyen, şima ey sûnz kûm ca ra ard?

Qîj vûn:

- Dayê, yo mîyerik ûmo dew, yo sûnzîyer ha yi ling a, sûnzî z' hê pa. Ma xwu ir a sûnzîyer ra kerd.

Kênek ca d' şina biray xwu ûna keye xwu û vûna:

- De hew bîye ez bîûn ina lingê ti, belkîya ez ina darê sûnzîyer ti ling ra vej.

Biray ye vûn:

- Tow! Ti xwu ir bîle sew kuwena zehmet. Ez hend hekîmûn şîya, hend loqmanûn şîya, çow nîeşkîyo ti ra vej. Ez êyr dar birnen, çend deqîqê cûa pey, hûne bena sey ver.

Kênek vûna:

- Dest dêst ser ra w'. Hew ez yo derzîn cikûr.

Mîyerik vûn:

- Hew ti îz derzîne xwu bicerewn.

Kênek senî g' derzîn kuwena darê sûnzîyer, sûnzîyer kûek ra vejîyena, qeldîyena ard.

Mîyerik zaf ben şa.

La kênek xwu ci kena eşkîra vûna, ez waye ti wa. Kênûn pîr dûwari mi kerd, şîma xapît, yo lîyr mar kerdib mi pîyzi, pîyezê mi aye ra masab'.

La bira waye xwu, qijûn ye û mîyerde ye gen şin keye, kênûn pîr îz ûn astûerun tayin ken têşûn, tayin ken vêşûn, yin îz besten lingûn astûerûn a, ay astûerûn têşûnûn dûr yin id awk nûn rû, ey vêşûnûn îz dûr yin id vaş nûn rû, ey vêşûn xwu kaş ken vaş, ey têşûn îz xwu kaş ken awk, ey way pîyor mîyûn d' cîyera şîn, miren.

Way û biray îz pîya keye xwu ken.

Mi ra zur, Hûmay ra raşt. Mi ûja d' ca verda ez ûmeya.²³

Vatox: Rahim Mutlu

12.MAR, MERDIM Û LÛYE

Rojêk yo merik şin hega ek adir kot yew telî u mar hotede vêşeno. Qijî u wajîye yî wa merdim marî ti ra vecenu. Mar senî ti ra vêcyenu xu besnenu merdim ra pêşîyenu mîl merdim ra merdima von:

-Ez to wena!

Merdim vonu:

-Lîya ti çi mi wenî! Mi to adîr ra vet, mi to xelesna.

Mar vonu:

-O merdim zê to mi nêyeştêne adir ez nêveşêne.

Merdim von:

- La xura ti mi wenî feqet ma vercû şî hîri xebî heywonon ra persênî hema mi bori.

Mar û merdim şîn raştê yew ga yênî. Merdim gê ra vonu:

²³ Na mesela Îsmet Bor, *Vistonikê Dadîye Mi* di çapkêrda.

-Mi en mar mîyonî telî ra mîyon adîr ra vet la êka zî von ez to wena. Mar gê ra von:
- Ti vonî se, ez borî!
Ga vonu:
-Ê, bori! Mar vonu:
-La ez çira borî. Ga vonu:
-Pê mi cit kêni, aw mi nêdonî, wer mi nêdonî û wext cit qêdyêna mi konî fetelnêni.
O ca ra şîn, yew katir vînenî, katir ra persenî katir zî zê gê ra vona. Mar vonu:
-La ez çi ra borî! Katir vona:
-Barê xu kêni mi bari Humê ra nêtersênî serd zî benî asparê mi.
O ca ra şîn, raşt yew lûye yêni. Merdim meselê xu û mar lûya qisêkenu. Mar vonu:
-Ez borî, ti vona se? Lûye vona:
-Nê, ez qîrar xu êyna nêdona, ti merdim mîl ra bê war, şo mîyonê telî, wa merdim zî adir berzo telê, dê ez bonî senî to xelesnenu hema ez qîrarî xu dona. Mar şinu konu mîyonî yew telî, merdim adir nonu telî ra u remeno. Lûye vazdona şina mar mîyon telî ra vecena. Mar lûy ra vonu:
-To çi ra nêverda ez yî borî, tay mend yî mi vêşnêne. Lûye vona:
-La mi ça ra zonêne wa remenu, mi va dê ez şima rî şer'et kena. Lûye mar ra vona:
- Bê, eyr ra pê ma benî way u bira. Ma îtîya ra şî wever o ca di çî-mî hindêna zaf zê îtîya. Mar vonu:
-Ez nêzona asnaw bikî, ez aw di xenêqyêna. Lûy vona:
-Bê şo sêr pašta mi, xu bibesnî paşte mi ra ez to bena weverî aw. Mar şinu sêr pašta lûy xu besnenu mîl lûy ra şînî weverî aw. Lûye vona:
-Bira de yîn be war, ma amê wever. Mar vonu:
-Willay ez nêna war to aw merdim mi dest ra xelesna êz zî to wena. Lûye vona:
-Emmo-yemmo mi to adir ra xelesna ma bî way u bira ti çi ena felek u fesal anî mi seri. Mar vonu:
-Nê, ez gêreka to borî. Lûy vona:
-Ti heqlîyî. Mi werdiş kerdu heq, la to ay merdim biwerdênese mi zî xu rî astê yî qotêne. Nê nê wîllay mi wer kerdu heq, la xura ti mi wênî, dê beyr ez semedî ena fende to yew lew zî toranî hema mi bori. Mar sarê xu anu verî fêk lûy, lûy gaz dona sarê mar îr u cawena, gonî mar di nêverdena, mar mîl lûy ra konu wari. Lûy vona:
-Mi rî biratî, waytî u şer'et çi lazim o, wa ena mi rî bibu ders...

Mi ra zur, Humê ra raşt...

Vatox: Mehmet Dargın

13.YEW ŞONE

Yaxma götür, çoxma götür

Dere tepe Hemza Pale

Kekî mi, birê cîzmê

Purtî kuzî, pırçî pisîng...

Yew merdim benu tim xu rî şonetî kenu, yew zî dayîya yî wa pîr esta. En merdim tim pêsi xu gênu şino bîn koşka Paşê, benu aya lâ ser di aw donu ci û zela xu zî gênu uja di cenenu. Kêynê Paşê rocek qerwaşa xu ra vona:

- Şo, venî ay şonî wa bêru. Qerwaş şina şonê gêna yena. Kêyne Paşê ti ra vona:

- Ez xu rî to mare kena! Şone benu şaş, vonu:

- Ez yew şonewa, nîm pîze mirda, yew pîre dîye mi esta, serîya pırçî pisîngonu, bînî ya purtî kuzonu, yew qulik bonî ma estu ma zor bîn yî di ‘emir xu vîyarnênî. Ti kêyne paşewa, çîyo ti borî ho to verdi, çîyo ke ti nêwerî ho to pêdi. Kêyne Paşê vona:

- Nê, çîk nêbenu, ez emş astoro kena hedre, mîyon şewid ti yêni, ma rêmênî en bajar ra şînî.

Şone şinu kîye dîye xu ra vonu hal mesela ênawa. Dîye yî vona:

- To rî kêyne Paşê çi lazima, ti he halî ma vînenî. Paşê şima depîşnenu sarê şima û pa aya mi tira kenu.

Şew dîyena kêynê Paşê vênena qerwaşa xu, di hebî kehelu zîn kena, hekwo erzena ser, hekwo yew zerd kenade, hekwo yew zî sîm kenade. Bayê şonê vinena-nêvinena şone nênu.

Aya roc di yew şonê yewna dew heywono benu ku ra çêrnenu û konura. Cinawur zî konu mîyan pesî, ay heywono ke wenu ayno ke kenu birîndar, welhasil çîk tede

nêverdenû. Şone wextêka wurzenu ek çi wurzwe. Vêrg çik nêverdo. Şone tersenu xuxu di vonu: ”Dewijî ek pê bihesî se mi kişenî, en holî ez en bajar ra birêmî şî. Şone remenu, ters ver şew gelek ca şino wunînu ek yew çila ha roşt kena, von emş şî bine uca di vindêrî serîsibe ez cexdê xu ra dewom kena. Şino nîzdî aya çila di xu kenu derg. Aya çila zî çile kêyne Paşêwa, ha bayê şonê beru birêmî. Kêyna wunîna ek yew merdim ho uca di derg kerde, vona:

-Êlî ti amê! Aw şone bînî zî nome yî Êlî yo. Şone vonu:

-Ê, ez ameyawa! Kêynê Paşê qerwaşa xu ra hers bena vona:

-Çîm to teqê, qey Êlî ameyo to mi ra nêvatu.

Qerwaş kena ra şina di hebî kehelo ana, yew Êlî nuşnena ci yew zî ya nuşnena ci û konî cexde. Şînî-şînî gelek ca şîn yew ca di hîn benu nîzdî serîsibê vinênî von ma bine konîra û astorî ma zî wa bînê biçerî. Vêr yew lâ di yênî war, kêyna wextek şina ver şonî wunîna rî yî ra ek çi bunî ti ra. Yew merdimeko sîyaqero, lêw yî yew ‘erd ra şinu yew zî hewa ra şinu, yew zincêk ha pa zê yew kuya, çîm yî zê çîmî heronî. Kêyna hers bena vona:

-Hero ti komî? Ti çitêyî?Wa vonu:

-Hal meselê mi ênawa. Ez şonê yewna dewa, verg kewt mîyan heywononî mi û ez dewijonî ver remawa, ez amîyawa bîn köşk mi va ez bine rahatîw to vena mi ez amîyawa to mi gurêt kewta cexde, wêş mi ra şî ay semed ra mi çik nêva, ez şimadir amêyawa. Kêyna vona:

-Emo-yemo, ez eka xu rî sekena, ez bi agêr se bayî mi ca di mi kişenu! Ez ha bine îtîya di kewna ra, şima zî astoro beren bi çernê.

Şone astoro gênu şinu vêr aw, wunînu ek mîyan aw di yew kerêk ha yêna roşt dona. Ca di dêst xu benu bîn aw aya kera vecenu û herzenu xu pistin. Kêyna wurzena vona:

- Ay zodê ma bîyar ma bo, ma konî cexde şînî hema cexdê ma zaf derg o. Zodê xu anê wenî û konî cexde şînî. Şînî resênî yew bajareko pîl, uca di yew xon di monênî. Aya şew ay xon di monênî serîsibe dîyenu kêyna vênena waar ay xonî û ay şonê mocnena ci ti ra vona:

-Ti în merdim benî sarê çimonî yi şonî û yew kate cilon en holon ra donî pera. Dest bena vêr munde xu ra kesê zerdo vecena çend hebo dona waar xonî. Waar xonî wext çim gênenû zerde keyf kenu û ay merdim gênu şinu. Waarî xonî merdimi benu sarê çimonyê şonu, erdîşe yî taşenu, cilon en holon ra donu pera û gênu yênu xoni. Kêyna paşê çim gînenû ci wunîna ek bine sarê çim yî virazyê, vona:

- Emir Humê sarê hurdî çimon mi ser, demek qısmetî mi dî zî en merdim est o. Waar xon ra vona:

- En bajar di mi rî yew bonêk zaf pîl û weş lazim o, ti eşkênî mi rî vînî? Çendêk xek yî depîşnenuse ez dona, mi rî pere yî muhîm nîyo. Waar xonî şino cîrî yew bonêke zaf weş êrnenu yenu vonu:

- Bonêk to mi ra waştib mi to rî êrnawu. Kêyna vona:

- Şo în merdim zî xudir bêr, tapu yî big în merdim ser û yew zî malê mi rî vîn big bêrenê. Şin tapu bonî geynî xu ser, yew zî malê vînenî genî yênî. Kêyna malê ra vona:

- Marê mi no merdim bibirn. Mala, marê yîn birnenu. Kêyna vona:

- Axê ena bajari kom u? Ez qayila ke yî vîn. Waar xonî vonu:

- Axê ena bajarî yew merdimek zaf xidaru, ço nêyafterênu şû yî het di kal biko. Kêyna vona:

- Şo suk di elmas û yakut biêrn, mêrdê mi zî biger şo axê het. Wa mêrdê mi şû zere û ti biagêr bê.

Waar xonî şino elmas û yakut êrnenu, kenu zêrê yew tasi nonu sêr yew sînî ra gênu yên kêyna hetî. Kêyna mêrdê xu ra vona:

-Ti ena sînî gênî şînî axê het, ti vonî ma yew bajarê ke dur ra amê en bajarî to û mi yew zî hedî ye şimarî ardi. Ti zobîna çik nêvonî yênî.

Sînî dona mêrdê, mêrdê ya wunînu ke çend hebî çî werdî he zere yew tas di, wa nêzon ke yakut û elmas çinayî çim yî çêrê în nêdîbî. Mîyanêk benu zere, ayno ti ra vecenu, aya kêra ke yî mîyan aw di dîbî zere ra vecenu anu erzenu zerê aya tasi. Şînî vêrî koşka axê, xizmikarê vêr bêr di nêverdênî yîn şî zere. Waar xonî vonu:

-Lîya lîya şîma qêy nêverdênî en merdim şû zere, axê rî yew çîko zaf muhîm ard û axâ zî ho bayê yî. Xizmikarî senî ena kal eşnawênî ca di bero kêni a. Xizmikar kewnu vêrnî û wa zî konu dim şîn vêr axê. Axê ra vonu:

- Ez yew merdime ka xerîba, ez amî yawa bajarî şîma û mi şîmarî zî yew hedîye ard. Sînî gênu vêr axê di nonuru û xatir wazen, vîcyenu tewer. Axê senî sînî ra aya qutî gênu kenu a çîm yî benî a, şaş benu vênenu vezî r vonu: "Ena çitawa ha zêrê ena qutî di?" Vezîr rî wunîyenu aya kêra ra çîm yî benî ha vonu:

- Ez hema newe ha êna yew çî vînena, ay merdimî biaçarni wa çendna hebî ena ra bîyaru ma koşka şîma di nonîru, herg ca benu roştî û merdimî herg co eşnawênî û derhek şîma di kal kêni. Axê xizmikaro kenu ra şînî verî kê yî di yî depîşnenî, cînî çîm gênena yîn vazdona, nêşkena yî ayno dest ra vecu, ay xizmikarî yî tepîya anî koşka axê. Axa vonu:

- Ti gêreka ena kêra ra mi rî ponc na hebî bîyarî, ti nêyarse ez sarê to kena tira. Wa vêng xu nêvecenu sarê xu şonutê û konu tewer. Xizmikaron ra yew şîn vêr axê ti ra vonu:

- Axêm axêm yew cînîya îin merdim esta ti vonî dê aşma, sarê îin merdimî vînker wa aya cînî zî şîma rî bimonu. Axe keyf kenu vonu: "Ay merdim ra vacênê wa ay kêron ra mi rî des hebo gêreka bîyaru. Şîn ti ra vonî: " Ti gêreka des hebo bîyarî nêxnê axa sarê to kenu tira." Wa vêng xu nêvecenu vonu: "Temom."

Cînî wunêna ek merdê ya ho yenu, sarê yî ho ver, mîl yî ho çot kerde, şîna hetî yî ra hal-xewalî yî persena wa vonu:

- Halî mesele mi enawa. Mi yew kêra vêr derî di dî, şok dênê mi şîma ra nimitibî. Şîma wextêk aya sînî da mi ez wunêyawa aynon ra mi va "îin çîyo werdîyo ez senî bena dona axê û mi herne yin di aya kêra berd da axê, axe zî mi ra vêrcû ponc hebî waştibî cu ra pê va ti gêreka mî rî des hebî bîyarî. La ti qet mereq meker, ez ek aşîna vêr derî, uca di zafî, ez dona arê hana dona ci.

Astor rî xu hanu zîn kenu nuşnenu ci şînu. Dormalê aya lâ di gêrenu nêgerenu çîk nêvînenû, lâ teqîp kenu von ez dê şî ena aw ha ça ra yena muheqeq vêr çîme ya di ez vînena. Aya lâ teqîp kenu gelêk ca şînu-şînu wunên ek aw ha bîn yew q ura zere yew kere ra vîcyena. Şîn vêr ay kere wunên ke ek yew maxarawa, ti ra şîn zere. Ek yew

honz ha viraşte, yew zî kêyna ha tede xu şona, kêyna pira ke hola ço von dê yew aşm ha uca di şok dona. Şin sêr cilon ya ra nuşenru von:

- Ti ya mi marê kena ya zî ez cilon to nêdona to? Ya vona:

- Emo-yemo ti mi ra çi ta wazênî, ez yew ejnewa, ti înonon ra yî, ma senî yewbîno gênî? Kena nêkena nêşkena xu yî dest ra bixelesnu, qawil kena vona:

- De pê xu mik û ay cilan mi bid ez dona xu ra. Wa pêniye xu kenu ya, wunînu ek o pê ho dekerde ay keron ra. Ya cilon xu dona xu ra yî ra persena:

- Ti komî, çara he yêni, ço çere nêafterenu bêru zerê ena maxara la ti amê, derdî to çinawu? Wa behsî xu kenu çir a amêyo ya ra vonu. Ya vona:

- De ti torê bîyar în keron ra deker bîg ber bid axê û kîyê xu mi ra vaci ho ça di ez şina uca, bayê to vinena hetanî ti bêrî. Wa torê xu kenu de ay keron ra gênu hetî kîyî ra şin xu-xu vonu”ez în keron ra ti ra berî kîyê di ronî, hela teng d ima rî benî lazim la aya kêyna xura mi xapit ya nêna midir, ez nêşkena ya dimukî, bacîna yewna bela yenu mi sarê ser.

Yenu vêr kêyî wunênu ek cînîya yî û aya ejne hê pencera di, tîq-tîqe yîna he wuyênî. Şaş benu yew het ra zî keyf kenu. Şin zere cînî tore tira gêna, des hebî kero vecena dona ci, ay bîno bena dona wera, derhek kî aya ejne di zî çik nêvona. Cînî ti ra vona:

- Îno bîg şo bid axê, wa hîn to ra fek veradu. Wa ay kero gênu şinu vêr axê don ci, axê û vezîr tore gênî kenî a, ek zerê torê di des hebî ay keron ra hê tede. Axa û vezîr yewna pîlon virazênî axa vonu:

- Ti gêreka mi rî yew gula kijkek bîyar, ez ya herzena zere yew qutî, ez wexte ke qutî ra vecîse ya gêreka sêr în bajarî bîgêru wexte ke berz qutîse wa bibu zê vêr. Êlî vêng xu nêkenu, en gure zî kawul kenu hetî kêyî ra şinu.

Şin kêye cînî û aya ejne ra vonu hal mesele mi no axê ênawa. Cînî ti ra hers bena vona:

- En çi bela to ardi ma ser, ma eka xu rî sekênî. Ejne vona:

- Ez eşkena êna yew gul bîyar la şima şênê mî rî yew berber bîyarenê, En wade di zî yew perde bocêne wa mi nêvînu, neştêr xu berzu gişte mi, ti ra yew çilk kona war ez aya çilk kena yew gul.

Yîn şîn ay gurêk ya vatî betuno anî ca. Berber neşter herzenu gişte ya, yew çilk kona war ya bacîna gişte xu nona aya çilk ra û aya çilk bena yew gul. Wa ca di aya gênu şinu hetî axê ra. Axa çim gênenû yî benu mat xu-xu vonu ”en newnê aya gule zî bîyarû.” Wunênu ek yew qutî kerd derg va:

- Ho mi to rî aya gule ke to waşt mi ardi. Yîn gênî şîn ser köşk. Axa senî qutî ra vecenu aya gul sêrî ay bajarî betu gêna û wextek depîşnenu bena zê vêr. Axa vezîr xu ra vonu:

- Ma çita waşt en şû ardi ma eka ra pê sekênî, ma sinî sarê în kênî vîn? Vezîr vonu:

- Wa şû ma rî yew gemiye ke viraz wa betuna en bajar dekude wa uncîna denêwu.

Şîn yî ra vonî: “Ti gereka ma rî ena hew yew gemî virazî.” Wa ena hew benu duşkul xu-xu vonu “Ez senî êna hew gemî virazena?” Şinu kêye yîn ra vonu hal mesela ena hew ênawa.

Ejne vona:

- Şima mereq mekerenê, şêne rakonê ez ya emş virazena. Yîn şîn konîra ejne vênena betuna ejno hana pêser vona:

- Emş ma gereka yew gemî viraz, şima mî rî yardım bikêne. Yîn betu yêni pêser aya şew yew gemî virazênî. Benî bîn bajarî di erzênî sêri rû(behre). Wa şinu vênenu axê. Axa xewer kenu betuna aya bajarî, yêni konî zere aya gemî şînî gelek ca gêrenî yêni vêr cayo ke ti ra berîwar. Vêrcû şarî aya bajarî ti ra yenu war, dor yêna axê, vezîr û qijonî yîn aya perî emir kena umbazonî xu rî yîn aya gemî genî teqle kenî axa, vezîr û pa qijonî xu konî mîyon rû tede fetesyênî.

Aw merdim ke şonebi benu axê ay bajarî û emir xu uca di vîyarnênî...

Vatox: Ahmet Yürekli

14.BİRAYÊ KORUJAXÎ

Yew axa û hîri bire bibî. În bire betu korujaxîb, bajarî Mexrîbandîb. Nîmo yewê în bajarî aya hîrib nîmo yew zî aya Kuruşon’ib. Roje ke bira pîl Mehmed wurzen ay hurd birayon xu ra vonu:

- Wurzênî we asparêne, ma şî sêd bik. Tengon-bengon heywonon xu giredonî wurzênî şînî hetî sêd ra. Şînî-şînî qefelyênî yew c adi yew nalik nuşênî ru. Wunênî ke ek yew merdim ho yenu, cilêke he peridayê zê cilonî feqîronî, sarê çim yê lêşînî, yenu benu nîzdî yîn Mexmed Axa yî şînasnenu. Von:

- En merdim Baba Dorêş o. Baba Dorêş yenu resen yîn vonu:

- Selamun aleykum! Beglero şîma çi îtîya di nuştî ru? Mehmed Axa wurzenu we, dest yî gênu von:

- Ma korujaxê Elikê Malikê Babeyî ma amê îtîya di xu rî sêd kênî. Baba Dorêş vonu.

- De Hun robin. Ez ê jî herim sere koniye û ez ê bikim behsa dinya û axîretê û îmanê. (Baba Dorêş vonu: “De hadê şîma wurzênê, ez zî vêr na çir di ronîştî û xu-xu dinya ra axîret ra û îmon ra behs bikî.”)

Baba Dorêş yin ra vonu:

- Gelê Begleron û Axayon! Benê ma şî serî ay yênî ez şîma ra çîk vona. Wurzênî we şînî sêr yênî Baba Dorêş vonu:

- Eyr roj rojê ‘erefaton o. . Bajarê şîma bajarê Muxrîbonu, nîmo yew aya şîma û nîmo yew zî aya Quruşon o. Wurzênê şêne kîye, feqî fuqarê mî yan ma di zî zaf o, qazono binene ser, vênêne betuna gele ay bajarî wa bî peser, no bidene ci. Wa vacî:

- Namê yi lacê comerdonu, payitaxtî Muxrîboni nêbenu bê ser û bê sermîyoni . Roj bîn hena bê îtîya, bele Huma yew zurîyetê ke bidi to. Mehmed axa în guro betuno hani ca, şînu hetî Baba Dorêş ra vonu:

- Ez xulamê we bînim. Bajarê muxrîbîyan bajarê ke pir giran e. Zurîyeta me û navê me bikî nava navê mera. (Ez kolê şîma bîyarî tîya. Muxrîbon bajarê ke zaf degerin o. Neslê ma û nomê ma biki bab’egîton ra.)

Uca di Dorêş Axa zî vonu:

- Qîze Mîrê Koçerona, koşke yîn ha serî behr di, legên yîn ho bînî behr di uca ra herg roj aw oncênî koşk şo kêynê yî vîn û dim ra şênê biwazênê. Wext şîma şî ya waşt hetanî axa nêvacî “şîma çi amê, gurê şîma çitayo?” şîma vêng xu mekênê. Şîn bîn koşk wunênî ek yew kêyna hame he aw honcena dîyar ço qamîş nêkenu bunû ti ra zê yew aşme ra şoq dona. Bînate ra çend roj verênî, şînî koşka axê semed ke kêyne yî biwazî. Şîn koşk bînate ra çend roj vêrênî roja hîrin di hema axa gurê yîn perseno:

- Xêyr ra la şima çi amê, dê mi ra gurê xu vacêne? Yîn vonî hal hewalî ma enawa “ma amê kêynê to wazenî”, axa kêynê xu doni ci yîn vonî:

- Ti kalu m ara çina wazênî? Wa vonu:

- Ez kalu nêwazena. New roj new şewi di vêwe nonî ru. New aşmi û new roj yîn qedîyenî yîn îr yew laj benu. Nome nênonî en laj ra bêenate ra çend ser vêrênî roje ke şarî ay bajarî kîyê yî di yenu pêser vonî:

- Yi qey nome nênonî en xul ra. Wa vonu:

- Nê, ez nome nênona îr hul ra! Hen di wunênî ber benu a, yew merdim ti ra ami zere va:

- Nomê yî Şayê Ecemo! Û benu vîni şinu. Beynate ra çend sêr vêrênî, laj benu pîl benu yew xort, çend qerwaş tim he dormalê yî di yî rî xizmet kêni.

Şewêk ho wadê xu di rakote, wunînu ke dês ra yew hucuma vêcîya amê zere, wa heyo wurzenu we ya bena vîni. Benu suwa serîsibe şinu destmaj wunênu ke yew giştone ho gişt di. En giştone monenu giştone Sebê Hecî. Şin hetî bayi ra vonu:

- Bawo, ena Sebê Hecî koma? Bayi vonu:

- Wule lawêm ez vona dê ena aşik û poşêwa. Şino hetî dayi ra vonu:

- Dayê ena Sebê Hecî aşika yo poşêwa? Ya vona:

- Lawêm ez vona dê asil ya holu. Çerx donu, natî weta di vazdonu. Şin zere ra yew astor anu, tengo bengo yî gire donu. Yênu von:

- Bawo ez ha şina. Bayi vonu:

- Ho ho lacêm, ti xêyr şî silometi nêyî! Dayî vona:

- Aya çi zot to da yî rî! Lawêm îşalla ti xêyr şî silomet bî. Wa konu rayêr şino. Wunênu ek yew pes ho vênî di yew şone ho tedir ‘engale yî ha peru daye, tengî bengî yî he şedînayê. Resenu ci vonu:

- Şone, mi rî yew kavirê ke hol bîya rî. Şone şin ci rî yew kavirê ke hol anu. Wa zî vecenu çend xebî zerdo doni ci û von:

- Mi rî îr kavir rî bibirn! Wa ci rî birnenu, goştî donu şonê poste xu rî genu kon cexde. Şinu vêr berî Mîrê ‘Erebî Koçero. Ek ya ha zere di, dormalê ya ho dekerde qerwaşo ço nêşkenû ya resu. Paşa zî yew kela viraşta serî bîn ya nêaşîyenu.

Wa sino benu misafir yew pîr. Astorî xu zî benu yew ca di giredonu ço nêvînenû. Pîr ra von:

- Pîre en bajari di çi esto, çi çîno? Ya vona hal mesela ênawa:
- Paşe yew kela viraşt, ser bîn ya nêasiyeno kêyna ha tede ço çere nêşkenu rî ya vîno. Wa von:
- Pîre şo mi rî yew xılmas viraz bîyar, ez en giştone erzena ci, ber bi di ci. Pîre vona:
- Emo yemo nêverdênî çew dormalê aya keke ra veru, ez senî pe în hal xu eşkena biresê aya kêyna. Pîre kena nêkena nêşkenu yî û xılmas hana wa giştone xu erzenu de ya gêna şina. Şina vêr kela ek xizmikar he vêr bêr di, xu xu vona ez eka senî xu erzena zere. Yew boxça gire dona erzena xu paştî û şina fekî bêr vona:
- Xu bidênê kişt, kêynê axê mi ra cilî waştî ez bena dona ci. Ya senî êna vona ca di qerwaştî xu fêk bêr ra donî kişt vonî:
- Ca di şo zere wa en qerwaştî zî to beru vêr kêyne axê. Şinî zere, pîre şina vêr kêyna kêyna vona:
- Pîre rişkin ti çi amêya vêrî mi weta şoto mi zî etekna. Ya vecena xılmas vona ti qê xatirî dayîye xu ti yew kuçik bidî ta. Ya senî kale dayî kena kêyna bena nerm, kuçik gêna senî tadona xili wunêna ek giştone ya ti ra vêcyenu. Pîre ra persena în giştone xu, pîr yarî halî hewalî giştone vona.

Sebê Hecî û Mehmed axa yêni yew ca û binate ra çend rojî vereni yew vewe zî nonî ru. Betuna mîleta ey bajarî anî pêser hewt rojî hewt şew lêno nonî ser vewe kênî û ‘emir xu vîyarnênî...

Vatox: Zeki Özden

15.YEW BAYÎ Û HÎRI LACÎ

Cêk benu cêk nêbenu. Yew bayî û hîri lacî yî benî. Bayî hîri heme lajonî xu anu yew ca vonu:

- Lawêm, ek ez merdase şima herg yo yew şew yêni kebra mi, mi ser newet gênî. Çend rojî binate ra şinî û bayî mireno. Laj kij bironî xu ra vonu:
- Bayî ma mêrd, yî ma rî vesîyet kerdib, de bêrenê maşi mezêlê yî ser hîri roj newt depîş. Birê vonî:

-Bayî ma merd şî, ma yêni mezêl yî serd newt genî qe çite la ma bî gêj ma şin mezêl yî ser di newet gênî. Bira qij wunînu ek yîn ra ço nênu. Şew dîyena tifing û kalmê xu gênu şin sêr mezêl yew çal kenenu û konu çal bine puş vaşî erzenu xu ser tede vinenu.

Şew dîyena wunînu ek yew merdim ho yenu, ho astorê sîya nuşte, yew şoka û cilî sîya he peradayê. Yen resenu mezêl vonu.

- En mezêl waar yî estu yo çînu? Lajê qij vonu:

- La ek en mezêl bêwaarû se ez çî ha serd vinertê? Cadi kalmê xu donu merdime sare rî û sarê yî pernenu. Cilonî yî û astorî yî gênu benu cêk di nimnenu. Benu roji bîn hena bironî xu ra vonu:

- De bêrênê ma şî mezêlê bayî xu ser newet bigêr. Yîn vonî:

- La bayî ma gêju, ti zî gêjî la ma bî gêj ma yêni serî mezêl di newet gênî. Benu roj bîn huncîna wurzenu, cilonê xu donu xu ra nuşenu astorî xu şinu. Xu erzenu bîn vaşî wunînu ek yew merdim ho astorê sîrî nuşte, cilî sîrî û şokawa sîrî he peradayê. Yenu resenu yî, ti ra vonu:

- Heey! Ena kebir warî ya est o yo çînu? Wa vonu:

- Heey! Ena qebir warî ya est o yo çînu? Wa vonu: Benu roj bîn, şin hetî bironî xu ra yîn ra vonu:

- Emş şewa peyîna, şima zî bîrê ma emş şî mezêlî bayî xu bipawî. Yîn vonî:

- Ti gêjî, bayî ma zî gêjîb la ma gêjî, ma şin kebir ser newet gênî! Ben roj bîn huncîna wurzenwe şin kebr ra bayî pawenu. Benu şew wunînu ek yew merdim ame, astor yî sipî, şoke û cilî yî zî sipêyî, hame resa yî va:

- Heey! Ena kebir warî ya est o yo çînu? Wa vonu:

- La ek en mezêl bêwaarû se ez çî ha ser di vinertê? Cadi kalmê xu donu merdime sare rî û sarê yî pernenu. Cilonî yî û astorî yî gênu benu cêk di nimnenu.

Bîrate ra çend rojî vêrenî, laj kij von:

- Delala Dorêş amîyawa wevêr aw hîri hebî kênê ya he uca di, kom xu rî resa ci aynon ra yew gênu. Birê yî ca di şin astoron xu anî, benî asparî, ay astor bîn zî benî nimnênî. Laj kij şin zere von ez ay astor xu bîn bîg bûkî yîn dim. Şin axor ek astor uja di çînu. Hera xu anu palon kenu nuşenu ci kon yîn dim. Yîn çim gînenî yî vonî:

- Ena hera karmijin to çi gurêta ti kewt ma dim. Ti ma dim mêy t oma kê rezil. Nêverdênî wa yîndir şû. Wa ca dî gêrenu a, şin aw astor sîya ke nimitib ay vecenu, cilon ay merdim ke giştib donu xu ra. Perenu şin nîzdî aw ek kêne he wuvêr aw di, bire yî û devijî amê pêser neşkênî aw ra wuverûk. Wa ca di astor xu gênu kon mîyon aw, aw ra kon wever aya kêna pîl gên şinu. Ay betu pera mat bêni wunênî yî ra. Şon dîyenu bire yî yêni kêye wa ti ra mexsus persenu von:

- Kêynê he çadi, şima ardî. Yîn vonî:

- Lo lo lo! Yew suwar ami aw ra koti wuver aya kêna pîl gurêt pera şî, şew dîya ma wurîşt amê, dê ma suwa şî, ma eşkêse aynon ra yew bîg. Benu roj bîn yîn kon cexde laj kij zî yênu von:

- Êz xu rî şimadir yêna. Yîn vonî:

- Ti pê ena hera karmijin yên! Weta şo, ti ma mîyonî şar di kêni rezil. Yîn şînî vêr aw. Wa ca di gêrenu a, şin ay astor sûri ke nimitib ay vecenu, cilon ay merdim ke giştib donu xu ra. Perenu şin nîzdî aw ek kêne he wuvêr aw di, bire yî û devijî amê pêser neşkênî aw ra wuverûk. Wa ca di astor xu gênu kon mîyon aw, aw ra kon wever aya kêna mîyanîn gênu şinu. Ay betu pê ra mat bêni wunênî yî ra. Şon dîyenu bire yî yêni kêye wa ti ra mexsus persenu von:

- Kêynê he ça di, şima ardî. Yîn vonî:

- Lo lo lo! Ma çi dî, çi nêdî ket mepers! Yew suwar ami aw ra koti wuver aya kêna mîyanîn gurêt pera şî, şew dîya ma wurîşt amê, dê ma suwa şî, ma eşkêse aya kêyna kij bîg. Benu roj bîn yîn kon cexde laj kij zî yênu von:

- Dê mi zî ena hew xudir berên. Ez çik nêkena, ez xu rî yena wunîna aya kêyna ra. Mi xuyo pa şima rî zode kerdu de, ma pîya wênî. Yîn vonî:

- Ti pê ena hera karmijin yên! Weta şo, ti ma mîyonî şar di kêni rezil.

Yîn şînî vêr aw. Wa ca di gêrenu a, şin ay astor sipî ke nimitib ay vecenu, cilon ay merdim ke giştib donu xu ra. Perenu şin nîzdî aw ek kêna ha wuvêr aw di, bire yî û devijî amê pêser neşkênî aw ra wuverûk. Wa ca di astor xu gênu kon mîyon aw, aw ra kon wever aya kêna kij gên şinu. Ay betu pê ra mat bêni wunênî yî ra. Şon dîyenu bire yî yêni kêye wa ti ra mexsus persenu von:

- Kêyna ha ça di, şima nêarda. Yîn vonî:

- Lo lo lo! Ma çi dî, çi nêdî ket mepers! Yew suwar ami aw ra koti wuver aya kêyna kij gurêt pera şî, şew dîya ma wurîşt amê. Laj kij uca di von:

- Hal mesela ênawa, ay kêynê mi ardî, ek şîma akil vinêrse, xewera mi bikêrse ez aynon ra yew dona şîma. Yîn uca di benîşaş von en hopê ma yarî kenu, ti ra îno nêkênî. Wa şînu ay kêyno anu, yîn ra von:

- Ena kêyna pîl û en astor sîya ena bire pîlî; ena kêyna mîyanîn û astor sûri aya bire mîyanîna, ena kêyna kij û astor sipî ena mi wa. Birê yî vonî:

- Hay lo lo! To kêyna holi xu rî gurêta, ay xirawî dê ma, mat o kişênî û aya zî xu rî gêni. Yîn sinî xar benî yî, wa c adi kalmê xu vecenu ay hurdî biron xu zî kişenu...

Mi uca di war di verda, ez amîyawa

Mi yew torê xelaw gurêtî mi va ez torî yew kuçik bîyarî

Ez amîyawa haja kutîk lawê mi

Mi torê helaw eşt yîn ver û mi wardi verda ez amîyawa

Vatox: Vahiye Ataş

16. MESELÊ, HER, KUTÎK, PÎSÎNG Û DÎKI

Wahar în heywono, yîn kîye ra fetelnenu, kenu tewer. O yîn zî tewer ra yo bîno vînenî, benî umbaz yew bîno. O,şîn yo cayo yawone xû rî kenî mesken.

Yo dew dî yo her û yo mîyerik benî, mîyerik tamum kar û gurê xu pe în her kenu. En her hîn bîyo extîyar, nêşkenu baro boncu. Hîn kar û gurê ra kotu. Aye ra wahar yî ena ser zî pe în her kar û gurê xu kenu. Kuelon xu îz zimiston zî pe yî uncenu. Her xu unu, palune yî Ser ra nun ru, yo lape vaşî erzenu ver o şînu zeri.

Mîyerik qijon xu ra vun: Ler! Eni her ma hîn bîyu extîyar o hîn nêşkenu ma rî kar guri bikiru. Aye ra ez vuna ma inî her bifetîln waxur şîyeru. Serne ma yo her con genî o ma pe kar gure xu kenî. Qij mîyerîk bayî xu ra vunî, ti senî vunî ma îna kenî.

Waxtun ke yî zeri di îna qal kenî her zî ho verî pencera di vaş wenu. Vengî qisakerdiş yîn şinu herî. Her unîyenu ini dehkere yîn ho yî ser vacîyenu. Her zere xu kenu tengi û hesir meğilfenî çimu. Hin xu kenu tengi piron vaşî xu fek di cawenu, sekenu nêkenu nêşinu war. În qerar mîyerîk ser qij î wurzenî, her verî bêr ra fetelnenî.

Her qerqelîyenu kuenu yo cehde şinu. Her xelîk şinu unîyenu yo kutîkî mîl xu vistu xu ver ho qerqelîyayî qerqelîyayî vernîye yî di şinu. Her rasenu yî, ti ra persenu:

- Bira! De vinder, tu çi îna me'de xu kerd tengi û tu sare xu vist xu ver, ti îna he sera şînî. Kutik herî ra vunu:

- Hal mesele mi înawa, ez ina dew di qijiye xu ra heton inî serron ha unîyena dewar yo kîyê. Mi tim dewar yîn berdîye çarnenî ardîyen, heton eka binate mino kîyê di tawe nêvecîya. Kê ki ez ver pesî di kota ra, çend hebî heywun tera bîy vînî, elm mi pe ser nêşi, waxton ke mi dewar ard kîye, wahar dewar, dewar xu umarit qijon xu ra va:

- Çend hebî heywonî ma kemî! Deme ke cinawurî heywonî kutîkî ver ra berdî. Îni kutîkî ma bîyu extîyar, hîn nîşkenu pesî ma bipawu. Deme ke verî pesî di kot ra, cinawur omo kot munî pesî, aye ra ma hîn bifetiln wahîn şîyeru. Ma serne xur yo kutik con vînenî wa pesî ma rî wahartî bikeru. Qijon wahar kîyê zî va:

- Temum, û ca di alzîye keru pêra na mi dima ez kerri kerda fetilnawa. Ez fek înzimistonî di îke sera şina. Kar înzînsunu înawo, duestatîye yîn ha karî yînî seri. Waxtuno ke ez umnonî unîyen dewarî gueşto mast dênê mi, kotên zimisto yo letê nonî çikuelî eştîn mi ver, îke zî ez fetilnawa. Ez îke bîya toş ez ha xiyalon şina. Ez nêzuna ez ha sera şina, ez îke şîyer kumca? De ti mi ra vaj, ez nêyezuna e sekîrî. Herî kutîk ra vunu :

- La meselê mi zî ze aye tuya, ay ra ma yobînî di umbazî bikir. ma şî cek xurî yo ca vîn sarê xu defîn, heta wesar bîyeru. Kutik zî vunu:

- Tamum, wa zê to bi, ma îna bikir.

Wirdîz kuen cehdi binek şîn unîyenî yo pisîng ha yîna ver şina, o sarê xu vistu xu ver ha şina, her o kutik lingonî xu kenî berz şîn resenî pisîng, pisîng ra vunî:

- Sebîyo tu? Qey ti îna qerqilyena ti ha sera şina? Pisîng vuna:

- Halî meselê mi eno. Îna dewi di ez kijîbîya. Wahar yo kîye aya kijîye mi di ez dadîra qerifnawa berda kîyê xu, o waxt ez hol kerda weyî. Werdiş mi şit û mast û leme mastîbî. Sebeb in hol weyîkerdişî mi o kîye di wextunîg ez berda zaf merrê bibî. În wahar kîye çî erzak ardîen kîye merro o erzak werdînê û kerdîn vila. Bênete di xelik zamun nêşi mi pîyorê ay merro qêdna. Mi yî pîyor tepîşt, kiştî, qedyayîşî merun ra pê bênete mino kîyê bi xirawî, nun mi birya en kîye di. O het kijunî en kîyê ra mi her ruej kuayîş werdêne. O mi sêrcilonî xu ra fetilna ez şînê merek di kotîne ra. En penî di ez kîye ra eşta tewer, mi zî sarê xu guretu ez ha şina. Ez nêzuna ez ha sera şina, en fekî zimistuni di. Huma mîr yo berî xeyr akeru.

Kutik pişîngmra vunu:

- Mê qerqêlî, çî ke umo tu sarîser umo ma zî sarî ser. Bîye ti zî umbazî mabi. Ma şî xuer yo ca cakir, heta en zimiston ma ser ra vîyeru şîyeru. Wisar bîyor, o waxt Huma ma rî pîlo. Ma o waxt xurî yo çari vînênî. Pisîng vuna:

- Temum. Ez zî bena umbazî şima.

Hîri heme pîya kuen cehdi. Tikê şîn unîyenî çîk ho yin dima veng donu û ho vazdonu. Binêk ‘edilyenî. O çî durî ra yenu benu nîzdî, unîyenî ek yo dîku. Dîk vazdonu yênu vêr yîn di vindenu. Her dîk ra vunu :

- Sebi tu? Ti qey îna hewar kenî û vazdonî? Dîk vun:

- Gelfî cumêrdo, ez hewar nêker û nêvazdî wa komi vazdu. Aya ke umeya sarê mi ser hetonî êyr nêumeya sarê çoyî ser. Her dîk ra vunu:

- Çî umo tu sarî ser? Sebîyo hela meselêxu vaj, ma gueştarî bikir. Dîk vun:

- Hal û meselê mi înawa. Ez û bironî xu yo zî bayî xu, ma pîya ena dew di yo kîyedîb. O zerrê kîye di ma û wahar kîye ma şenîb. Kê ke yo meymanî îna kîyê umenê, yo bire mi benê vîn, ma derheqî yî di hunêne yo xeber nêguretêne. Mino ey biron xuwo bînon zî ma vatêne qey ma ra zî yo ten temsîlen gênî zeri. Wexton ke o misafir bîyamên biron mi ra yo ten guretîne zeri. Ma zî en herekêt yîn, ma xu ra yo temsîlcî hesebnêne. Wexton ke misafir şîne ma onêne kinc ay bire ma he îna zerona. Kijonî kîye ay kincî eştîyene tewer. Ma zî nêzonêne ena çî meselawa, wexton ke ma ome resê êyr ez têna menda. Êyr hunca yo misafir ame kîye. Huma zon ke zerrê mi

ra îna vîyertîne. Mi vatîne eka qijî yenî mi de'wet kenî zeri. En semed ra mi hezirlixe xu dîyêne. Ez bîn pajê wadidîb. Ez unîyawa wahar kîyê ho vênenu qijonî xu ra vun:

- În duestî ma zaf merdimê pîlê. Şêrenê û dîk ma tepîşnen bîyarên ma cîr sare bibirn. Wextone ke îna va vêng yî ami mi gueşo, toq da mi sariru hîş mi sari ra şî. Mi xu ver va:

- Demek heto eyr bire mi peyru îna şî. O wext destî lîng mi miver qereffîye. Leşe mi bî giron mi va qey dunya pîyoru qeldîya kifton mi ser. Aya hel hîşe mi omî mi sari. Huma yo qiwet da mi ca di mi lîng xu dê wera, heto mi ra omî mi vazda. Ez o vazdayiş ra cehde di raştî şima omîya. Ena felek ke omîya mi sare hetona eka nêomîya melî sari.

Wexton ke dîk îna qalon xu qedînenû aya hel çoy ra veng nêvîcyenu. Ço sofî xu nêkenû. Bînatira binek wext vîyerenû. Her sare xu kenu berz vonu:

- Ti zî birê mayî, qedêre ma pîyerun 'eynîwu, çi ke omo tu sari omo ma pîyerun sarî ser. O semed ra zaf me qehrî. Ti nêmerdî, ti xelesîye aya tu rî besa. Vernîye ma zimistonu. Eyru siwa vor varena ay semed ra gurê mayo 'ewulî ma destî xu lez depîşn xu rî yo ca vîn sarê xu defîn. Cuwa pe ma sekên nêkênî ma o wext kararî xu dunî. Pisîng vuna:

- Bira her raşta vunu. Gera ma destö xu lez depîş. Ma xurî yo ca pedakir cua pe ma nuşenî ru ma sekênî senêkenî o waxt ma qerar dunî ci. Kutik zî vunu:

- Tamum ma îna bikir, rêk holî zî enawa. Ena qale xu kenî yo, kun cehdi, xelik cehdi şînî unîyên yo darîston pîl ho vernîye yînid. Şînî ver îna darîstonî. Dîk vunu:

- Şima gueştarîye mi kenî, bîyere ma en cehdi ra vejî ma vêr xu bid mîyon îna darîston. En cehde ser wa çö ma nêvînu.

Umbazî yî en xiyale dîkî kawilkenî o vernîye xu dunî mîn darîstonî. Mîyon îna darîstonîd xelik şînî unîyenî yo ca di yo dumon barî ho benu berz. Her umbazunî xura vunu:

- Ma şî nîzdîye yî de ma bunî en çi dumonu. Pîyer pîya kuen cehdi şîn nîzdîye dumonî, unîyen mîn darîstonî di yo wek di yo bonî tena estu. O dumo en bon ra vecîyenu. Hedî hedî şîn nîzdîye bonî xu- xu vunî :

- Gello kum ho en bon di cuyenu! Kutik vonu:

- Şima vinderên ez bi lawî. Ço îta est vejîyenu tîver şima zî ca di a hel di xu binimnêne. Dîk vun:
- Îna nêbenu. En holî ayawa ma xu binimni, şî verî luejin bonî zerîra. Pisîng vuna:
- Şima vindêne ez şina vêr berîd mîyawena kom o kîye di estu yenu mi gênu zeri o wext ez unîyena kom ho zerido ez yena şima ra vona. Her vonu:
- Îna nêbena, ek uca ço bîvu hesyênu xu, xevere dîk kot mi sari. Ma îna bikir.
Ca pîyer pîya şîn vêr lujin onîenî lujin zaf berza, vun ma seki, zere di zî vêngî însone ho yenu. Dîk vun :
- Ek şima gueştarîye mi kenî ma îna yo pîlon run. Wa her bin di vînderu kutik serî paştîya herî û wa pisîng zî vêcû ser paştîya kutîk. O ez vejîyena ser paştîe pisîng û wext ez resena verî luejin ez uca ra unîyena zerri çî ho zere di ez şima ra vuna. Ay bînî zî vunî:
- Ena pîlone tu kot ma sari. Ma ca di îna bikir. Ca di otîr kenî dîk vejîyenu lewu onînu zere qeyrenu vonu:
- În bo yo wadi pîlu, yo ber ho hetî ‘eywon ra yenu in zeri. Zere în wadî di yo pixerî esta. O ena pixerî verd di hîri seydarî he runîşte. Tifîng yîn zî he ver di runayî. Pixerî zî ha vêşena. Her dîk ra vonu:
- Ca di bê war, wa ço tu nêvînu. Dîk yenu war vonu:
- Ma ca di yo pîlon runi. În seydarî wahar în kîye nê. Ay ra ma yîn îtîya ra bifeteln wa îta ra şîyerî o wext bon ma rî monenu. Ma hîn xu rî en zimiston eşkîyenî tedi bicuyî. Ca di pîyeru kuenî xeyalo ser. Dîk vonu:
- Ma senî yo pîlon run? Her vonu:
- Bo ma sekenî? Ez kişte berî di vindena, kutik wa bîn merdwoni di vînderu, pisîng wa pe aya dari di xu binimnu. Ma hone vejîyenî pîser wa dîk vêr luejin di veng veju, wa biperu şû wet di gilî yo dar ra nuşû. O wext yî vonî:
- Ma şî en dîkî bikiş. O wext ma ca di cey xu gên. Yîn waxto ber kerd a vecîye tîver ez yo paskul dona peru wa merdwon ra bi peru bîku bîn merdwon. Kom ke lêr bi ami aw bi, wa kutik pêra gaz perudu. Wu o wext vazdonu vonu:
- Ez şîyerî sêr ina dar ri ez xu bixelesnî. Wexton ke wu şî dar ra wa pisîng xu berzu yî ri wa rî yî penciku. Wa dîk ke zî o wet ra “halla, halla” bi kerru. Wa vacu:
- Şima home xu sînenî mi rî tepîşenê heto ez ciresî. O wext wa wonu:

- Heywax mi rî! Ez xu lez înon dest ra bi xelêsnî î n mi kişenî. Yî wexton ke remê şî her çî yîn, ma rî monenu.

Peyra yîn vatê xu kenî yo. Yenî pêyseri. Dîk vêcyenu ver luejin. Sot donu xuri. Wexton ke yî hesîyenî dîk, dîk ca di peron şinu gîl dara wetîn. Seydarî dîk vînenî vonî:

- De bonî gure Home ra ma ehendi gêre ma qê kişîş çîk nêdî. Bo îka zî seyd ma ard di verî lingun ma. Adir rî ma zî ho wekerde. Ma cadi î n bikiş bîyar xurî poj û buweri.

Seydarî cadi dîyên tîfingonî xu ra vazdonî tever. Wexton ke yîn tê dima vêjênî tewer her cadi yo paskul donu peru erzenu o bi. Tîfingî yî yo heta şinu, wu yo heta şinu. Kutik pêra gaz donu peru merdim vazdonu vonu:

- Ez xu bi xelêsnî ez şêrî ina dar. Wexton ke şinu xu erzenu dar pisîng pê dar ra xu erzena, rî yî penc kena. Merik onînu wet ra yo veng ho yenu vonu:

- Şima Homayî xu sînenî mi rî ay tepîşenê heto ez ciresî. Merik ters ver ver xu donu mîyon daronur, remenu şinu. Ay bî nî zî dima remenî. Dîk sêr gilê dar ra onîyenu vonu:

- Hîn ço nêmendî. Ma hîn eşkîyenî şî zeri.

Pîyeru pîya tîfingonî yîn zî donî arî gênî şî nî zeri. Onîyenî îta yo wado vunî:

- Îta cara qey mawo. Eke ma rî yo çî monenu. Ma gêreka îtîyer hol wahartî bikeri. Her kutîk ra vonu:

- Ti raşta vunî, ma gêreka îtîyer hol wahartî bikir. Dîk vunu:

- Vatîşî şima raştaw. La gêra ma gurê xu bar biker, wa herkes bizunu sekeru. Cura ver mi aya dew di mallatîye kerdêne ayra wet ez tawê nêzuna o zenaat mi çî nîyu ayra gera gurê herkês bellîbu. Her vunu:

- Dîk raşta vunu. Pisîng zî vuna:

- Gure zerrê kîye mîrî, en het bare mina. Kutik vunu:

- Pawitîş kîye zî bare mino. Dîk vunu:

- Xebere waxtun dayîş zî barê mina. Her vunu:

- La şima mi rî tawa nêverda. Yo reîsîye pedi mend aya zî ez gêna xu ser, en heta zî gurê ma benu tamum. Gurê herkês belu kenî û nişenî ru. Zimistonî rî yo pîlon virazên. Her vunu:
- Bîyerên, runişên ma seke ri ma en zimiston rî senî yo tedarîk xu bivîn, xiyale xu vajen. Dîk vunu:
- Werdîş ma her yo yo qêydo, gêra ma îna yo çî bivîn ma pîyor tera îstîfadi vîn. Pisîng vuna:
- Eg ma xelli bîyar ma pîyor tera îstîfadi vînenî. Hebonî xelli dîk wenu, simer yî her wenu, o ma hebonî yî benî tonenî anî o waxt ez ay ardo aliwnena pojena kena non, non yî ez wena, ma no awki di kêni pedi, benu lêp ay zî ma dunî kutîk. Reîs vunu:
- Ena hola ma cadi dest pê gurîk, ma xelli senî peyda kenî, ina mi rî xiyala. Kutik vunu:
- Ez û pisîng ma hem kîyê xu pawenî hem zî mîyon în darun ra kuelîyon xu yo zimistonî donî arê. O şima zî şîyerên cêk ra xelli peyda kerenê bîyarêne. Her vunu:
- Ma şî ça ra bîya? Dîk vunu:
- Ti aya mîrî verdi, ma şîn xewetîyenî şima bunêne gure xu. Her vunu:
- Temum, ma sêrsiwê şefeq di cadi wurzênwe, herkes unîyenu gurê xu.

Sersiwê wurzenî, her û dîk bine cehdi şîni unîyen mîyon darîston ra yo veng yenu. Hetî vênga şîni dîk her ra vunu :

- Êna asîyênu ke ma rî gure vêjîya. Ti îtîya di vinder ez şîyer bunî o vêngê çiteyo. Ti mey ek çîko xerîw virazîya ez eşkena biremî. Her vunu:
- Tamum, la eg çî gure bibu pazartîye xu hol biker. Dîk vunu:
- Ti aya mi rî verdi, dun ra şînu hêt vênga. Benu nîzdî unîyenu yo merik extîyar ho mîyonî daristonî di kuelîyo birnenu. Şînu vêr mîyerîk tira vunu:
- Tuer qiwetiwu to în kuelî birne hemaltîye yîn ek ti zî wazenî ez bikerî, ehtîyacîye mino xebat esta. Extîyar ti ra vunu:
- La qe nêbenu ez duna tu, la ti qê ena hemaltî mi ra çita wazenî? Yo zî ti înon senî oncenî? Ti pe aya nequre xu uncenî? Merdim pe dîkî xergeli kenu o xu-xu ra vunu:
- Dîk senî kuelîyo uncenu. Dîk vunu:
- O gurê mino tuer lazim nîyu, eg ti hîri telîs xelliwo yo xerarê simêr dunî mi, ez tuer în kuelîyonî tu kirişena. Extîyar vunu:

- Tu zaf waşt, bo dew nîzdîya. Dîk û mêrik yo bîn weta benî, nata anî di telîs xelli û yo xerara simer di yênpîya. Dîk cadi şinu herî gênu yenu, merik waxtun ke çim ginenu her rî şaş munenu. Vunu :
- Tu xu rî dî, dîkî sekerd. Dîk merîk ra vunu :
- De bîye ma barik. Dîk û merik kuelfîyo bar kêrî, merik verî kuelfîyon di vindenu dîk kuelfîyo benu vêr berî merîk di kenu ru o yenu. Waxton ke dîk pa bara dun ra merik vera kuelfîyo anu kenu ser. Dîk û her kuelfîyo uncenî nêncenî kuelfî nîqedyenî. Her dîk ra vunu:
- Lîa lîa în merik ti xapîne. Ma yo lode kuelfîyo arda o hema zî he mendê. Mi tu ra va bazartîye xu hol biker, o merdim extîyar hetan îke zaf çî dîyu, yî sari ra zaf çî vîyertu tu xapînenu tu gueştariye mi nêkerd. Dîk vunu:
- Ti viner ma eka şîn yî het. Şîni cê mîyerîkî, dîk merîk ra vunu:
- Ya merdim ena çî meslawa tu arda ma sari? Tay mendu ma pîyore î daristonî bonc, ma oncenî nêncenî huncî lode kuelfîyo zê xuwa. Nîyo zi ke ma şîn ti badî ma kulîyo kenî seri. Extîyar cewab dunu:
- La mi o waxt tu ra va, bo îng he asîyenî, ayî ke he ardid, o ayî ke he pay ra ma bazartîye xu ayîn ser kerda. Dîk vunu :
- Ya merdim! Ayî ke he payser ma ayînîr tawe nêva, ayî ke he pîsernaye ayin ser ma bazartîye xu kerd. Merik vunu:
- Şîma zunî. Dîk û her unîyenî yobînon ra vunî ma sek? Ma ehend zehmet dî ma îke ca verd nêbenu aya xewate ma zî bîle sew şîna. Holî ayawa yo çend barî mendî ma ayinî zî bikirişn o heq xu bîyer şî. Dîk merik ra vunu:
- Bo î kuelfîyo he pîser eştê ma înonî zî kirişnenî heq ma yen ca. Hîn kuelfîyo ser mek. Extîyar vun:
- Belê de buncênê. Dîk û her kuelfîyo uncen o cadi merîk ra xelle xu genî, şîni arîye. Merîk ra vunî simer xu zî ma bacû yenî gênî. Xelli benî arî, arwoncîra vunî:
- Ma ume ma wazenî en xellê xu ardonik, ti qe î ma ra çîwazenî? Arwoncî vunu:
- Heq ver ra î ardon mi bikirişnenî ena dew. Dîk vunu:
- Benu, her dîk ra vunu:
- Şu zerri baro hol biumar, wa enî zi ze ay bînî ma nêxapînu. Dîk şinu zerri baron umarenu, herine her yo barî ra yo gering nequr dunu linguî xur, vejîyenu teber yenu herîra vunu:

- Barî ke he zere di lîng o yo giştê. Her unîyenu lingonî dîk ra giştônî yî umarenu her yo linge dîk di hîri giştî asiyenî. Xu- xu di vunu :
- Dêmeke zere di hot barî estî çîm yî ti ra birnenu vun:
- Benu o ma uncenî. Ca di zî destpeykenî ardu kirîşnenî. Uncenî nêuncenî barî ardon nêbenî kemî. Arwoncî verra herine yîn kenu de. Her dîk ra vunu:
- Birem ena çî meslawa, ma oncenî nêoncenî ardî nêqedîyenî, tu înenî umarîtî, hesabî tu ra gera hot barîb bî des barî zîyedîyer ma he oncenî, hema zî nêqedîye. Dîk vunu:
- La willay mi çen barîg umarîtî mi yo nequr da giştun lingunî xur. Her vun:
- De bumar tu senî umarîtî? Dîk umarenu nequr dunu giştônî lingonî xur. Her unîyenu dîk giştônî lingonî xu nequrnenu, ponc nequro dun piru qednenu hene newira giştun lingon xu nequrnenu. Her vunu:
- Heywax mirî. Dîk vunu:
- Sebi? Her vun:
- La ena çî meslawa tu ehend barî kuelfiyon o barî ardon pe ma kirîşna, tu ma visna semedî di telîs ardon.

Barî qedyenî wîrd pîya şînî ver arduncî . Tera vunî:

- Tu ma xapit, tu gellêk ardî pe ma kirîşney, heqî ma zîyedîk. Merik vun:
- Ez yo telîs zî zîyed duna şîma, kawil bîkerenî, dîk vunu:
- Tamum.

Arwoncî, zexrê yîn tunenu yo telîsî zî zîyede dunu ci gîyen kuen cehdî. Wexton ke yenî nîzdîye kîye benî unîyenî, çî bunî bonî yîn nêasîyenu. Ay duarmalê pîyor vêşe. Yenî barî xu nunî ru o gerenî pîsîngo kutîkî. Nat wata gêrenî, şîn lewe yo kaşî unîyenî kutiko pîsîng he ‘erd kenenî. Vunî :

- Xeyra, sebi şîma he îtîya sekenî? Pîsîng vuna:
- Kîye ma vêşa ma he xu rî newira yo kîye virazenî. Her vunu:
- Ena nêbenu, vêrnîye ma zimistonu, ma nêeşkenî newi yo kîye biresin zimistonî. Ma tebera monenî, ma bonî belka înen dor beron di yewna bonu viraştî estu. Gêreka ma dêst xu lez depîşn. Yo zî şîma o bonî ma senî veşna? Kutîk va :

- Ez şîya mîyon darun ra mi kuelî denî arî, pisîng zî pixerî kerd wue, mi dima umî. O ma ver ra tikî wext vêrt, ma unîye bonê ma kotu ta. Ma vazda pe zuar ma în hîri hemi tîfîng xelisney o ay bînî pîyor veşê bî wêl. Her vunu:

- Şikir, tawe şima nêbi, ay bînî veşê wa biveşî .

Çar hemi umbazî kuen dor berî xuer gêrenî yone kêye. O geyrayîş di mîyon dariston di raştî çend kêyo yenî. Mîyon ay kêyon ra gêrenî yo holî yî mîyon ra vîjnenî. Dîk vunu:

- En kêye zaf holu ma cad îtiyadi ca bi xu. Kutik û pisîng ra vunu şima zerro pak kerêne ez ê reîs zî ma şînî erzaqun xu anî. Reîs vunu:

- La erzaqî ma tayo ma seker, xu rî binena erzaq pêdakir. Ez vuna ma în tîfîngon xu ra yok ber birueş, ma pe yî zexrê bîyer, umbazî pîyor vunî:

- Belê, benu. Reîs û dîk pîya dunî ra şînî aya dewa ke zexîre yîn tedi mend, şîn zexîre xu yo simêr xu gênî. Tîfîng zî genî şînî ce arwuncî. Ti ra vunî :

- Ti he en yewone di, cinawîr estî, şîrî estî bîye en tîfîng ma birueş bid to. Arwoncî vunu:

- Benu, eg ma pê kerd se ez gêna. Tîfîng ser bazar xu kenî pê kenî û perun xu genî şînî yone dew, semed reîs yone xaşe simerî o yone telîse xellî genî. Gêrenî a, yenî heta yenî resênî kêye pisîngo kutîk zerê kerdî pak, kuelî zimistonî ardî zerê. Zexîre xu kêye di nunî rue, pixerîye xu vêşnênî û ver di nişenî rue.

Reîs o dîk îz yenî kêye di ca dunî xu. Yo şew kuenra sersiwe wurzenîwe unîyenî çi bunî her ca vor gurêta. Hetan wesarî îtiya cuyenî. Wesar yenu ben vila her yo yo heta şînî.

Yî her yo yo heta şînî. Ma ped monenî. Şima zî bimonêne xêyr...

Vatox: Faruk Çakır

17. DĪK Û TELE

Cêk ben, cêk nêben. Yew dĭk rojek ŝinu serĭ sŭlĭ, sŭlĭ ŝon a, çĭ-mĭ xu rĭ donu arê ũ weno. Yew tele ŝin linga yĭ, tele zaf yĭ dejnenu. Ŝin hetĭ yew pĭr ra von “wa en tele mi ling ra vecu.”Ŝin fêk bêr pĭre de vono:

- Da pĭre! Yew tele ŝĭ mĭ ling la zaf dejenu, ti xêrĭ xu eŝkena mi ling ra yĭ vecĭ. Pĭrê vona:

- De mi rĭ aya linga xu dergker, ez he bonĭ ci. Dĭk linga xu kenu derg, pĭre derzĭn gêna, tele dĭk ling ra vecena. Bĕnate ra çend rojĭ vĕrĕnĭ rojek dĭk vono:

- De ez ŝĭ, pĭre tele mi ling ra vetib, ez ay tele xu ya ra bĭg. Ŝin vono:

- Da pĭre, to ay roc mi ling ra yew tele vetib, ti eŝkena ay tele mi bidĭ mi? Pĭre vona:

- Çi telê-telê to wa, mi tele aya roc de gurêr pĕ nan pawt. Dĭk xu nonu bela vono:

- Ti gêreka ŝĭ ay tele mi bĭyarĭ, ek ti nĕana se vera yew toqê nonĭ bidi mi. Pĭre çerxetnena-nêçerxetnena dĭk ra nĕxelesyena ũ ŝina zere ra yew toqê nonĭ ana dona ci.

Dĭk nonê xu gênu ŝĭno. Rayer dĭ yew ŝone vera benu. Ŝonê ra vono:

- De yew tasa ŝĭt bĭyar, mi yew noni arda, ma pĭya bĭg pĕ bori. Ŝone ŝino yew bizê ra ŝĭt gêno ano. Ŝone ũ dĭk nonê xu gênĭ kĕnĭ pede, kuçike xu zĭ gênĭ verdĕyenĭ ci wenĭ. Bĕnate ra bine vĕrenu dĭk vono:

- To nonĭ mi werdĭ, ti gêreka vera yew bizê bidĭ mi. Ŝone kenu-nĕkenu dĭk ra nĕxelesĭyenu. Yew bizê anu donu ci ũ dĭk ra hema xelesĭyenu.

Dĭk bize xu gênu ŝĭnu, wunĕnu ek yew dew di yo vĕwe esto. Ŝĭnu dew wunĭnu ek vĕwe kĕyne axê yo. Ŝin mĭyonĭ vĕwê, axa ra vono:

- Mi yew xebi bize arda, aya bigĕne bibirnĕne wa dewĭjĭ borĭ. Ŝĭn biz anĭ birnĕnĭ mĭlet yena pĕser bize xu wenĭ. Binu ŝon, dĭk vono:

- Ŝĭma bizê mi birna ũ werdĭ. Ŝĭma ya eyn aya bizê mi anĭ ya zĭ vera ena kĕynaye vĕw donĭ mi. Yĭn vonĭ:

- Lĭya emo yemo to xu bizê ard da ma va “ena bibirnĕnê.” Dĭk vono:

- Nê ŝĭma bize mi arda birnawa! Ya ŝĭma bize mi anĭ ya vĕw donĭ mi ya zĭ ez ha ŝina gere ŝĭma kena vona:

- Axê bizê mi nimita, arda birnawa! Axe û mîlet çarnênî nêçarnênî dîk ra nêxelesîyenî. Şîn vêw anî don dîk.

Dîk vêwe xu gênu şinu. Gelêk ca şino, wunînu ek yew merdim ho yêno, yew zel ha dest di û êna weş cenenu ço qayil ke goştari ye yî biko. Vênenno ay merdimi, vono:

- Aya zel bîyar bidi mi ez ver ra ena vêw dona to. Merdim wunênu ek vêw zê yew çila şok dona. Ca dî anu zel don dîk û vêwe xu gênu şino.

Dîk zel gêno beno xu fek, pif kenu nêkenu nêzonu bicenu. Aya zel gêno don erd ir, şikneno û vono:

Mi tele da noni gurêti

Mi noni da bizê gurêti

Mi bizê da vêw gurêti

Mi vêw da zel gurêti

Ûûûûûûû! Ez dîk ke sêr rî sulî ya!²⁴

Vatox: Sıddık Erdoğan

18. DOSTATIYÊ MAR

Rojê ke yo merdim zaf feqîr benu. Pê rençberîyê xu îdarê xu kenu. Warîdat yî zî çînîbu. Yo mongayê yî bibî.

Rojê ke wuyê xu gênu, hêt hegaya şinu. Unîyenu yo mar sarê xu qul ra ardu tever u hêt yîya awir dunu. Rençber hêt mara şinu. Mar yenu zon û rençberî ra persenu vunu:

- Bîye ma xu bînate di yo duestatî virazi. Ti her roj yo tasê şît mîr bîya u ez vera her roj yo zerd duna tu.

²⁴ Na mesela monena mesela ki Sunay Tepe Mutkî di arêkerdîb û rojnameyê Newepel di humarê 46 di nomê “Dîk û Tembur” ra weşnaya monena aya. Ma en hal di eşkêne ki vaci, meselê kê bînate şarî ma di yenî vatiş, yew bînon ra tesîr bî.

Rençber hêvîyê xu pê mar nêunu, labelê feqîrîyê xu un xu çimon ver u teklîf mar qabul kenu.

Mar vunu:

- Ti her sêrîsiway mîr yo tase şît bîya u ez vera tasê şît ra her roj yo zerd duna tu.

Rençber vun:

- Temum.

Roj bîn rençber mongayê xu dueşenu, yo tasê şît abirnenu û gênu hêt mar ra şinu. Waxto ke qulê mar ra benu nîzdî, mar sarê xu qul ra un tever. Rençber tasê şît hêt sarê mar ra kenu derg. Mar pêniyê şît werdiş xud, qirrikê xu ra yo zerd vecenu û dun rençberî. Rençber inê ser zaf keyf kenu û mar ra vunu: Ez siwa honê zî tur yonê tas êşît una û ver aci yo zerd gena. Mar qabul kenu.

În wazîyet gellêk serron dewun kenu. Rençber zaf benu zengîn û ina dostatîyê yîn zî dewum kena. Yo waxt derga pê rençber benu extîyar. Zonun ra kuenu, nêşkenû sîyeru rayî ra, taqet bedenî yîd nêmunenu. Mar ra vun:

- Eg ti qabul bîkêrî wa vera mi laj mi her roj tur yo tas êşît bîyaru û ti zerd xu bidir yî. Mar vunu:

- Eg laj tu zê tu sadîq yo merdum wa bîyaru. Rençber vun laj mi hol yo merdum.

Roj bîn lajî rençberî tas êşît xu genu û hêt mara şinu. Şit dunu mar û vera yo zerd genu. Înê ser heyret di munenu. Yo çend roj ena dewum kenu. Rojêk laj rençberî fikrîyenu vunu:

- Ez çî ra her roj yo zerd gena? Ez in mar bikişî û zerdêg hê bîn ‘erdîdê pîyorin hêw bîgerî.

Roj bîn in fikîr ser wuyê xu zî genu, tas êşît kenu de û kuenu rayî. Yenu nîzdîyê mar. Mar waxtog sarê xu qul ra vecenu, lajek wuyê xu kenu berz û dunu mar rî. Mar xu qeldenu û wuye ginenu bueçê yîr û bueçê mar qerîfîyena. Mar hîyers benu û dun lajêk rî. lajek cey xu di mirenu.

Gazî hewar bena, buabîyê lajêk eşnawenu, qahrîyenu, lajî xu şuenu û kenu mezel. Binati ra çend roj şînî, rençber rojêk hêt mar ra şinu. Mar ra benu nizdî, mar sarê xu qul ra un teveri. Rençber mar ra persenu vunu:

-Duest mi, tu çi ra laj mi kiştu?

Mar vunu:

- Lajê tu tamahkarî kerda, yî ez kiştînê labelê wuyê yî gina bueçê mir. Ez hîyers bîya, mi da piri û wi zî merdî. Rençber inê ser zaf qahrîyenu û mar ra vunu:

- Bîyê ma ina mesla xu vîra bikir, wa duestatîyê ma zê vêribu.

Mar vunu:

-Ti heta bonî in mezelî lajî xu ra û ez bonî bueçê xuya quel ra qet'a duestatîyê ma zê vêr nêbena...

Vatox: Faruk Çakır

19. LAJÎ KE ÎNSONU DAWETÊ HOMAYÎ KENU

Yew waxton vêrî di yew Qral û sîhîrbaz bibî. Gellêk waxt kuenu binati, 'emîr sîhîrbaz ver şinu û benu extîyar. Sîhîrbazî Qral, yew roj Qral ra vunu:

-Ez hîn zaf bîya extîyar. Mi rî yew laj vînê, zonayê xu ez yî bimusnî. Mêrg mina pê semedî qisakerdîşa haq bidê ci. Qral qabul kenu. Sîhîrbaz lajeko ke donî vêr yî, derheqê musayêşî sîhîrbaztî di dest kenu pê.

In lajek, semêdî sîhîron newuna, her roj sêr siway kêy ra vecîyenu û şinu vêr sîhîrbazî. Rojê ke yon ho şinu vêr sîhîrbazî rayî di yew merdum extîyar dîqqet yî kaş kenu. O merdum, extîyar û alîm yew însone bu. Xu dabi îbadeti. Lajêk xu merdum rî da şinasnayîş û sohbêt yî ra zaf keyf kuretibi. Badî inê çi waxt semêdî sîhîrbazîya kêy ra vecîyenu, 'ewîl şinu vêr extîyar, goş nun sohbêt yî ser, cura pê şinu vêr sîhîrbazî.

Lajek, rojêk hêt saraya şinu, rayî ra yew qalabalix vînenu. Yew heywun, rayê însone di kot ra, musadi nêkenu însone ravêru. Însone waxtog lajek sîhîrbazî vînênî zaf bênî şa û vunî:

- Hele bonê talabê sîhîrbaz omi. Inkê wi yew sîhîr kenu û ma in heywun ra xelisnenu.

O waxt yew çî omi aqil lajêkî û xu zerri di in qedi vunu:

- Tum waxtu. Ez ikê fam kena. Sîhîr sîhîrbazî raştî nî, qal merdum extîyarî raştî? Cura pê yew sîhîr tersinik viraşt. Mîlet sîhîr yî ra zaf tersa labelê heywun cê xu ra nêleqenu. Lajêk her çî fam kerdibi û dest xu kerdî a va:

- Ya Rabbî! Eger kerdunîyê merdum extîyar semedî tuya tanê zî rindî zê kerdunîyê sîhîrbaz, in heywun bikiş kî wa însan rayiyê xu ra dewum bikirî.

Vatê xu ra pê ‘erdi ra yew kerra guret û eşt heywun. Heywun cêy xu di merdi û rayê mîlet bi a. Lajêk, in hadîseyê ke bî merdum alîm ra vatî. Alîm zî in nasîhat da lajêkî:

- Laj mi, mertebê tu, mertebê mi ra taynê zî berza. Inê ser ti îmtîhon bênî. waxt îmtîhon zî derheqî mi di kes ra çîk mevaci.

Roj bi roj nam lajêki benu vela, pêni di benu meşhur. Însan kuar, nêweş pê du’ayon yî benu weş. Şan û şohrê yî çahar hêt welat ra benu vela.

Rojêk yew destgîr Qral benu kuar. Semedî weşiyê xuya lajêk ra yardım waştî. Lajêk in qedi ciwab da ci:

- Ez nêşkena çêw weşkîrî, ancax Ellay eşkenu çêw weşkiru. Eger înanç tu Ellay rî estu, şîfa dunu tu. Cura pê semedî merduma du’a kenu û çîm merdum bênî a. Merdum benu weş û şinu vêr Qral. Qral memnun benu. Vunu:

- Kom ti kerdi weş? Merdum zî vunu:

- Ellay mi, ez kerda weş. Qral vunu:

- Mi tu kerdi weşi? In sual ser merdumin ciwab dunu:

- Nîyê, o Ellay ku Rab mino tu pîyayo, yî ez kerda weş. Qral:

- Bîyê mi yewnê zî Rab tu estu? In kom ti musnê, nomê yî vac. Qral îşkenci merdum kenu. Merdum daymîş îşkencî nêbenu û nomê lajêk vunu. Cura pê Qral veng lajêk dunu. Lajêk ra zî cadi ciwab gênu, yîr zî îşkenci kenu. Gayê îşkencî, in zonayê kom ci musnê, in bidu ci vatiş. Lajek daymîş îşkencî nêbenu, tengunî di munenu û cêy merdumî extîyarî vunu.

Qral in hîrî şaxsê ke Ellay rî îmon ardu, vêtî vernîyê xu. Yîn ra va:

- En înanç xu bitereknîyêne, newnê ez şima kişena. Merdum extîyar û desgîr qral, înanç xu di israr kerd, Qral wîrd zî birrik ra vîyarnê. Dor yena lajêkî. Yî zî teslîm merdumon xu kenu û vunu:

- Bêrê sêr yew kerro berz ra zîtbikênê. Waxtog hê lajêk erzênî, lajek du'a kenu vunu:

- Rabbî mi, mi înan dest ra bixelisn. In du'aya pê kerri desta şîyenu tîyê, qilaşîyenu û merdum Qralî cuard gilêrî bênî. Yew merdum Qral xelisyenu. In merdum yenu vêr Qral û meslaya ke yîn ser vîyerta Qral ra vunu.

Qral lajêk teslîm tanê merdumon xu kenu û 'emir kenu vunu:

- Şayet dîn xu înkâr nêkerd, bêrê yew cayo xueri di berzînê mon dengîz. Lajek pê du'ayon xu in merdumon ra zî xelisyenu. Yenu vêr Qral. Qral ra vunu:

- Ti hetan vatê mi ca mîyarî, ti nêeşkênî mi bikişî. Ba'de cu Qral ra vunu:

- Ti mîlet yew cadi bîyar yo ca, ti mi yew dar ra giridî û heybê xu ra yew tîr vêcî û vacî "pê nomê Rabbê lajêk" cura pê tîr bêrzî ancax in qedi eşkênî mi bikişî. Qral vatê yî ard ca. Tîr ginena qewsîng lajêkîr û lajek mirenu.

Mîlet in mesla goştarî kena û vuna:

- Ma Rabbê lajêk rî bawer kênî. In meslaya vêr lajêk zaf rê her vesîle ra mîlet dawet kerdîyê înanç Ellay rî û bib vesîlê îmon zaf înonon. Inê ser Qral çal û quyî kêndî û zerrê yîn pê adir kerdib de. Merdum încînê eştê zerrê in quyun û vêşnênî.

În înonê ke erzîyên mîyon adîr, mîyon înnî dî wahar yew tut yo dadî zî bibî. În cînî zî zê ay bînu Ellay rî bawer kerdib. Suc yê zî zê ay bînu bawerîyê Ellay bî. Waxto ke cînî omê vêr çalê adîr, şewqat dadî ra yew xof zerrê yê gênu, cûnkî tut yê zî pa yîra erzênî adir. Zê her dadî, gon xu zafîyer gon lajî xur fikrîyênî. Tum in esnadi pê îzîn Ellay tutog ho verarê cînî do yenu zon û in qeydi vunu:

- Dayîkê mi! Sabir bikir; cûnkî ti ha rayiyo haq û raştida. Cînî pê in înanç û teslîmîyeta xu pa tut xuya erzena mîyon adirî.

Vatox: **Faruk Çakır**

20. PADÎŞAH Û HÊSÎR

Yo padîşah yo herb gird qezenc kerdib û bad inî herb zaf hêsîr gurêtîb. Mon inî hêsîron ra waştibig yo hêsîr bidaliqnu. Xerîb hêsîr heyat ra pîyêrê hêvîyê xu birnab, yo ters û xof kotib qelbî yî. Înê ser hêsîr qêrrenu û vêng yî heton padîşêh şinu. Hoday çiqas veng dab ci wi o qedi qêrrab. Çi omib feka vatib. Qal zaf xirawîz faki ra vecîyêb. Padîşê'îr kufir kerdib, yîr vatib. Padîşêh zon hêsîr nîzunênî û kufir yî'z fom nîkerdib.

Venda yo wezîr xu yi ra vonu “ini hêsîr ho vunu se?” Wezîr yo merdim holib u zaf merhametinib. Yî kufir hêsîr padîşêh ra nîvatib û veryîd yo zemon bîveng vinderdib. Padîşah unîyenu wezîr civab yî nîdunu, hîyers ra fermon kenu:

- Ini hêsîr ho vun se, lez mi ra vac? Wezîr:

- Padîşah mi. Îni hêsîr vun kî: “ Kom însog hêrsi xu bieşku, ancaq wi însu af bikiru.”

Îna qal zaf wêş padîşêh şina. Înê ser padîşêh leşkêr xu îr emir kerd û vatib kî:

- Mi ini hêsîr af kerdu. Çünkî zaf wêş qal kerdu. Wi hîn xu rî, eg wazenu wa şîyeru.

Labelê yonê wezîr estibig qet'a o wezîr merhametin ra has nîkerdîyê. Hêdî hêdî şinu ver padîşêh. Padîşêh ra vunu:

Padîşêh mi. Wezîr tu, tu ra zuîr vata. Padîşah zaf hîyers benu.

-Çiii? Tu va wezîr zuîr vata? Wezîr:

-Belê padîşah mi. Şima ra zuîr vata. Înî hêsîr şimar kufir zaf xiraw kerd. Şimar heqaret kerd û îxanet kerdu. Înî qaleg padîşah ho eşnawenu qal zaf talî. Padîşah gêrenu wezîr xu û qalê xu dewum keru:

-Ma vacig qal wezîr mi zuîrîb, qal tu raştîb bîle qal yî tanê zaf mi wêş omê. Çünkî yî ayî qal zuîr, semêd xilasê xerîb hêsîra vatî. Wazenu gon yo merdîm bixelisnu. Labelê ti qala raşt semêd xirawîya hê vunî. Raştîyê tu xirawî sera. Îne'z xu vîra mekir, zuîrag bena sebêbî holî, tanê'z hola zê raştîyag bena sebêbî xirawî ra.

Qasrê Ferîdun'id ini qedi niştîya:

“ Îna dunya yo kes'îr nîmunena. Ti zerrê xu Homa'ya girid, îfîbar dunya mekir. Îna dunya zaf însan hol zê tu wêrdî, qidînê. Eger qêlb tu pak, tu xu dunya ra kerdu pak, textî dunya'z, herrê dunya'z eynî çî ya.”

Vatox: Faruk Çakır

21. BAYÎ Û HÎRI KÊYNÊ

Cêk ben, cêk nêbenu. Yew merdim û hîri hebî kênê yî benî. Keynê merdim benî pîl yenî zewaj. Nat weta dewijî wazenî la bayî kayîlnû bidu ay dewijon xu.

Yew bajar di zî yew merdim est o, nomê yî Mîrz o. Mîrz wêrî pêsyû, meşnê yî zafî, xalî xewalî yî hol u. La en hema nêzewacyo. Vercû wa û dayîyê xu pîya wunêne ay meşno. Dîyê yî rocek bena nêweş u aya nêweşî ra nêfeletyena pê aya nêweşî mirena. Merdim yî zî yenî ti ra vonî:

- Xu rî şo aya dewê Gorzo, uca di yew merdim û hîri hebî kênê yî estî. En merdim kayîlnû keynon xu bidu dewijon xu la ti şo bêla kêynon xu ra yew kêyna bidu to. Ena xewer kona Mîrz sare. Mîrz roji bîn wurzenu yew meşna anu birnenu, poste kenu, goşt kenu yew töre; yewna tore zî anu eskijî, basteki, muşlulo ê kesme kenu de kati ra xu anu kenu bar. Wa zî nuşenu sêrî paşat katir konu cexde şinu kê keyna biwazu.

Şin resenu fêk berî ay merdimi vênenu:

- Lîya en kîye warû yo bêwarû! Merdim yenu tewer, wunînu ke ek yew ten ho katir nuşte, di hebî heqwê he katir barkêrdê. Warî kîyê vonu:

- Ti komî, kom het ra yênî, şînî ça? Mîrz vonu:

- Ez amîyawa key to, ti misafir nêgenî zere. Wa vonu:

-Cê misafirê sarê çimonî mî ser di est u. De bê war, ma şî zere. Wa astor ra xu erzenu war, ay hekwonî xu zî anu war, fêk çarber ra ber dî nonu ru. Warî bonî vênenu kêyna pîl vonu:

- Herê Sitê de bê în heqwo ber zere. Sit yêna, Mîrz vinenu wunînu Sit ra fêk yî akêrde monenu. Sit kome ya derga, barîwa sê yew kawaxa, rî ya sipê û sê vor ra wu.

Mîrz ca di zer konu ya. Şînî zere, nuşenî ru, dîyon kênî, nonî xu wenî û warî kîyê persenu:

- Lîya xorto! Ti komî, ça ra yênî, ti mi ra çi ta wazênî? Mîrz vonu:

- Ez Mîrz a, warî di sê hebi mêşnona, dîye mi bibî la ya zî en mudê vêr merdi, bîn bon di ez têna menda, ço çînû mi rî yardimê biku ez amîyawa kêynonî to ra yew hebî xu rî wazena, ti bidî mi, ez kalun ya ver ra poncas hebî mêşna dona to. Merdim vonu temom, ez kêyna wa pîl Sit dona to la ez gêreka vêrcû ya ra zî persî dê ya to kawul kena. Merdim vênenu kêyna mîyonîn vonu:

- Herê xulêm dê şo Sit ra pers, vaci en merdim amîyo to wazenu ti kayîla yî bîgî. Keyna şina, bênate ra bine zemon vêrenu yêna vona:

- Bawo, St vona bayî mi çi qeyde vacu se ez zê yî kena. Bayî bine vinenu, fikîryênu Mîrz ra vonu:

- Temom lawêm mi kêyna da to şî. Huma mura dî şima yew keru, emir derg û hol bidu şima.

Bênete ra çend rojî vêrenî, vewe nonî ru, urdîno zewecnênî. Vewu benî hewelnênî kîye newe û yenî kîye.

Bênete ra çend rojî vêrenî bayî kêyna wunînu ek Mîrz ho aspar bîyaye, yenu. Mîrz yenu vêr yî xu erzenu war lew nonu dest ra, bayî vonu lawêm to qey kênê mi zî nêardî ez ya zî vînî. Mîrz vonu:

- Bawo ma yoni pîya amîyêne la ma mêşnê kesnê, ya mi r ava şo wayê mina mîyonînî zî bîyari wa bû mi rî yârdim biku ma vêr derî di en purti buşî hema ez şina kê bayî. Bayî vonu:

- Temom. Vênenu kêyna mîyonîn, kêyna yena bayî ya ra vonu:

- Kêyne mi şo aya wayê xu rî yârdim biker aw purti buşênê û pîya bene.

Mîrz waya mîyonîn gênu şinu kîye. Watî vona:

- Zome Sit a ç adi qeynêna ma ver ra? Mîrz vonu:

- Ha zere di, qêy ma nêxesîyawa, ti şo zerre êz ha yena. Kêyna şina zere natî-wata wunîyena ço zere di çîn o. Wunêna ek yew ber ho aw pê di, şina uca ay berkena a kê Sît de ha uca di. Senî ber kena a, wunêna ek Sît ha uca di wardi, sarê ya ho birnayê! Qîjî nona xu ser di, perena bêrî xu berzu tewer Mîrz ca di fêk bêrî qefelnenu, nêverdenû ya şû tewerî. Kêyna qîjena vona:

- Emo yemo ti ma ra çî ta wazenî, to qeyî ena wayê mi birnawa! Mîrz vonu:

- Ez gêreka to zî bibirnê, ez sarê şima peruno kena vîn û malî bayî şima zî destnona ser yî ra gêna. Keyna lekewê kena, bermena vona:

- Karîş ma û bayî ma mebi wa pera malî ma to rî wu. Mîrz dest benu kalmê xu, donu kêyna rî kêyna kişenu.

Mîrz konu cexde hena hetî vistorê ra şinu. Vistore wunênu ek Mîrz ho asparî katir ra xu tuki têna ho yênu. Yênu resenu vistorê, vistore ti ra persenu vonu:

- Hero zome! Yon şima pîya yêni la yîn he ça di ti qeyî têna amê? Zome vonu:

- Bawo wille mi çîk en guronî cînon ra fom nêkerdi. Yîn purti şuti qêdîna la ena hew zî kotî kêye vonî “ ma zero kêni pak, ma hema yenî, la şo wayê ma qij zî bîyar wa madir yardim bikeru ma ligêki vêr bi qeyni, ti ra bixelesî û cu ra pê ma pîya şînî kîyê bayî, yew mudêk derg vinênî. Bayî vonu:

- Mi zî çîk en gure ra fom nêkerdi, î n kêyne mi yemonîb, çerê indek wext yew gure ra nêmendêne. Vênenu kêyna qiji ti ra vonu kêynêm ay hurdî wayî to vatu ke kari-gure zafu wa ya zi bêru ma lez biqeyni ma pîya yêni kêye. Keyna kiji kona cexde ya û zome hetî kîyê yîn ra şînî. Bayî konu teşxele, zere yî bena teng û wurzenu mîyonek konu yîn dim. Şînî resênî kîye kêyna kiji vona:

- Zome î n hurdî wayî mi he ça di qêy nêni ma ver ra? Zome vonu:

- Wulli mi zî çîk en gure ra fom nêkerdi, ezo aya wayê to bîn ma amê fêkî berî Sit îtiya di bayê ma vindertêbî. Dê be ma şî zerre qey ma nêxesîyê. Ber kenu a, keyna kij ra vonu ti vêr şo zerre wa pe keyf bikî. Keyna şina zerre wunêna ke ek hurdî wayî ya he merdê uca di wardi. Ca di qîjî nona xu ser sotî ya şinu bayî. Bayî zî yîn dim ra

amêbu pê bonî. Bayî vazdonu senî ber kenu a, ek çi bunû. Hurdî kêyne he birnayê uca dî wardi. Bayî benu vêr şumunda xu ra xincêra xu vecenu donu Mîrz ir, Mîrz êrzîyenu konu war û uca di mirenu. Bayî û kêyna kij ay hurdî keynon xu gênu benu dewe xu di defîn kenu.

Mi ena mesele uca di ‘erd verda ez amîyawa mi yo xila malêz kerdi de mi gurêt en verar ra kerdi vila...

Vatox: Mahmut Sekin

PEYNIYE

Ena xewati ser meselonê dormalê Darahênî di amêyo nuştiş. Meselê kulturê Zazayon di zaf ê û zafî veyri amê meydon. Pê fêk heta eyr amê. Nuştiş zaf eyrê kewtu mîyanê şarî ma, en samed ra ti ra meselê nêmendî eyr, şarî ay meselê xu vîr ra kerdî. Meselê ke dinya di yêni vatiş û meselê kê mîyan Zazon di amê vatiş ma wasif yîn vatî, ma ca-ca di zî wasif yîn nê têver ra. Ma dî ki meselê şarî ma û ay meselê bînî monenî pê la ti ra zî nêmonenê pe. Mesela ma vaci ki meselonî ma di “dîn” ca yo pîl depîşnenu û zafina meselon di zî vêrenu. La meselonê evrenselon di êna yew wasif çin o. Motîfê dîn û milî çînê. Yew zî ma eşkêne ki ena vaci, meseloni ma di mevzûye ki vêrenî ti ra raştakîyê, zafînê meselo dormalê heywonon di vêrenî, na meselê monenî fabl o, ti ra zî bênatê însonon û heywonon di pîya vêrenî.

Zazon mîyon di meselê zê şarî bînî zafê û şarî Zazon zî warî yew kulturê torî verînî. En kultur bênuştiş, fek ra fek amêyo hetanî eyri. Şarî ma zaf erê nuştiş nuşt o. En samed ra ti ra meselê nêmendî, ti ra zî nîmcet resê hetanî eyru. Ay merdim kê ma ti ra meselê arêkerdî gelêk meselon xu vîr ra kerdîb. Ti ra meselê zî vêrcû zaf dergîb la êka bî kilm. La huncîna gelêk meselê resê ma. În meselon di ma dî kê yew ziwanê ke xom û weş yîn di vêrenu. Ti ra çeku bibî kî ma hema newe eşnawutîb (samedî numune: têrkêmon: silah-Tirkî).

Darahênî, cayo ki ha tede zaf yew cayo muhîm o. Ha mîyon Pasur (Kulp), Licê, Bongilan (Solhan), Hêni, Palu di. En samed ra gelêk kulturê în cayon ra tesîr bîyawa. Ti ra meselon di zî en samed ra Kurmanckî zî vêrena, ti ra çekuyê Kurmanckî kewtî mîyan ziwanî Zazakî. Tesîr do bajaron bînon û ay bajaron ra zî tesîr bîya. Darhênî rayer koçerona zî. Bêrtijê wext wesar dîyenu pêşî xu gêni mintiqê Darahênî ra şinî hetî Erzurum, Kanîreş, Bongilan. Wextê payiz di zî ay bajaron ra pêşî xu gêni hetî bajaronê gêrminon ra Amed, Riha, Mêrdîn ra şinî, huncîna Darahênî ra verênî şinî.

Tî ra meselonê Darahênî, sêr hadîson raşto ser yêni yo ca. En wasif meselonî ma têna di est o. Dormalê Darahênî di ay meselê ke behsî ehlak û Îslomtî kênî, behs axo kênî ay zafîn yo mevzuyê kê heqîqî ser di yenî vatiş. Darahênî mîyan di axê zaf

muxîmî, ay semed ra meselanî di zî yenî vatiş. Mintiqê Darahênî vercu pêru axon dest di bî, eka hema zî ca-ca ho axon dest di.

Meselê hîrye qîsim ra yenî meydon: “ ‘ewîl, mîyan, peyîn.” Feqet meselê ma bînena qilmî. Daha zaf sêr “mîyan û peyîn” ra yenî peser. Tor muhîm qîsmî in hurdi qîsimî. Çî gure kî zaf muhîmu aw yenu vatiş.

Ena xebati di sîstem kerdişê meselonê dormalê Darahênî gore sîstem kerdişê Antti Aarne sîstematîzê bîyê. Çim meselonê dormalê Darahênî rî sîstemkerdişê A. Aarne hindêna zaf ercîyeno zê ay sîstemonê bînon. Antti Aarne, tasnîfê xu di panc beşan di meseloni ano pêser. Beşa yewîn heywono ser di amêya yew ca. Ina beş meselonî Darahênî rî zaf kona. Meselê ke Darahênî di amê vatiş ay meselon ra zehfîn dormalê heywono di vêrenî. Beşa diyin di Meselêyê ‘Eslîni amê vatiş, aya hîrini di Meselêyê Fiqrayîn amê pêser, aya çarin di Meselêyê Zencîrîn amê pêser. Beşa poncin di *Meselêyê ke Nêkawnî Beşan* ca gêni la in meselon ra mîyan meselone dormalê Darahênî di çînye.

Ez texmin kena ki înonê ma hîn eyr ra pê hindêna wayêrê kulturê, tarîxê xu vîcyenu. Ena xewat ra pê ez bawer kena ki hindêna xewatê weşî yenî meydo. En kulturê ma senî bînuştîş, pê fêk amêyo hetanî eyr; eyr ra pê hindêna weş, hindêna zaf û hindêna pê kuwet ay kê ma ra pê yêni resenu ayno. Ez bawer kena ki neslê peyîn, ma ra zêdi wayêr en kulturê xu vîcyênî...

ÇİMEYÎ

Qur'on-i Kerîm

ADABEYÎ, Feyza, *Estanekanê Sêwregî Ra*, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2015.

AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, TDK Yayınları, Ankara, 2003.

ALAY, Okan, *Bingöl Masalları*, Elazığ, 2005, (Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi).

ALDATMAZ, Nadîre Guntaş, *Folklorê Kirmancan Ser O*, Weşanxaneyê Roşnayî, Dîyarbekîr, 2014.

AYDAR, Mehmet, *Zazaca-Türkçe Sözlük*, Doruk Yayıncılık, Ankara, 2003.

I. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl, 2011.

BOR, İsmet, *Vistonikê Dadîye Mi*, Weş. Roşna, Dîyarbekîr, 2013

BORATAV, Pertev Nail, *Zaman Zaman İçinde*, Adam Yayınları, İstanbul, 1992.

BORATAV, Pertev Nail, *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yayıncılık, İstanbul, 1969.

CRYSTAL, David, *Dillerin Katli*, Çev. Gökhan Cansız, Profil Yayınları, İstanbul, 2007.

ÇOBANOĞLU, Özkul, *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.

EKİNCİ, Metin, *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Geleneksel Yayıncılık, Ankara, 2010.

GÖKBERK, Macit, *Değişen Dünya Değişen Dil*, Yapı Kredi Yayınları, Ankara, 2010.

GÖKŞEN, Enver Naci, *Masalın İmkânı ve Anadile Hizmeti*, Türk Dili, c. III, h. 33.

GÜNAY, Umay Türkeş, *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011.

Gruba Xebate ya Vateyî, *Tirkî-Zazakî Ferheng*, İstanbul, 2009.

II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl, 2012.

LİCOKİC, Mihanî, *Sanikan û Deyîranê Lice Ra*, Weş. Vateyî, İstanbul, 2007.

PROPP, Vladimir, *Masalın Biçimbilimi*, Çar. Mehmet Rifat- Sema Rifat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.

SAKAOĞLU, Saim, *Gümüştane ve Bayburt Masalları*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.

Şemseddin Sami, *Kamus-i Turki*, Dersaadet Yayınları, İstanbul, 1317.

TDK, *Türkçe Sözlük*, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

YILDIRIM, Kadri (o.a.b.), *Edebîyatê Kirmanckî ra Nimûneyî*, Weşanê Enstîtuya Ziwananê ke Tirkîya de Ciwîyenê, Mardin 2012.

<http://www.genc.gov.tr>. (Ci resnayiř: 10 Êlule 2014)

<http://www.tr.wikipedia.org>. (Ci resnayiř: 02 Gulan 2014)

<http://www.zazaki.net.tr>. (Ci resnayiř: 08 Gulan 2014)